

PHILOSOPHICA
DE PESTILENTIA
PROBLEMATÀ

QVIBVS EIVSDEM SIGNA, CAUSAE,
effectus, duratio, desitio, symptomata, remedia spi-
ritualia, characteristica, naturalia propo-
nuntur, & examinantur.

ADIECTIS ETIAM THVCTIDIDIS GRÆCI
*Scriptoris de Peste Atheniensi, Procopij, & Euagrii
de simili morbo historijs.*

AVCTORE PHILIBERTO MARCHINO
Nouariensi Clerico Regulari Barnabita Congrega-
tionis Diui Pauli, Philosophiæ, ac Theologiæ
olim in Ticinensi Academia professore.

FLORENTIÆ,

Ex Typographia Sermartelliana. M.DC.XXXIII.

Superiorum permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1100 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

LECTORI BENEVOLO.

RS medica, si de theorica sit sermo, Philosophia studium est. Quamuis enim a tribus vulgaribus Philosophia partibus formali obiecto discriminetur, tamen in obiecto materiali, quod est corpus naturale, cum Physica conuenit; utraq; in Natura speculatione tota consistit, utraque ab effectibus naturalibus ad causas indagandas consergit, talemq; seruant inter se cognitionem, et affinitatem, ut idem nomen sit utrisq; commune: quare Medici Physici quoque usitato nomine nuncupantur. Mirum ergo alicui esse non debet, si ego vir religiosus Apollinis & Aesculapij gymnasia ingressus, nonnullas quaestiones, ad Medicam autem praecipue spectantes ausus sim hic pertractare. Nam neq; munus istud ab instituto regulari alienum est, cui sola medica praxis ob incurrenda irregularitatis periculum interdicitur, neq; ego ut Medicus, sed ut Philosophus eloquar. Quare qua hic proponuntur a nobis de peste problemata, in sola speculatione ut plurimum consistunt. Reliqua qua de pestilentialis morbi natura curationeq; hic desiderari possent, ex ipsis medicina fontibus, & innumera scribentium multitudine petenda sunt. Si qua verò nos etiam obster trademus, ex uberrimis eiusdem artis promptuarijs partim depromemus, partim ex historiarum monumentis, & usu in hac Florentia Urbe per triennium in Nosocomijs seruato didicimus. Optanti ergo mihi publica deferuire utilitati, non est, cur nota aliqua ponendi falcem in alienam messem inuratur. Vale.

A 2 THV.

THUCYDIDIS GRAECI SCRIPTORIS

Historici, Philosophi, ac Medici de Peste Atheniensium ex libro secundo de bello Peloponensi narratio.

OT ferè prodire de varijs Pestis infortunijs historicae narrationes, quot Regiones, Prouinciæ, vel Vrbes hoc teterrimo morbo diuersis temporibus afflictæ fuerunt. Scripsit de peste Græcorum suas epidemicas historias Hippocrates, de peste Romanorum suas Galenus, de eadem sæpe Titus Liuius, nec non Dyonisius Halicarnasæus lib. 4. histor. Romanarum, de Constantinopolitana Procopius, de Italica Sigonius, de Panormitana Philippus Ingrassias materna lingua, de Drapanensi Petrus Parrisius, de Florentina, & alij Boccatius, Matthæus Villanus materna lingua, de Rauennensi Hieronymus Rubeus illustris Medicus, de Mantuana Susius, de Mediolanensi, & Veneta Natalis de Comitibus, Carolus à Basilica Petri, de Lugdunensi nuper Ioannes Grillotius Societatis Iesu, & alij quam plures. Verum Thucydidis de peste Atheniensium historia acerbitate, antiquitate, breuitate, sermonis elegantiâ, ac pondere sententiarum, Philosophicis item ac Medicis documentis longè superat omnes. Huius sæpissime memiuerunt tum prima Medicæ artis lumina, Hippocrates eiusdem Thucydidis contemporaneus, & Galenus, tum historici ferè omnes, dum suas deplorarunt calamitates, adeoque de Thucydidis fonte biberint, quotquot de Epidemico morbo scriptis aliquid scitu dignum tradiderint. Quapropter acturus de quibudam Pestis questionibus historiam Thucydidis, veluti dicendorum omnium solidum fundamentum præmittendum cogitavi, ex qua non modo casus inopinatos admirandosq; rerum euentus, sed etiam Pestis Symptomata omnia siue incommoda, & mala vi interni veneni in humanocorpore procreata, pluresq; diuersarum, & arduarum questionum solutiones depromemus.

IN-

INCIPIT NARRATIO THVCYDIANA.

Estote statim inuente, Pelopponenses, & socij ex duabus partibus, quemadmodum & ab initio impressionem fecerunt in Atticam regionem; (Dux verò erat Archidamus Zeuxidami filius Lacademoniorum Rex) atque castris positis depopulabantur regionem, & cum commorati non multos essent dies in Attica, morbus primum apud Athenienses capitis exoriri, qui dicebatur, & antea multis in locis ingruisse, & circa Lemum, & in alijs quoque, regionibus. Non tam enim tanta pestilencia neque corruptela, stragesque tanta hominum usque memoratur exstitisse: neque enim Medici ab initio adhibenda pares erant Medicina ob ignorantiam sed ipsi precipue moriebantur, ut qui precipue agros adibant neque ulla alia humana ars & quacunque in templis preces uocaciones usurpabantur vel diuinationes, & huiusmodi alia adhibebantur, omnia erant inutilia, & ab ipso usu demum recesserunt a malo superati. Incipit autem primum, ut fertur, ab Aethiopia qua est super Aegyptium: deinde in Aegypti Libyamque descendit, & in Regis regionem plurimam: in Atheniensem porro Vibem de repente incidit. Et primum in Pyreo affectit homines contagione. Quare sacellum quoque ab illis est, quod etiam Pelopponenses venena conijcissent in puteos. Fontes enim nondum ibi erant extructi; mox verò, & in Superiorem partem peruenit, & moriebantur iam multo magis, ac frequentius. Dicat igitur de hoc ut quisque sensit, nouitque & Medicus. & idiota a quo verisimile sit illud exstitisse, & causas, quas tanta permutationi putat idoneas vim habuisse ad rerum Orbem conuertendum. Ego autem cuiusmodi fuerit explicabo, & ea, qua contemplanis quis, si forte fortunatus incidat, precipue aliquid praenoscens non possit omnino ignorare, declarabo, cum & ipse morbo suum correptus, & conspexerim alios patientes. Annus enim ille (ut uniuersa hominum confessione constabat) ex omnibus maxime fuit immunis ab alijs morbis. Si verò quis etiam ante aliquo laborabat, in hunc omnia conuertebantur. Alij ex nulla euidenti causa, sed subito cum sani forent, primum quidem capitis ardores uehementes, & oculorum rubores, ac inflammatio corripiebat, & interiora

interiora guttur inquam, & lingua repente sanguinolenta erant, & spiritum re-
 trum, & graueolentem emittebant. Deinde ex his sternutatio, & raucitas ac-
 cedebant. Et in non multo tempore descendebat in pectus dolor cum thussi vehe-
 menti. & cum in corde baserat, subvertebatq; ipsum, & excretiones bilis omnes,
 quorquo a Medecis nominatae sunt, sequebantur. & ipsa cum cruciatu insigni;
 singultusq; plerisq; multis incidebat inanis conuulsionem excitans vehementem,
 aliquibus quidem itasim cessantem, nonnullis vero multis serius. Et corpus qui-
 dem exterius attingenti non admodum calidum erat; neq; pallidum, sed subrus-
 brum, tridum, & tultis exiguis, & vlcusculis efflorescens; interiora vero ita fla-
 grabant, ut n. q. tenuissimorum vestimentorum aut linteorum iniectiones sustine-
 rent neq; alia quidpiam prater nuditatem, iucundissimae vero in aquam gelidam
 se ipse abij. erent. & multis hoc etiam fecerunt ex his hominibus, qui neglecti &
 sine custodia iacebant, in puteis se demittentes, inexhausta siti perpetuo laboran-
 tes, & in pari periculo versabatur nimis, & parcus potus, & requiem penuria,
 ac vigilia perpetuo urgebant. Et corpus quoad morbus quoq; vigeret, non exte-
 nuabatur, sed resisibat prater opinionem malo, adeo ut vel morentur plurimi
 nona, & septima die ex interno esu adhuc habentes aliquid roboris, vel si effus-
 gerent, descendente morbo in ventriculum, & exulceratione vehementi in ipso
 excitata, profluvioq; simul sincero incidente, & malu postea ex imbecillitate ma-
 teribant. Percurrabat enim uniuersum corpus a supernis partibus inchoans,
 cui in capite primum sedes fuerat, malum. Et si quis fuisset ex maximis peri-
 culis superstes extremorum prehensio id significabat, inuadebat enim verenda &
 in summas manus, ac pedes, & multis amissis effugerunt. Sunt etiam qui ocu-
 los amiserunt. Nonnullos vero oblitio caput statim a morbo vindicatos omniū
 rerum pariter, nec agnoscebant se ipsos quoq; aut familiares. Cum enim genus
 morbi esset maius, quam ratiocinatione comprehendi posses & in aliis rebus acer-
 bus, quam humana pati natura posset, inuasit unumquemq; & in hic potissimum
 significauit, se quiddam minus esse malum, quam ea sunt, quae solent homini con-
 tingere. Aues enim & Quadrupedes quaecunq; hominum carnes attingunt, cum
 multa essent insepulta cadauera, vel adea non accedebant, vel si gustassent, mor-
 rebantur. Vanaeq; meum dictum argumento confirmant, quod scilicet manife-
 stus erat animi huiusmodi defectus & neq; viserantur usquam alibi, neq; circa
 tale quidquam. Canes vero magis sensisse significabant euentum, ob suum cum
 hominibus contubernum. Morbus igitur iste (omissis multis alijs de admira-
 bili illius prater naturam euentu, ut vniūq; accidebat aliquid ab alio diuersū)
 eiusmodi erat omnino natura, & alius nullus morbus ex his, quae solent hominibus
 contingere, illo tempore vexabat. Quisq; exoritur, in hunc desinebat. Morie-
 bantur vero alij quidem neglecti, alij vero exquisita adhibita diligentia curati.
 Neq; ullum exstitit medicamentum (ut ita dicam) quod posset sperari agrum, si
 quis iud offerret, adiunatum. Nam quod alicui contulerat, alium id ladebat.
 Et corpus nullum visum est par, quod posset illi morbo reluctari ratione roboris,
 aut imbecillitatis, sed omnia tollebat corpora, & omni cum victus ratione cura-
 to. Grauissimum vero erat in toto hoc malo tum animi conslernatio, ubi quis se

morbo

morbo correptum feriret (ad disperationem enim subito conuersa mente multo
 magis proiecerant semetipfos; neq; morbo resistebant) tum quod alter ab altero
 curatione repleti veluti pecudes interibant. Et ingentem istud stragem eiebat.
 Siue enim nollens timore perterriti se mutuo adire, peribant deserti. Et domus
 quamplures exhausta sunt inopia curantium, siue accederent, eadem vi morbi
 repleti interibant, Et praecipue qui virtutis aliquid profiterentur: pra pudore
 enim non parcebant sibi ipsis ingressi ad amicos visendos, quoniam lamentationes
 morientium domestici tandem exhausti labore negligebant a magno malo superati.
 Adagis illi, qui euaserant Et morientem Et laborantem miserebantur, tum quod
 malum ante experti cognoscerent, tum quod ipsi iam in tuto essent: His enim eun-
 dem hominem morbus non ita corripiebat ut interficeret, Et beati ab alijs dice-
 bantur; Et ipsi subito gaudio elati etiam in sequens tempus spem quandam leuē
 habebant, se neq; ab ullo alio morbo amplius interfectum iri. Affluxu vero ipsos
 magis praeter praesentem laborem etiam comportatio ex agris in oppidum, Et non
 minus ipsos aduenientes: Cum enim non suppetere ades, sed in tugurijs aestuosis
 tempore anni aestivo habitantibus strages fiebat nullo ornatu aut ordine sed mortui
 illi super alios morientes iacentes, Et in vijs volutabantur, Et circa fontes om-
 nes semimortui aquae desiderio, Et templa ipsa, in quibus tabernacula construxe-
 rant, mortuis erant corporib; referta, qui ibidem moriebantur. Praeter modum
 enim saeuiente morbo, homines non habentes quid agerent in eam mentem versi
 sunt, ut Sacra Sanctaq; omnia pariter negligenter, legesq; omnes sepulcrorum a
 perturbata sunt, quibus antea utebantur, sepeliebantq; ut quisq; poterat, Et multi
 ad impudentia sepulcra animum conuerterunt penuria necessariorum quod iam
 frequentes sibi domestici ante occubissent. In alienas enim Pyras alij anieuer-
 aentes eos, qui extruxerant, Et imponentes suum mortuum, ignem accendebant;
 alij dum cremaretur alterum, suum ipsi cadauer iniicientes, quod ferebant, abire.
 Primumq; cepit Et ad alia in ciuitate maioris improbitatis scelera auctor esse
 morbus: facilius enim audebat quisq; quae prius occultabat, ne libidine patrav-
 eretur, cum repentinam rerum commutationem aspicerent, Et beatorum sub-
 ito tamen commorienium, Et eorum, qui nihil ante possidebant, repente eorum
 bona consequentium. Quare velociter perfrundum bonis, Et ad voluptatem
 iudicabant momentanea, diemq; vix duratura Et corpora Et bona pariter existi-
 mantes, Et nemo ad obrundos labores, pro eo quod videretur honestum promptus
 erat, incertum existimans, an priusquam id assequeretur, interiret: quod verò
 nouerat iucundum. Et ex omni sibi parte quaestuosum, hoc Et honestum Et vile
 constituebatur. Deorum verò metus, vel hominum lex nulla deterrebat, illud qui-
 dem iudicantibus ex aequo esse, siue colerent, siue non colerent, quod omnes vider-
 ent pariter interire. Erratorum verò nemine sperante quoad iudicium consti-
 tueretur se vitam producturum, ut pœnas daret, multoq; maiorem iam sibi decre-
 tam pœnam impendere arbitrantibus, quae priusquam incideret, aequum iudicabant
 aliqua vi a voluptate frui. Tali igitur calamitate Athenienses circumuenti af-
 fligebantur, Et hominibus intra Vrbis mania morbo intereuntibus Et regione
 furas ab hostibus vastata: In malo verò hoc (ut videtur esse consentaneum) in me-

moriam remocant carmen hoc quod seniores asseriebant cani solitum antiquitus;
Doriacum adueniet bellum, & lamos simul ipso.

Orta igitur altercatio inter homines, cum dicerent non lamos pestilentiam esse nominatam in versu ab Antiquis, sed Limon famem: sed tunc in presenti non immerito, ut pestilentia diceretur. Homines enim ad mala, quae patiebantur, carminis remocant memoriam accomodabant. Si verò, ut opinor, aliud aliquando bellum inuadat Doricum, post hoc quod forte fortuna contingat adesse famem, verò, similiter hoc modo canent. Memorabatur etiam Lacedaemoniorum oraculum ab his qui norant, cum sciscitantis ipse Deus an oporteat bellum gerere, respondit.

Victoriam fore fortiter bellantibus

Opemque ferat laturum eis.

De Oraculo quidem ea, quae fiebant, conieciunt, esse consentanea. Ubi enim Peloponneses impressionem primum fecerunt, morbus statim cepit, & ipsam quidem Peloponnesum non inuasit, quod sit dignum commemoratione. Depictus vero est Athenas praecipue. Deinde ex alijs locis ea, quae erant hominibus recentissima. Et haec quidem sunt ea, quae in morbo eueniunt. Haec Atticus Thucydides,

PROCOPII LIBRO SECVNDO de bello Persico, sub Iustiniano Imperatore Anno Christi. CCCCLIIII.

De Peste Constantinopolitana narratio.

PERIT insuper iisdem temporibus ingens pestilentia, cui remedium nullum inuentum praeterquam ex Deo, unde venit: quanquam multi arrogantes physiologia causas commensari contendant vanas quidam omnes, & inuestigabiles, tantumque sermone decipientes. Hic enim morbus nulli neque aetati, neque Sexui, neque loco parcebat. Unde verò initium habuerit, aut quomodo periret, referam. Caput enim ab Aegyptiis, qui apud Pelusium sunt: hic uniuersam terram comprehendit, itinere semper procedens, nullas reliquit locorum latebras, nec bis eadem corpora repetebat. Incipiebat autem hoc modo Phantasmata demonum multis humana specie visa sunt: quot enim in ipsa inciderent, percussit se ab aliquo viro putabant, morbusque subito irruerat.

Nonnulli ab initio verbis sanctis ac alijs (ut poterant) supplicationibus cum auertere frustra quaerebant: ac tanquam infati seu spiritu maligno agitati amicos vocantes minime audiebant: in locis quoque angustis coerebantur. Nonnulli verò in somnis haec eadem accidebant. Corripiebantur enim statim febre calore coloraque pariter corporis nusquam mutatis, neque ulla item inflammatio (uti febri cunctis solet) sed siccis quadam ab initio usque ad vespertam febris erat, adeo ut nullo adhibito medicamento, nullius opinionem periculi praeberent. Eodem verò die nonnullis sequenti, alijs non multo post subire succrescebat, alijs alibi. Praeter

rea

reā quibusdam somnus inerat profundus, nonnullis acuta quaedam stultitia. Et primum quidem omnium oblitio rerum, etiam cibum negligentē moriebantur. In stultitia verō corrip̃i sibi visi aut inuadi clamitabant, auerſent; ſq; fugiebant: quorum curatores, et miniſtri dura atq; incoleranda patebantur, adeo ut non minus ipſi quam agroſi miſericordia digni fuerint, non quod morbo, et ipſi afficerentur (non enim is contagione nocebat) ſed quod furentes aut e delirio ſe præcipitare aut ad flumina obſitici properare volentes vix retinebās. Tribuere ubique, eundē die, nonnulli multis poſt diebus. Tribus igitur menſibus huiusmodi tuēs conſtitit: ſinopoli praualluit, et ab initio quidem pauci, deinde in ſingulos dies quinque ſæpius etiam decem milia eſſerebantur, adeo ut plures etiam diuites miniſtris ſā omnibus extinctis, curatorum penuria magis quam morbo perirent. Et in ſepulchra mænerent. Subdiſtis Procopius de nauata opera ab Imperatore per Theodoram Reſerendarium, ut aſſiſſima civitati ſubſidio eſſet.

EVAGRII HISTORIA DE PESTE per quinquaginta duos annos cōtinuò deſeuiēte.

SIC verō præſatus Auctor rem hanc excorditur, lib. 4. Eccleſiaſtica Hiſtorie cap. 28. Iam verō narraturus hiſtoriam nunquam antea memoria præditam de morbo, qui quinquaginta duos annos inter homines graſſatus eſt, et ita inualuit, ut vniuerſam terrarum orbem deſeriretur. Nam biennio poſt Antiochiam a Perſis captam, peſtifer morbus in eam inuaſiſſe dicitur, in nonnullis rebus ei qui a Thucydide deſcribitur, perſimiſtis. in alijs quibusdam ab eo multum diſcrepat: initium cepit ab Antiochia ſicut et ille, qui a Thucydide commemoratur, orbemq; terrarum vniuerſum deinceps peragravit: neq; quiſquam mortalium fuit, qui eius effugerit contagionem. Ac nonnullas Vrbes uſq; eo opprimebat quo ad eas omnibus ſuis habitatoribus orbſſet: cum alijs autē quos fortē occupauit, lenius egit, ac mitius. Neq; certo deſinito tempore graſſari cepit, neq; rursus cum graſſaretur ſimili ratione et modo deſy: quippe nonnulla loca in eunte hyeme et alia ſubſiſſimæ veris, meridie aſtate quædam, alia autumno progrediente occupauit, et quibusdam in locis cum partem Urbis attingiſſet, reliquas deſeruit. Ac non rarò licebat uidere in ciuitate morbo illo laborante quaſdam familias proſus extinctas: interdum verō una et altera familia interempta, reliquam Urbem integram incolumemq; manſiſſe. Quin etiam familia, que integra tranſierunt, ſicut accurata obſeruatione comperimus, ſequenti anno ſola morbo vexabantur. Atq; quod eſt omnium maxime mirandum, ſi qui fortē Vrbes infectas incolentes ad alia loca qua morbis minime inuaſerat, demigrarent, illi ſoli morbo opprimebantur, licet ex ciuitatibus infectis ad alias integras, ſe quo viſa conſulerent, et tranſiſſent. Atq; hæc quidem calamitas circuloſum conuerſionibus ſæpe tum in Vrbes, tum in alia loca peruaſi: Sed ſarmentum maxima omnium perniciēs ſecundo anno circuli qui ſpatium quindæ annorum cōplectitur in homines perlapſa eſt, adeo ut me, qui ſiſſa litteris prodo: (placet enim ea etiam Hiſtoria attexere, ut res quarum alia alijs appoſite conueniant,

B cōtinua

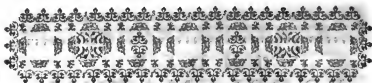
coniungam) me inquam, dum scolas adhuc frequentarem, in initio huius contagionis abscessus illi, qui in inguine enasci solent, occuparent. Accidit quoque ut morbo isto varijs grassante modis, tum complures ex liberis meis, tum conjugem, tum permultos cognatos partim in Vrbe, partim in agris degenies amittere prout circulo calamitatis ista mihi distribuerent. Cum autem ista scriberem quinquagesimo octavo anno scilicet ætatis, non biennio ante morbus iste quater Antiochiā occupauerat. Ac cum iam quartus ab initio circulus delapsus esset, præter liberos, quos supra posui, filiam præterea, & nepotem perdidit. Morbus verò iste ex varijs morborum generibus expositus fuit. Nam in nonnullis hominibus caput primum exorsus oculos cruentos vulsumque tumidum reddidit. Deinde in guttur dilapsus est, & quemcumque occuparet e medio sustulit. Alijs fluxus alui contigit, quibusdam abscessus in inguine exorti, indiq; febres inprimis ardenies, adeo ut biduo, aut ad summum triduo mortem obirent, perinde sum animo, tum, corpore affecti atq; illi quibus mali nihil accidisset. Alij de mentis statu desurbati vitam ediderunt. Quin etiam carbunculi e carne erumpentes multos extinxere. Euenit etiam interea dum vi qui semel atq; iterum ab hoc morbo correpti euasissent, rursus eadem oppressi, interirent. Quod autem ad rationem morbi contrahendi attinet, ea sane iā varia sunt, ut nulla possim oratione explicari. Nam alij solum una versando pariterq; vitam degendo fuerē infecti. Alij tangendo dumtaxat, & in eandem domum ingrediendo, alij in foro; non pauci qui ex Urbibus contagione infectis fugientes integri manebant, sanis & valentibus morbum impertierunt. Alij qui cum aegrotantibus versabantur, & non modo egros, sed etiam mortuos attingebant, non omnino in morbum inciderunt. Alij quibus tamen si propter liberorum, aut necessariorum interitum in optatis suis morte occumbere, & maxime ob hanc causam se aegrotantibus admiscere; tamen perinde ac si morbus eorum aduersaretur voluntati, neutsquam eo occupati sunt: morbus autem, ut ante a me dictum est, totum orbem terrarum iam ad spatium quinquaginta duorum annorum depaesus est, omnesq; morbos, qui unquam exstitissent, longè superauit. Philostratus autem demiratur pestem, quæ sua ætate viguit, ad quindecim annos continuatam esse. Verum quæ futura sunt, hominibus incerta sunt, & incognita eoq; uoluntur, quo Deo, qui & causas rerum, & quorsum tendant, cognoscit, visum est. Hæc Euagrius.

Porro tres istæ relatæ historiæ omnium acerbissimæ, & celeberrimæ soluendi Problematis lucem afferet non minimam.

INDEX PROBLEMATVM.

- 1 *EST I* cur morbus difficile sanabilis.
- 2 *P*este cur aliqui ledantur, alij minimè
- 3 *P*estis tempore cur repentinè interitus frequentissimè absq; ullius præcedentis morbi signis vel accidentibus
- 4 *P* An in humano corpore ex putridis humoribus venenum naturaliter generatur.
- 5 *P*estis tempore Pauperes Num in locum unum vel plura recludendi
- 6 *P*erbes populatiores Pests cur perprimè invadat.
- 7 *M*onialis & carceribus inclusi cur a peste minus ledantur
- 8 *C*ur pro peste avertenda D. Sebastiani patrocinium ubique imploretur
- 9 *C*orpora hoc morbo extincta cur pramollia, & in omnem partem flecti facillima, cetera verò cadauera obrigescant.
- 10 *A* Peste illasus cur alios ledere possit
- 11 *C*ur aliquibus morbis afficiantur morbo accedentes, a sanitate verò nemo sanetur.
- 12 *A*n dentur regiones Pestilentis morbi prorsus expertes.
- 13 *P*yses a peste Num sint immunes.
- 14 *C*adauera luc extincta Num ab Animantibus carnivoris attingantur, vel potius ab eis aufugiant.
- 15 *P*estilentia An his eundem hominem corripiat.
- 16 *R*obustiores cur præ ceteris peste prostrati
- 17 *B*ubones cur in inguine, vel sub axillis frequentius appareant.
- 18 *M*acula pestifera cur post mortem interdum appareant prius innisa.
- 19 *C*ur macula pestifera in dorso & in pectore, non in facie conspiciantur
- 20 *D*e signis futura Pestilentia in aliqua regione
- 21 *D*e Pestilentia causis, et Num aer putrescat, et quomodo
- 22 *T*errorimo odore An pestis inducatur
- 23 *A*uditu et visu pestis An contrahatur
- 24 *I*maginatione et metu pestis Num in humano corpore procreetur.
- 25 *H*umana arte vel malitia Pestilens lues Num quandoq; inducatur.
- 26 *Q*ua anni parte oriatur, ac intereat Pests
- 27 *D*e Quantitate temporis, quo Pests in aliqua Provincia vigere solet
- 28 *D*e Quantitate temporis, quo per durare solet fomes contagiosus in vestibus sericis, lineis, aut lincis.
- 29 *D*e sfera actiuitatis corporis Pestilentialis, hoc est ad quam distantiam agendo possit alios inficere
- 30 *Q*uod nam contagium sit magis perniciosum, quod est ex contactu immediato, an ex fomite, vel ex aere
- 31 *D*e signis Pestis corpus aliquot invadentis.
- 32 *P*estis remedia spiritalia
- 33 *D*e remedijs Characterum
- 34 *P*estis remedia naturalia
- 35 *D*e cibis vitandis, et deligendis Pestis tempore
- 36 *Q*uod genus indumenti tempore pestis vitandum, quod fugiendum.

PHILOSOPHICA DE PESTE

PROBLEMATA. PROBLEMA PRIMVM.

Pestis cur morbus difficile sanabilis.

N quia in quibusuis pestis initijs Tridentinæ, Patavinæ, Venetæ, Mantuanæ, Mediolanensis, Panormitanæ, Florentinæ, Medici, pestilentialis morbi naturam, qui est de raro contingentibus, cognitione minime assequantur, & dum inter se disputant, An sit vel non sit pestis, interim deficiens longe lateq; per varias Vrbs partes grassatur. Nec mirum. Hic enim error non minus doctos solùm, sed etiam doctissimos non paucos decepit, veluti de anno 1575. duo illa clarissima Medicæ artis lumina Capivaccè & Mercuriale Patavinæ Academię primarios Lectores qui teste Natali de Comitibus lib. 27. Sup. Hist. assererent morbum tunc Venetijs vigentē nō esse pestē, nec aliud morbi genus contagiosū, quā sententiā pluribus fundamentis corā Senatu confirmarunt, ac illius morbi curationi sese totos deuouerūt: Quod munus dum diligenter præstati, fuerunt in causā, vt mox consuetudine, & committæ morbus propagaretur, ac latissimè serperet, & ideo coram eodem Senatu Palæstrinam recantant. Itaque in dubio tutior pars eligenda est, & vitandum cōmercium. Sed vbi sciur morbum esse pestilentem, cur insanibilis? An forte quia curatio solis inexpertis, ac Tyronebus, relictis peritioribus, vt plurimum demandatur. qui cum omnia alia permitant, prius pestilentia cessat, antequam docti euadant. An quia lue contacti quamdiu possunt, contagionem pertinaci silentio operiunt, præcordijs interim ita grauiter læsis, vt curari non possint. An quia tam multa, ac diuersa sunt istius morbi symptomata, vt singulis penè momentis varia, ac diuersa fomenta ac antidota requirant, quæ cum ob Medici absentiam aptè adhiberi nequeant. æger acerbitati mali succubir. An potius quia pestis insensū Nūminis telū est ad vlciscenda humana crimina a Deo præparatu, quod a cœlesti iaculatore rā destinatu ictu libratur, vt multiorū conscij criminū præcaueri illud nō possint. Hanc rationē fusius explicauimus in præfatione, dū multis ostendimus pestis tēpus bellum diuinū apertissimè dici, peritioresq; medicæ artis professores arcanam quandam, & diuinam virtutem in hoc morbo agnoscere, cur nullo quouis remedio sanari vt plurimum possit, cum pestis illa minimè sit, quæ maiorem eorum, quos corripit, partem ab hac vita non tollat. Quæ omnia paucis verbis

signi-

Significauit Procopius ubi supra inquit. *Fuit insuper ijs temporibus ingens Pestilentia, cui remedium nullum inuentum praterquam ex Deo, uade uenit.*

PROBLEMA II.

Peste cur aliqui ledantur, alij minimè.

Irari satis non possum, cur aliqui dies noctesq; in media pestilentia versantes a tanto periculo illæsi conseruentur, alij verò oprime corporis constitutionis & viribus valentes facillimè contagio contaminentur? quæro rationem huius naturalem. An forte diuersitas est a naturæ similitudine, siue a sanguinis, & spirituum analogia, qualis esse solet in cognatis, vel in amantibus: omnis enim receptio fit per similitudinem, ita simile facile recipiat simile. Similitudo autem ista vt monet Mercurialis de peste cap. 12. anse finem attendenda est & cum ipso vapore pestilenti, & cum corpore, a quo manauit, ita ut ex utrisq; facile sequatur cōtagium. An etiam causa eise potest, quia qui cuis meatus apertiores habent, aerem infectum, in maiori copia recipiunt, consequenter magis leduntur: qui obstruiores minus aeris attrahunt: minusq; leduntur, ideo corpora rara magis subduntur contagio, quam reliqua. An etiam quia in humani corporibus ex putridis humoribus paulatim gignatur interius venenum, quod a pestilenti aura vel tactu incrementum recipit, vltimamq; dispositionem. An forte quia cum pestis nil aliud sit, quam gradus putredinis excellens, quod præcordia inuadere conatur, quò alij ab alijs sunt humiditate putrida discreti, eo etiam contagio. Ex quo fit malinconicos, cum frigidi & sicci sint temperamenti, minus peste corripit, flematicos non nihil, colericos multo magis, sed sanguine copiosiores ob caloris & humidi predominium, quod facile putrefit, facilius præ ceteris peste capiuntur. Hinc pueri, & fræmque, in quibus cum noxio calore viget humidum, huic morbo addicuntur, vt hoc anno etiam contigit. Senes verò frigidiores, & sicciores, a putredine, & exitiali hoc igne remotiores sunt. Quamuis etiam oppositum interdum euenisse cōpertissimum sit. Refert enim *Sigonius lib. 20. sua historia anno salutis 1588.* iuuenes vi illa morbi pestilentis magis absumptos, sed ex ijs magis matres, quam foeminas. E contra peste in Virgines puerosq; ingruisse solos, alias in solas grauidas *Dionysius Helicarnasus lib. 4. et lib. 9.* testatur. Pari modo sicut datur sæpe quedam pestis species, quæ vnum genus animalium v. g. pecundum, bouorum inuadit, non aliorum, ita non erit naturæ dissonum, dari quandam pestis speciem, quæ vnum genus hominum, non aliorum corripiat, qualis fuit illa, quæ Basileæ Heluetios solos, non Italos, aut Gallos afficiebat, vel alia in Indijs occidentalibus, quæ Indos solos, non nostrates, licet cum illis versantes opprimebat. Verum quod inter eiusdem regionis incolæ in eadem natos & educatos soli Ethnici, vel Hebrei, illæsi omnibus Christianis, hoc morbo ledantur, vt recitat *Eusebius historia Ecclesiastica libi 9. cap. 8.* id naturaliter oriri non potest, quia fides Christiana non alterat, vel immutat corporis constitutionem, vt in præfatione copiosius distulerimus: interdum etiam nationes nonnullæ ob collutionis frequentiam, consuetudinemq; morbi ita firmati obdurerunt, vt nihil aut non magnopere contagium timeant, seseq; interesse inuisant, curent, funera prosequantur, cautionesq; ferè quasi super aliquid fugiant. Tales sunt illi qui Heluetijs in profanis pateat, sed in spiritualibus Archiepiscopo Mediolanensi, vt eisdem verbis recitat ex nostris *Carolus a Basilica Petri lib. 4. cap. 1. de rebus gestis D. Caroli Borromæi.* Tales sunt Vesipollones, qui pestifero commercio diutissimè allucti quandam veluti habitum co-

trahunt,

trahunt, quem alteram esse naturam nemo ignorat. Sicut enim quis assuescere potest veneno ne laedatur, ut de Miridare ferunt, item sicut in aere pestilentia, & educati minus incommodi patiuntur, & non tam cito inficiuntur, ita Vespillonum immunitas in longiorē vsū, & familiaritatem cū peste referendam censemus. Addimus etiam istos absq; timorē hilarem hoc tempore vitam traducere, generosiq; vino, quod optimum esse pestis Antidotum infra demonstrabo, omnia putridinis, & pestilentie semina propellere.

PROBLEMA III.

Pestis tempore cur repentinis interitus frequentissimi absq; ullius praecedenti morbis signis vel accidentibus.

OC est lethaliſſime peſtis manifeſtum inditium, cum robuſtiſſimi iuvenes, & viri, vel ſceminæ, quos perfectæ conſtare valetudine Hippocrates ipſe iudicaſſet, tamen absq; praecedenti morbo villo, ſymptomate, vel febris, aut corporali alteratione, quaſi coeleſti fulgure tacti concidunt. Hoc autem in omniſerè peſtilentia acciditſe Hiſtorie teſtantur. Siquidem Romæ in ea peſte ſub Romulo vr auctor eſt *Plutarchus in Romulo* homines ſtatim absq; morbis peribant. Idem reſert *Sigonius lib. 1. & 20. de regno Italiae*, vbi ponit D. Gregorij concionem ad populum, quæ ſic habet. Vniuerſus populus coeleſtis iſtæ mucrone confoditur, cum ſinguli repente adeo moriantur, vti non languor mortis impetum præueniat, ſed mors ipſa languoris tarditatem præcurrat, ac percuſſus quiſq; ante rapiatur, quam ad lamenta poenitentiae traductus vr. Idem eueniſſe in peſte Mediolani de anno 1476. auctor eſt noſter *Carolus Beſilica Petri de geſſis D. Caroli Borromæi lib. 4. cap. 8. vbi ſic ſatur. Accidit autem in vico Tritio vt egrotus quidam vix Caroli manu peruucta fronte mortuus eſſet ante illum: idem teſtatur de peſte Veneta eodem anno vigente Natalis de Cumibus lib. 27. ſua hiſtoria*, quemadmodum aliquæ etiam viſe ſunt in præſenti contagione Florentina. Quæro ergo naturales huius rei cauſas. An quia huiusmodi viri febris ephemera peſtilenti, veletetica pariter peſtilenti vtraque inſenſibili prius laborabant, quæ corruptis ſpiritibus in cordis ſinu contentis vitam repentinò euentu extingunt. At hoc non quia febris Ephemera foris ſe prodit manifeſtis ſignis in pulſu in inflammatione ſpirituum, & in multis alijs accidentibus, vt egregie probat *Gerardus Columbus Neſſanenſis lib. 1. cap. 33. Deinde quid prohibet quem ſine febris mori corde ſuffocato? Tertio mirum eſſet, quomodo febris Ephemera tam repentinò imperu robuſtiſſimos quoſq; vno ictu poſſit proſternere. Quarto pugnat id cum experientia, cum illos ſupponamus ſæpe ſubita morte hoc peſtis tempore corripì, quos nulla febris proutiſ afficiebat, ſed ceteros viribus, & incolumitate viuebant.*

An igitur ſubita hæc multorum mors referenda eſt in excellentem putredinis gradum, ex quo tam prauī vapores exhalant, vt cor petentes, illud etiam ſine vlla febris inſigniter lædant.

An forte cauſa erit humorum plenitudo, quæ intus incluſa, ceſſante inſenſibili eſſalatione, obſtructis meatibus cor ſuffocat & necat, vt etiam alijs temporibus non peſtilentibus non ſemel in pinguib; & corpulentis accidit. Verum hæc ratio non eſt propria peſtilenti tempori, in quo frequentiffimas has ſubitas mortes experimur. Ideo verior cauſa illa dicenda eſt, quæ ad venenum intus genitum, vel in corpus ab extrinſico fomite attractum recurrit, qui ad cor accendens prius ipſum aggreditur, & corripit, antequam ſua incendium & putrefactio. per cor-

pus diffusa, & ideo tunc nulla videntur morbi indicia tam ante quam post vitam ereptam. Si verò facultas naturalis cordis venenatam materiam a se propellat, tunc varia symptomata in capite, vel in thorace, vel in ventriculo, vel in inguine apparent iuxta venenati humoris emissi locum, copiam, virtutem, & qualitatem de quibus legendus Mercurialis cap. 18. de pestilentia, vbi allatam rationē approbat & confirmat. Sed utrum in humanis corporibus naturaliter verum venenum gignatur sequenti problemate fufius inuestigandum erit.

P R O B L E M A I V.

*An in humano corpore ex putridis humoribus venenum
naturaliter gignatur.*

SVNT qui pestis causas solum enumerant externas, de quibus nos pluribus egimus par. 1. cap. 1. de internis vero ne minimum faciunt verbum. Alij vero interiorem omnino negant. Verum interiorem præcipuam pestis causam assero, quæ quidem ex vitiatissimis humoribus coaceruatis noxio calore putrescentibus intus gignitur, nulla alia quandoque causa exterius influente. Docuit id sæpe *Galenus ut in 3. Epid. com. 75.* vbi agit de phrenetico, qui vomuit virulenta ex vitiatissimis humoribus paulatim collecta, in quo eadem accidentia apparuerunt, quæ in veneno sublatissimis conspiciuntur. Idem dicit lib. 5. de locis affectis cap. 7. & alibi. Sequitur eandem sententiam *Cardanus lib. 1. de venenis cap. 6.* vbi tradit pluribus modis gigni posse in nobis venenum. Primo ex parentum affectionibus. Secundo ex humorum adulatione. Tertio ex corruptione frequenti ciborum. Quarto ex noxijs curis, ira, odio, vigilijs, crapula. Quinto ex ipsis lignis, & prunis quibus carnes torrentur. Nec dissentit *Mercurialis lib. 1. de venenis cap. 14.* vbi pluribus id demonstrat præsertim exemplo feminis retenti, quod generat venenum, item exemplo muliebris menstrui, quod inficit specula, necar segetes, & herbas omnes, si per hortum mulier deambulet, dum sibi menstruua profluunt, cohabitantes cum muliere menstruata lepram contrahere, alijsque affici lethalissimis morbis, quare apud Hebreos vetitum erat, ne viri cum muliere menstruata in eodem balneo lauerentur, quia sanguis menstruus interdum venenum euadit. Subdit tamen Mercurialis non fieri in nostro corpore verum venenum, cuius causa efficiens neque esse posset calor naturalis, neque præternaturalis, quia veneni vis maior est omni calore præternaturalis sed nullus effectus excedit virtutem suæ causæ: fieri tamen in nobis aliquid veneno simile, cuius similitudo consistit in tribus in celeritate mortis, in symptomatibus, in putrefactione, & corruptione humorum. Hinc deducitur labi posse imperitos, putantes quæ veneno necatum, cum fuerit interno, quod est ita externo simile, ut communia, & simillima sint exterius signa, & accidentia in humano corpore procreata.

Mulierem novimus claro genere, diuitijs referatissimam, viro suo orbatam, quæ vix pestis nomine auditio, integra, & incolumis se subijt, liberos intra magnificas, & amplissimas ædes multorum mensium comparato comæatu seruis dimissis abdidit, exterorum omnium aspectum, & alloquium deuotans, quibus tamen non obtantibus paucis diebus cum tota familia peste interijt. Idem accidisse suo tempore testatur *Matthæus Villanus* in descriptione sue pestis dum ait. *Fu biastata da discreti, e la sperienza veduta da molti, i quali si pronocdenano, e si racchiudano in luoghi solitarij e di sana aria, forniti d ogni buona cosa da viuere, eue non tra soggetto di gente infesta, in diuersi contrade il diuino giudicio (à cui non si puote sferrar le porte) g' abbatte*

basè come gl'altri, che non s'erano preveduti. In his ergo & similibus Quodsi quis nisi ad diuina iudicia confugiamus, ut confugit hic Auctor, nulla alia aprior ratio naturalis asserri potest, quam prædicta, nempe istos, vel aliquem istorum interno veneno pettem contraxisse, quæ alios infecit. Quod idem fatendum est, ubi petis in aliquam regionem non asportatur, aduenit omnibus prorsus exclusis, nec ac infectus cognoscitur, quo casu deueniendum est ad aliquem priorem, qui per intrinseca principia contagione affectus fuerit, quæ contactu, commercio, somno in alijs dileminat.

PROBLEMA V.

*Pestis tempore Pauperes Num in unum locum,
vel plura recludendi.*

Pestis Parisius in suo tractatu de peste cap. 2. Praefectos Ciuitatis includentes pauperes in vnu vel plura loca pestis tempore acriter reprehendit. Verum hoc remedium Vetus olim fuisse admodum salutare narrat Sabellius lib. 3. Decadis quarta rerum Venetarum: quo visus est etiam D. Carolus Borromæus in peste Mediolanensi de anno 1575. vtristantur acta insus in Concilio V. Prouinciali, & nosse Carolus à Bassilia Petri de gestis eiusdem libro quarto. Idem adhibuerunt his tribus annis Florentini Decuriones, nec sine maxima vtilitate, & optimo consilio. Pestis enim fomes est populus, & multo magis pauperes, qui tum ob edium angustias tum ob prauam rationem victus præ ceteris inquinantur, morbumq; depascunt, qui si per vicos Urbis peruagari permittantur, dubium non est, quin breuissimo tempore Urbem ferme vniuersam coinquinatam expectentur.

PROBLEMA VI.

*Cur Urbes populationes pestis per prius
inuadat.*

N quia sicut crassiora corpora grauioribus morbis vexantur, sic frequentiora loca pestilenta. An forte causa referenda est in aeris inclusionem in populationibus Urbibus, in quibus tum via tum saltem aedes angustissime sunt, & populus multus: aer enim diu occlusus facile putrefit, qui postea in proximiores aedes serpens, & attractus contagium generat. Et hæc videtur ratio, cur ex peste vnus in vna domo integre familie omni seclusa consuetudine sepe extinguatur. An potius ratione commercij id oriri dicendum erit, quoniam ad frequentiores Urbes adueniunt vndiq; frequentissime confluunt, qui ad illam pestis seminaria etiam incipit deportant.

PROBLEMA VII.

Moniales cur a peste minus ledantur.

N^o quia sacris additæ parietibus venenarum aëram minimè attrahunt, quæ ex cadaveribus, putridisque, quæ vel tenuis vaporibus profluunt. Hinc carceribus inclusæ peste ferè semper tiant immunes, ad quos pestilens vapor, non pervenit. Auctam quia moniales vivunt potu tenuissimo, simplici cibo, abstinent se a laboribus, ab itineribus, a copula & ideo corpora ipsarum minus sunt præparata ad pestiferam labem recipiendam: inhiuntur tamen interdum etiam ipsæ, ut hoc anno in Mediolanensi Prouincia, nec non in Vrbe Pisana. Porro vna infecta ob similitudinem victus, habitus, complexionis, respirationis, eundem morbum reliquæ contrahunt: & ideo propter aerem pestilentem intus inclusum, licet egressus de Episcopi consilio, & facultate, ut supra dictum est.

PROBLEMA VIII.

Cur pro peste auertenda Diui Sebastiani Patrocinium ubiq; imploretur.

Oniectura fortè illa esse potest, quam retulit *Pierius Valerianus lib. 42.* Cui enim apud veteres Festus Hierosoliphicè fuerint Apollinis sagittæ in Ciceros immisæ, necnò apud sacras litteras idem morbus Numinis infensi telum in sic: *Nisi conuersi furritis arum sum vi-brant, & parant illum, & in eo parant vasa mortis; sagittas suas ardentibus efficit*: ubi contagia tum vasa mortis, tum ardentissimæ diuinæ iræ sagittæ nuncupantur: ideo Christiana pietas e Diuorum numero SEBASTIANVM sagittas impetuum aduersus pestiferum morbum sibi tutelarem elegit, cuius patrocinium cum sæpe multæ Vrbes, præsertim Mediolanensis anno Christi 1576. re ipsa probauerint, idcirco communi Christianorù voto pro hoc morbo depellendo SEBASTIANVS inuocatur, nullus alijs extantibus in eiusdem gestis huius rei vestigijs.

PROBLEMA IX.

Corpora peste extincta cur pramollia, & in omnem partem flecti facillima, cetera verò cadavera obrigescant.

N^o quia vehementissima pestis vis toto impetu corpus humanum ita inuadit, ut omnem penè soluat nervorum colligationem? An potius eundem effectum præstat humidi putrescentis prædominium, a feruido & noxio calore ita alteratum, ut in morbidam, & laxantem tendat humani corporis corruptionem: interdù tamen etiam corpora peste extincta obrigescere visa sunt, præsertim illorum, quos interius venenum vel genitum, vel attractum præcordia repentinò impetu occupabat, absq; alia naturæ pugna & obstitentia.

PROBLEMA X.

A peste illatus cur alios ladere possit.

Nam quia latitans intra vestes vel in extrema cutis parte noxius & pestilens fomes venenatam auram foras emittit, quæ a proximioribus attracta, quotquot corpora præparata habent, tot inficit & iugulat, salvis ipsis noxi vaporis delatoribus, vel ob eorum frigiditatem, & siccitatem, vel ob cutis duritiem & densitatem, vel ob naturale temperamentum magis resistentem, vel ob diuturnam consuetudinem, & contractum usum. Certe in Vespillonibus id apparet verum, quorum nos propinquitatem, & consuetudinem merito refugimus, cum tamen ipsi inter agmina cadaverum illesi permaneant. Ergo peste non affectus alios inficere potest. Idem videre est in muribus, fellibus, canibus, quæ animalia illefa permanentia contagionem in alienas domos contiguas quandoque deferunt, ideo publico Decurionum edicto in magnis pestilentijs ut in Viæ Panormitana anno 1625. interfici solent. Pro eadem sententia adduco *Enagrium hist. Eccles. lib. 4. cap. 28.* cuius narrationem ad verbum supra attulimus. Hic ergo scriptor reddens rationem, cur pestis illa uniuersum ferè orbem peragraret, inquit in aliqua loca irrepsisse, quod multi sani homines ab infectis regionibus discedentes, & in liberas abeuntes, homines illarum regionum conquinaret, eo quod secum deferrent contagionis seminaria, quam alij, qui corpora rara & præparata habebant, etiam intus communicabant. Neque id mirum cum etiam mulier fama, & ab omni gallico morbo immunis alium sæpe eodem morbo inficiat, veluti testantur omnes qui de gallico morbo scripserunt, inter quos post alios legendus est *Hieronymus Mercurialis in lect. de pestilentia cap. 24.* Neque hoc est contra Philosophicum axioma. Nemo dat, quod non habet. Si quidem in foemina intus latebant gallici morbi seminaria, sed tamen propagata ac diffusa non erant ad exteriores illius partes. Quare dum illis accedit corpus viri paratius, cuius calor in ea occasione agnatus valde attrahit, mirum esse non debet, si gallicam labem, illefa etiam muliere, in se facile transfundat. Quod etiam roboratur notissimo exemplo illius puellæ ab Aucenna & alijs relato, quæ veneno a Rege Persarum enutrita, quos Rex volebat, osculo vel veneris visu venenatos necabat. Nulla ergo admiratio esse debet, si interdum homo, vel bestia absque proprio documento alios inficere possit. Ideo tempore insignis pestilentie magna cautio adhibenda est, & ab omni commercio etiam bene valentium cauendum.

PROBLEMA XI.

Cur aliquibus morbis afficiantur morbo accedentes, a Sanitate vero nemo sanetur.

OC questum mouet Aristotiles sectione 7. problemate primo, ubi sic respondet. *An quoniam morbus motus est? Sanitas autem quies? ergo ille moueri potest, hic non potest. An quod alterum non voluntarij, alterum voluntarij accidit? Res autem non voluntaria a voluntarijs consultis plurimum differunt.* Verum ut in genij mei tarditatem sciam, licet Priore ratio satis probabilis dici possit, Posterior tamen intellectu difficilis videtur, cum tam morbus quam sanitas non inter voluntaria, sed inter naturalia connumerentur. Verior ratio illa

mihi

mihi videtur, quam subdit problemate quarto, ubi querens cur a tabe & lippitudine, & scabie capiuntur, qui appropinquant, ab aqua autem interiecta, aut febre, aut stupore attoniti, aut aliquo ex numero ceterorum malorum capi nequeant? Huic questioni sic optimè respondet. An a lippitudine quoniam oculus pars nostri corporis mobilissima est ceterarum maximè omnium res sibi obiecta similis reddi potest? quippe qui facillè mouetur ab eo quod moueat. Itaque, ut cum perturbatum obicitur oculum facillè ipse etiam per turbetur. Talis autem contagio ideo fit, quoniam spiritum vitiat, grauemque reddit, celerissime autem omnes morbis arripuntur isti, qui spiritu corrupto proniunt, quale est omne pestilens genus. Qui autem appropinquant talem profecto spiritum trahit, qualem ager ille reddiderit. Aegrotat igitur quia morbisferum est, quod spiritum trahitur: ab uno autem morbum excipit, quoniam unus ille sic spirat, ceteri secus. Eundem verò quia quo aegrotat, hoc non aliter spirat, quam fuerit affectus. Sed scabies magis quam lepra; ceteraque vix generis eiusdem afficere potest, quoniam per summa corporis errat, & humore manat glutinoso: genus namque prurientium omne tale est. Itaque id ipsum quia per summa oritur, glutinosumque est nimium, idcirco attingere potest, cetera nequeunt vel quia non per summa proniunt, vel quia persistere suam obsecitatem non possunt, quamvis per summa eorum orientur. Hæc Aristoteles. ex cūlis verbis habes discriminē, cur approximatione scabies, lippitudo, pestis contrahatur, secus vere accidat appropinquanti alijs ægris. Nam communicatio qualitatis in morbis prouenit ex triplici capite iuxta mentem Aristoteli. Primo ex communicatione spiritus & halitus. Secundo ex humore glutinoso. Tertio ex prædominio humidi corrupti, quod facillè alieno termino terminatur. Cum ergo hæc tria pestifero morbo maximè insinuant, mirum esse non debet, si facillè & celerissime communicetur, sanitati verò multisque morborum generibus hæc conuenire non possunt, ideo se se communicare nec valent.

Nihilominus propositæ doctrinæ aduersantem obijciat nobis aliquis Gregorium Nisenum, qui exponens illa verba Saluatoris. *Quod uni ex minimis meis fecistis mihi fecistis*, effusè tradit, nullum morbum esse contagiosum, eo quia neque ianitas est contagiosa, cum contrariorum eadem sit disciplina. Et si illi obijcias quotidianum experientium, ex commercio infectorum sanos contaminari, respondet S. Doctor, id euenire, non quia infecti alios contaminent, sed quia omnes, qui peste corripiuntur, communi aere vtuntur, & eandem internam habent dispositionem. Verum Nisenum eo loco oratoris potius, quam Philosophi per sonam egisse suspicor, nixus auctoritate Hieronymi Mercurialis cap. 3. de pestilentia in calce.

PROBLEMA XII.

An dentur regiones Pestilentis morbi prorsus expertes.

PVD Locras, & Crotoniatis Pestem nunquam visam, *Plinius lib. 2. cap. 98.* testatur. Item regionem illam occidentalem Aethyopiæ, quæ fluuium Nigir appellatum accollit, contagione nunquam tentaram Iulius Scaliger exercitatione trigesima secunda scriptū reliquit. Quod idem privilegium Nigriti, & Mokouitis collatum narrat *Hieronymus Mercurialis lib. de pestilentia cap. 17.* Pari modo apud Calecutum Vrbem Indicam, & totam illam regionem pestem nunquam viguisse *Cardanus lib. 10. de subtilitate* retulit, & approbavit. Prouenit hæc immunitas ex nimia caliditate, & siccitate regionum, quæ tollit humiditatem putrefactionis pestilentis matrem. Pestis siquidem, vt auctor est *Galenus primo de different. febrium 4.* generatur putrefactione accensâ circa cor. De Neapolitana Vrbis item factus ob aeris salubritatem, & loci amenitatem iam per annos quin-

quies centum à peste illam servatam, vti nam per totidem annos, & multo plures à Deo servatur. Et quamvis tempore strenuissimi Ducis Leutreci in Gallorum exercitu nonnulla contagionis seminata viguerint, Vrbs tamen ab hoc morbo prorsus fuit immunis.

E contra vetò à Meridianis partibus, e quibus Australes venti spirant, incipit, vel saltem valde defecit Peltis, & in Partes Occidentales tendere solet. Quod testimonio *Plinij lib. 7. cap. 5. & experimento ipso satis probatur.* Idem optimè observavit Marthæus Villanus in descriptione sue pestis. Scribit enim sequentia verba. *E venendo di tempo in tempo verso Ponente comprese la Sardinia, & la Corsica, & l'altre isole di questo Mare, & dall'altra parte, ch'è detta Arabia per montagne appartenenti dinverso Ponente stendendosi à mezzo giorno con più aspro affilamento, che fatto le parti Settentrionali.*

PROBLEMA XIII.

Pisces à Peste Num sint immunes.

X animantibus omnia Pesti subiecta præter Pisces, quos *Aristoteles lib. 2. de hist. animalium capite decimo* ab omni cōtagio exemit. Quod dictum non caret difficultate, tum quia Pisces facili putrescant, & in nobis pestem gignant, ideo Pestilenti tempore etiam in quadragesima publico edicto vetantur, tum quia Pisces tam maritimos, quam fluuiiales interdum ægrotare concedat eodē loco *Aristoteles*. Ergo si possunt ægrotare; poterunt etiam pestiferam labem contrahere, tum quia aquæ venenatos pisces Serpentes, Crocodrillos, Dracones contineant, ergo intra aquas gigni potest venenum, sed pestis nil aliud est quam naturale venenum ergo.

Nihilominus si de vera peste, quæ ex aeris putredine oritur, sit sermo, vera dixit *Aristoteles*. Nam cum pisces careant pulmone, aerem attrahere nequeunt. Tanto magis quia neq; intimas aquæ partes aer pestilens penetrare potest, sed solum eandem in superficie tangit. Cum ergo aer sit communis pestis causa, quæ plures eodem morbo in eadem regione afficit, ideo defectu respirationis Pisces à Peste fiunt immunes, non tamen à venenatis qualitatibus, veluti rationes factæ convincere videntur.

PROBLEMA XIII.

Cadavera peste extincta Num ab animantibus carniuoris attingantur, vel potius ab eis aufugiant.

E C feras, nec canes, nec rapaces aues ad cadavera peste extincta accedere, multi graues scriptores tradidere. Inprimis *Linus Decade 1. lib. 1. Cadavera inquit intasta a canibus & vulueribus tabes absquebat.* Quo loco tradit etiam nec illo, nec priori anno vllum Vulturium in illa regione apparuisse, quod aëri cedat pestilenti idem observavit *Ouidius lib. 7. M. metamorphoseos* loquens de peste quam describit,

Mira loquar, non illa canes, anidag, vulueres,

Non cani tergere lupi, dilapsa liquefuit

Afflatisq; nocent, & agnus contagia latet.

Idem

Idem decantauit Lucretius lib. 6. de pestilentia.

*Multaq; homini cum inhumata iacerent corpora, supra
Corporibus, tamen alituum genus, atq; ferarum,
Aut procul abstulitbat, ut acrem exires odorum
Aut ubi gustarat, Langueret morte propinqua.*

Ex quibus verbis deducitur aues odoratu præsentire pestilens venenum sibi in festum, ideo fugere.

Pari modo veneno necatos a feris, & quibusvis carniuoris animantibus intactos relinqui auctor est *Plinius lib. 2. cap. 63.* cuius rei duplicem reddit rationem *Mercurialis* allato etiam hoc *Plinij testimonio, lib. 1. de venenis cap. 16.* Prior est quia venena siue calida, siue frigida sine congelant, & exsiccant dulcem illam humiditatem, qua feræ delectatæ solent prosequi cadauera. Secunda ratio est quia ab huiusmodi cadaueribus profluunt quidam prauis & insuauis halitus, quos ubi carniuora sentiunt, ab eis aufugiunt.

Nihilominus interdum oppositum in pestilentibus accidisse evidentibus argumentis demonstrare possumus: inprimis *Thucydides de peste Atheniensium* quamvis referat aues & quadrupes carnes inscultas hominum non attigisse subdit tamen *vel si gustassent moriebantur.* Quod idem eisdem verbis dixit ubi supra *Lucretius*: ergo supponunt isti Auctores non esse adeo certum & infallibile cadauera pestilenta non attingi ab Auiibus, vel quadrapedibus, sed si ex esu illorum moriebantur, supponitur ea semel saltem degustasse. Secundo afferro testimonium *Joannis Grillotij Societatis Iesu de peste lugdunensi anni 1628. cap. 5.* ubi hæc fatetur. *Piges eloqui Ianuario veniente aliquot cadauera in agro confluentino inter virgulta inuenta a cornis, & magnis auiibus canibusq; ferdum in modum lacerata, cum aliquot menses insculta iacissent, sed & intemptis nocte festum agmina ad muros confluebant, horrendisq; clamoribus omnia complebant, atq; adeo in agro visus non semel canis molasti speciem hominum vesudens, ut cadaueribus velleretur, & quamuis non pauci insidias tetenderint, ut eminus glande percuterent, omnem comatum elusi, in suburbio ultra Pontum Rhodanum feruntur passim humana carne aliquot canes, qui rabie correpti asellus ad morsos eodem venena inscruunt, & furentes fistula perempti sunt.* Idem in Vrbe Panormitana accidisse parte 10. cap. 2. num. 12. dictum fuit, ubi etiam canes publico edicto infecti omnes: in Vrbe Florentina eodem Decurionum statuto iussu, vel occidi, vel intra proprias ædes vinculis custodiri, ne ad dilanianda cadauera, ad quæ non semel iam accesserant, reuerterentur. Idem fere tempore Maximini accidisse testatur *Eusebius libro 9. cap. 7.* Historiz Ecclesiasticæ ubi hæc habet, tam uerò nonnulli extimidi tamum laniatus ac præda facti sunt, ob quam causam, qui adhuc erant superstites ad canes interimendos se conuerterunt, timore quodam percussu, ne insana rabie furentes homines etiam minus denarent.

PROBLEMA XV.

Pestilentia An bis eundem hominem corripiat.

Pestilentie morbo neminem bis affici tum experimento tum ratione naturali confirmatum uolunt permixti. Adnotauit id *Thucydides de peste Atheniensium* his verbis. *Magis illi qui conserant, & morientem, & laborantem miserabantur tum quia malum ante experti cognoscerant, tum quod ipsi iam in tuto essent: his enim eundem hominem morbus non ita corripibat, ut interficeret.* Et beati ab alijs dicebamur, & ipsi subito gaudio elati etiam in sequens tempus spem quandam leuem habebant, se neq; ab illo alio morbo amplius interficendum iri. *Procopius* quoq; de bello Persico lib. 2.

narrat

narrat, pestem quæ in Vrbe Constantinopolitana grassabatur, eadem corpora nō bis repenisse. Ratione etiam eadem sententia roboratur, tum quia qui pestem euaserunt, puriora habent corpora, virtutes fortes, expulso & euacuato a natura noxio humore, ex quo pestis generatur, tum quia nulla est validior ratio, cur Ves pillones inter agmina cadauerum illasi seruentur, nisi quia isti per prius pestilentia laborauerant, & ideo eodem morbo amplius non tentantur, tum quia si quæ exempla afferuntur aliquorum, qui sanati denuō fuerint infecti, isti non crant perfectē sanati, Postremo sufficit, si doctrina Thucydidis sit vt io pluribus vera, quāvis ob peculiare circumstantias quandoq; oppositum cūenisse fatcantur.

Nihilominus contraria sententia mihi videtur multo verior, & indubitata, siquidem multo plura exempla adduci possunt eorum, qui post incolumitatem ad idem morbi pestilentis genus reuersi sunt, quam eorum, quos idem morbus bis non inuaserit. Scribit enim *Euagrius l.b. 4. Ecclesiæ historia cap. 28.* hæc verba *Incursit etiam interdum, ut qui semel atq; iterum ab hoc morbo correpti euassissent, rursus eodem oppressi interirent.* (Vno indem exempla oculatus testis retulit *Marsilius Ficinus in 1.º Antidoto Epidemico cap. 14.* Plura alia congescit *Philippus Ingrassias de peste Panormitana cap. 25.* & omnes de peste scribentes similes producant euentus, quos nos etiam in hac peste Florentina non semel in pluribus experimento cognouimus, & præsertim in Petro Manyre Presbytero, & Parocho Ecclesiæ Collegialis S. Fridiani, Sacramentis ministrandis exposito, qui semel perfectē a peste liberatus, iterum quoq; infectus fuit, & iterum sanatus. Longumq; esset casus omnes tum hic tum alibi occurrentes longa velle narratione recensere.

Deinde argumentor ratione. Positis eisdem causis ponuntur iidem effectus, cur ergo stante eadem cœli noxia influenza, permanente eodem corporis temperamento, aeris infectione, pestilentium contactu, nō sequetur idem pestis morbus? Rogo veneno exteriori semel lesus, nonne bis & decies nisi diu assuetus ab infamia esset, offendit eodem potest. Pestis quid est nisi internum venenum, vel ab exteriori fomine intus attractum, vel in humano corpore procreatum. Item a quacūq; alia ægitudine semel liberatus nonne ad eandem redire potest. Vnde ergo privilegium istud usurpauit sibi pestilens morbus, vt eundem hominem bis non inuadat? Cum pestis ab accensa humorum putrefactione gignatur, cur liberatus a peste, spirantibus Australibus ventis per diuturnum tempus, comedens putridos terræ fructus, cum tabe morbidis diu versans, eodem morbo infecti non poterit? Ego sane rationem huius naturalem non assequor;

Postremo si sanatus perfectē a peste non amplius eodē coinquinatur, vel id habet solum durante eadem pestilentia, vel etiam pro quacūq; alia succedente: hoc Secundum dici non potest, quia coaceruata post annos multos putrida pestis materia in vno corpore ad pestem affecto, reuiuente item alia noxia cœli constellatione, fieri uequit quin morbus iste in tali corpore non procreetur. Neq; primū aptū dici potest, quia cum pestis per triennium, & multo maius tempus, vt dicemus, vigere in aliqua regione soleat, dubium non est, quin toto hoc tempore, eisdem causis influentibus, idem morbus ex noua materia collecta non possit reuiuiscere. Quod enim dicebatur redire non posse, euacuato per bubones, & carbunculos noxia materia, hoc sanē difficultatem non euacuat: tum quia hoc commune est omnibus morbis, quorum materia ante sanitatem euacuari debet; quæ semel ab aliquo corpore explosa, ooua in eodem gigni etiam potest, tum quia a tota materia fuerit, vel non fuerit explosa incerta res est. Non ergo Vespillones, non alij ministri, noo Athenienses semel peste affecti, post primam acceptam incolumitatem, ita tui esse poterant, vt ab omni alia peste liber euassissent. Deinde si hæc fuit proprietas quedam Atheniensis pestis, vt bis eundem non corripere, expulsa omni pestis materia ab humano corpore, id sanē non est ad omnes alias pestilentias, & ad maiorem hominum hoc morbo correptorum partem contra

mani-

manifesta experimenta extendendum, ex quibus omnibus haud cuilibet difficile erit opposita argumenta infringere.

PROBLEMA XVI.

Robustiores cur praeter ceteris peste prostrati.

Iratus non semel sum in praeterita pestilentia, cur fera haec pessima pothabitis senibus, debilibus, ac infirma valetudine, in iuuenes, vel fortiores, ac robustiores viros ut plurimum inuaderit. Causam sciscitatus, eam tandem legi apud Marfilium Iicinū in suo epidemico Antidoto cap. 24. ubi sic discurrit. Nulli confidendum est in hoc quod ceteris sit fortior, & magis sanus, quoniam nunc nuncum ita fortes interimit, ut debiles: immo nuncum istud plus quam reliquos offendit sanguines, atq; robustos, eo quod aperta sunt illis pectoris uia, habent & cor valde calidum, & humidum; ideo cordis ipsa caliditas, per quam cito succenditur, & inflammatur, confestim putrefactioni subest humiditas, in quam uenenum conuertitur: quippe ut quanto plus in uase uini, et quanto potentius, tanto etiam plus, atq; mordacius meretur acetum, sic potius uenenum tanto quidem abundantius, quanto calidior erit in pectore sanguis, quandoquidem sanguis sit ipse uenenum per quam facillime, parumque ipsius contactu transmutatur ad idem: conuertitur enim se alterutrum contraria inimice partes ad nuncum &c. Hec Marfilius Ficinus.

Alia ratio huius rei esse potest, quod robustiores leuibus morbis facile resistunt, ideo conuertitur in illis magna noxae materiae copia, cui tandem naturalis virtus succumbit, & ob hanc causam quod aliqui viribus pollent, eo acerbiores patiuntur morbos, maioraque uia subeunt. At viribus debiliores, facile quidem infirmantur, sed morbi etiam inuadentes leuiore sunt, ideo facile curari, & reparari possunt, & cum frequentius morbis laborent, natura foras noxios humores expellit, consequenter etiam maximam morborum quandoque in aliqua regione serpentium vim magis quam robusti euadunt.

PROBLEMA XVII.

Bubones cur in inguine & sub axillis frequentius appareant.

Nam quia partes istae praeter ceteris molliores, & humidiores venarum tumoris, qui ex humido corruptionis parente promanat, aptiores sunt sedes. An quia praedictae partes tum humidiores, tum calidiores sunt in excessu, mordacemque continent ardorem, proportionatam cum humido corrupto pestis materiam. An potius quia pestiferum uenenum, ne praecordia occupet, natura ab intimis visceribus, ac praecipuis viuientis partibus propellit, ac ad infimas detrudit, inguina uero cum proximiora sunt, facillime omnium hanc materiam suscipiunt, quae etiam cum sit viscosa & crassa suo pondere, depulsa etiam a natura, deorsum fertur. His accedit maximam esse inter thoracem & inguinaria sympathiam & consensum, ex quo sit pestiferam materiam in Thorace receptam facile ad inguinaria confluere. Illae igitur possunt esse congruae meae sententiae rationes, cur frequentius Bubones in inguinibus fiant, interdum uero sed rarius pestilens vapor intus inclusus sursum petit, caput & cor aggreditur, & tunc natura per alias partes illum expellere conatur. Si con-
inuadit,

inuadit, illum ad axillas & alias apertiores vias deijcit, si caput, ad aures, vel ad collum reijcit: quandoq; in gutture visi sunt carbones pettillentes, vt de anno 1575. in Tridentina Vrbe teste *Michael Mercato cap. 2. de pestis instructione* non semel in oculis, vt sub Maximino Tyranno, quemadmodum refert *Eusebius hister, Ecclesiastica lib. 9. cap. 6. Nicephorus cap. 22. et 23.*

Pestilens carbo quo minor eo deterior, ob defectum expultricis facultatis, & materiæ copiam, quæ interiora rursus petens cor veneno necat, ideo cum his carbonibus ægri interdum pereunt 2.3. vel 4. die. Quo verò plures sunt & maiores, vel per totum corpus diffusi, eo magis vitam pollicentur, signum enim est naturam veneno interiori non parum exoneratam fuisse.

Notaandum verò est, etiam regnante pestilentia, interdum in inguine procreari bubones, vel carbones non pestilentes, vt his tribus annis in Vrbe & ditione Florentina sæpe accidit, & idem suo tempore contigisse testatur *Mercurialis de pestilentia cap. 27.* vbi dat regulam distinguendi bubones pestilentes a non pestilentibus. Nam pestilentes inquit febrem gignunt, & sæuissima accidentia; sunt deliria, vomitus, vrinæ turbidæ, vigilie, sternutationes, rhusse, stomachi cruciatus, pluraq; alia symptomata de quibus agitur problemate 31. At bubones non pestilentes febrem non procreant, vel non nisi diariam, nec minus concomitantia habent prædicta accidentia.

Observanda etiam est qualitas & color tumoris. Si quidem tumor pestilens propter humoris crassitiem est durus, in parte infima propter incendium est rubens, in media propter maiorem ardorem exsiccantem est niger, veluti ob eandem rationem nigri sunt carbones in suprema siue in apice propter maximum incendium & vitionem apparet vesica cum maximo dolore & cruciatu. De Quibus omnibus necnō de eiusdē curatione legendus est idē Hieronymus *Mercurialis cap. 28. 29. et 30. Fallopius in suo tract. de tumoribus cap. 8. de bubone pestilenti.*

Tertio obseruandum est, hanc esse Bubonis pestilentis conditionem, longo medicorum experimento comprobata, vt plerunq; inter quartum diem, sæpe sæpius in sexto non semel intra nonum interficiat. Qui verò nonum diem euadunt, pauci moriuntur; quamuis in longiores ac molestos morbos frequentes definant.

PROBLEMA XVIII.

*Macula pestifera cur post mortem interdum appareant,
prius inuisa.*

Sicut qui hausto veneno obeunt, interni vicus signa siue maculas post obitum in cute præbent, ita peste prostrati pestiferis maculis conquinantur, quæ prius delitescabant. Huius rei plures reddit rationes *Mercurialis tract. de maculis pestiferis cap. 8.* quarum aliquas approbare nullo modo possumus, præsertim illam, quæ docet extincto calore nativo adhuc remanere in cadauere facultatem expultricem, a qua materia illa venenata foras propellitur. Quod probat auctoritate *Aristotelis lib. 3. de historia animalium cap. 11. et lib. 2. de generatione cap. 4.* docentis in demortuis augeri ungues, et pilos, non quidem vera actione augmentatiua, sed expulsionem vaporum & fuliginum, qui simul conglutinant pilos & ungues efficiunt, veluti docet Galenus in lib. de temperamentis, & in lib. de facultatibus naturalibus, ergo ex ijs habemus demortuis inesse expultricem facultatē, & abeunte anima aliquam vim ipsius animæ licet exiguam remanere sicut recenset sole & igne adhuc caloris aliquot signum experimur.

Vtrum

Verum si facultas expultrix infidet animæ, a qua pendet in esse & conseruari, quomodo credibile est abeunte anima remansisse in caduere veram, & non fictam potentiam expultricem? Deinde si inter signa vitæ alicuius est expulsio, & motus, quomodo in demortuo remanet vitæ notio? Postremo & ad hominē. Si non remanet in caduere potentia augmentaria, retentiu, motiua, nutritiua cur expulsiua remanebit, cum omnes istę facultates eodem modo animam consequantur? Neq; vrget allata Aristotelis doctrina. Nam respondemus vngues & pilos in mortuis non augeri realiter, sed apparenter, quatenus carnes morbo & mortis pallore depressæ pilos & vngues longiores faciunt apparere.

Altera ratio ab eodem scriptore adducitur, quod virtus retentiu in viuente tum bonos tum prauos humores inuicem permixtos valide retineat; qua facultate per animę recessū abeunte pestiferos illos humores sua fluxibilitate exterius faciat erumpere. Sed neq; in his doctissimo Philosopho assentimur tum quia in viuente expulsiua multo magis noxios propellit humores quam retineat retentiu; cum eadem sit anima omnium operationum commune principium, tum quia si per mortem abit retentiu cur non expulsiua vt supra argumentabamur? tum quia cessante retentiu non sequitur venenatā materiam ad cutim properare, sed in partibus infimis in quibus fixam sedem posuit, remanere, maxime cum materia illa sit viscosa & crassa.

Multo verior illa mihi Ratio probatur, quod natura tum semper, tum maxime in extremis insensum vaporem pestilentem conetur a se viribus omnibus propellere: & licet ob debilitatem vincatur, tamen materia iam commota, & que iam erat in via, ad cutim facile depellitur. Accedit agilitas per mortis consilium humoribus, tenuiores ad extremas partes repelli, viasq; facile aperiri; per quas noxia materia pertransiens, carnem ad instar verberum commaculet, & coinquinet.

PROBLEMA XIX.

*Cur macula pestifera in dorso, & pectore, non in facie
conspiciantur.*

CV R Pestiferę maculę in dorso, & pectore apparent facilis est Ratio. Siquidem pestilens humor teste Galeno primo de differentiis febrium præcordia potissimum inuadit, eor autem quantum potest venenatam hanc materiam a se in proximas partes propellit, sed partes cordi proximiores sunt dorsum, & pectus, & ideo mirum non est, si partes huiusmodi commaculatz quasi nigro, vel rubeo carbone conspiciantur: Sed cur in facie similiter non appareant, nulla hucusque efficax Ratio, mea quidē sententia, id suadet, nec quadruplicē illę causā a Doctissimo Mercuriali cap. 7. tract. de maculis allatam præbo. Videmus enim materiam venenatam ac pestiferam caput ascendere, dolores capitis maximos causare, inflammationes item oculorum, stiles, cur ergo vapor ille natura expellente non poterit per faciem erumpere? Accedit carbonēs pestiferos, vt supradiximus, conspici sub auribus, in oculis, in gutture ergo hic locum non habet cerebri frigiditas, aeris item ambientis, cum attigito tepore possit esse calidissimus, nec item copia spirituum animalium in vultu, nec materie viscositas, cum his omnibus rationibus non obstantibus sub auribus & oculis pestiferi carbonēs gignantur. Postremo videmus morbiliones, & variolę faciem magis, quam ceteras corporis partes petere & illam maculare cur ergo

ut q

D eundem

eundem effectum non præstant pestilentes macule, quarum materia ita in humano corpore ex fervido calore bullit, & caput posita, sicut materia morbilionum. Ratio ergo petenda est ex nature debilitate & distantia loci in quo iacet materia febris pestilentis, qui locus sunt intima & profundæ corporis partes, in quibus natura victa, & prostrata a febris pestilenti non sine maxima difficultate expellere potest materiam illâ ad partes remotissimas & superiores, & si id conetur, tamen materia ab leuitate caput ascendat, tamen ob virium debilitatem non potest sibi novas vias per cutim faciei aperire, si enim id posset, euacuationibus huiusmodi facili liberaretur.

PROBLEMA XX.

De signis futura Pestilentia in aliqua regione.

Num pestilentem plura prænuntiant, quorum aliqua a coelis, alia ab elementis, alia ab animalibus vel volucribus petuntur. De quibus nonnulla videri possunt apud Hieronymum Fracastorium lib. 1. de contagione cap. 13. Iacobum Solum Florentinum Ordinis Seruorum in suo contra pestem Antidoto cap. 5. & alios Auctores.

Primum ac præcipuum futuræ pestis inditium, vel potius causa est congressus, siue coniunctio Saturni cum Ioue in signis æreis; qualis accidit in peste illa de anno 1346. quæ tertiam hominum partem necauit, quo anno, ut scribitur Mathæus Villanus in principio suæ historię, aderat coniunctio Saturni cum Ioue in Aquario, ex qua tam funesti ac luctuosi effectus prodierunt. Pari fere modo infensa est coniunctio Saturni cum Marte in signis æreis maxime libra, Aquario, & Scorpione, præsentē Sole aut Luna, qualem experimur hoc anno 1631. quo vniuersa Gallia Cisalpina, Etruria, ac maior Italiæ pars morbis pestilentibus laborauit. Tanta verò est Saturni vis malefica, ut in Syria, ubi maxime dominatur, septimo quoque annos peracto periodo pestis reuertatur.

Secundum futuræ pestis inditium & causa sunt comete formæ ignitæ columnæ representantes, vel etiam stellæ cadentes, vel per aerem excurrentes inier sine ætatis & initium Autumni. Etenim impressiones istæ ignitæ hoc tempore excurrentes veneficarum influentiarum dominium præferunt, quæ quidem humores valde alterant, morbiliones, pullulas, & tumores, siue bubones in humanis corporibus procreant, vel etiam aerem inficiunt, & post Arabes tradit *Albertus Magnus lib. 2. meteororum.*

Neque obstat ignis istas impressiones ob calorem & siccitatem potius pesti, quæ ex putredine in gradu supremo nascitur, aduersari. Siquidem huiusmodi qualitates non manent in suo esse conaturali, sed sedē habent in materia combusta, & ideo malefica & corporibus humanis valde noxia. Sicut enim fulgur quoque, quos tangit, reddit pestiferos, ut experimur & ratione allata probat Christophorus lauellus in tract. Meteorologico, agens de fulgure, ita huiusmodi impressiones ignitæ ob combustam materiam aerē inficiunt, qui aëratus concurrentibus multis alijs causis, in corporibus præparatis generat venenum.

Tertium Pestis inditium sunt crebriores & insueti Meridionales vel sublimi flatus, præsertim mense Decembri, qui cum calidi & humidus valde sint pestem facile alijs concurrentibus inducunt. Sumitur idem ex Aristotele qui sec. 1. problemate 21. Scribit unguem fieri pestilentem cum solis calor multos vapores e terra tollit, & si annus calidus & humidus in excessu, qui est annus Austrius pestilentie Pater, cuius flatus cum Væro Cocyram liberat, eandem urbem a

peste etiam reuocauit. Quod idem praestitit Empedocles obstructis quibusdam montibus, per quos Australis ventus transibat, ex quo Agrigentum ab hoc morbo eripuit. Similiter alius omnes suae domus fenestras quae Austrum respiciebant, pariete conclusit, apertis alijs sententrimonem versus, ob quam causam immunes se suamque familiam tota a graui peste custodiuit, interdum tamen etiam siccitate regnante factae sunt pestilentiae. Sic *Linus lib. 1. Decadis quarta* refert Romae pestem esse factam propter magnam siccitatem: & idem obiecit *Nicophorus Calixtus lib. 15. cap. 10.* accidisse ob siccitatem pestem quandam, in qua homines inflammatis oculis primo visum amittebant, deinde accedente tussi peribant, cui nullum humanum remedium salutare erant, & *Virgilius lib. 3. Aeneidos* tradit ob calidam & siccam intemperiem ortam fuisse in Creta pestilentiam. Ceterum ut recte obseruauit *Mercurialis Lib. de pestilentia cap. 8. in fine*, huiusmodi pestes non oriebantur ex causa siccitatis sola, sed ex penuria annonae vel ex fructibus terrae vitatis, vel ex carne Taurina, vel ob bella vel terræmorus vel etiam ex ignitis cometis, qui ut dictum est, ob materiam combustam, aerem vitabant. Itaque constitutio anni calida & sicca non est signum per se futurae pestis, sed bene calida & humida magis quam frigida & humida. Calor enim alterat humidum & in putredinem illud vertit, ut videmus in carnibus, quae aestiuo tempore facile putrescunt.

Quartum pestis futurae signum est annus à ventis silens. Aer enim densibus nubibus in hyeme multū diuque opertus, qui in pluias minime resoluitur, futuram indicat in vere pestilentiam, dummodo idem tempus per Decembrem, Ianuariū, & Februariū nullis cadentibus pluuijs consistat. Sicut enim aer resolutione nubium in aquam expurgatur, ita diuturno operimento nubium, silentibus ventis, inficitur. Talis fuit constitutio anni illius, in qua viguit Atheniensis pestis, in qua visus fuit annus austrius seu calidus, a ventis omnimodè silens, veluti testatum reliquit *Hippocrates ser. 3. tertij Epid.*

Quintum futurae pestilentiae signū est caliditas, & siccitas veris insolita, & inordinata, quae suis carcat imbribus, praesertim Meridiolanis ventis tunc frequentius spirantibus, vel etiam magna temporis inconstantia, itaut per dies octo exempli gratia Serenitatem magnam ostendat, per alios dies octo densa nubila sustineat, atque in successivè eadem varietas inspicatur. Idem iudicium ferendū est, si eadem die eadem inconstantia per multas hebdomadas continuetur. Haec enim inconstantia temporis maximam praefert vaporū copiam per aerem diffusam, quae calore solari dissipari nequit. Deinde istae maximae varietates sunt transitus ab extremo ad extremum sine medio contra naturae ordinem, qui est ab extremo ad extremum per medium, ut constat in successione hyemis cum vere, veris cum aestate, & aestatis cum hyeme, idcirco non seruat medio insignes, & noxiae admodum in humanis corporibus inducuntur alterationes.

Sextum futurae pestis signum est dierum caliditas, & frigiditas noctium immo derata. Haec enim pugna frigoris nocturni cum calore diurno, qui actione antiparistesi in praecordia recluditur, maximam affert humanis corporibus lesionem, itaut quietem noctu capere nequeant, & praefocari videantur. Tales siquidem transitus repentinus ab extremo ad extremum sine medio, id est a frigore ad calorem, & a calore ad frigus nequit humana natura sustinere. Praecessit eiusmodi signum in peste illa, quae legitur apud *Linum Decade prima libro quinto*, quam dicit ortam ex coeli intemperie raptim mutatione in contrarium facta.

Septimum futurae pestilentiae signum, quod à duobus praecedentibus non est valde dissimile, sed potius additamentum, est inuersio ordinis, siue qualitatū quatuor anni temporum, itaut aestas frigida, & humida noxia, & frequentes imbes Hyems siccitatem, & calorem ferant. Ver calidum & siccum, Autumnus calidus, & humidus conspiciatur. Nullum futurae pestilentiae inditium isto certius dici potest.

Octauum futurę Pestilentię signum est maxima copia locustarum, vermium, ranarum, & similium animalium, quę ex Putri nascuntur. Hęc enim nimiam aeris humiditatem, & putrefactionem indicat, qui attractus intra humana corpora, humores pariter putrefacit, & corrumpit. Quod signum in quadam peste testatur Gentilis se obseruasse, in qua ranę quędam paruule caudate, veluti in plaga à Deo Pharaoni cęlitus inscripta factum est, vbique ferę oriebantur. Celeberrima etiam illa est in Aethiopia ex locustarum in luore putrescentium copia creata.

Nonum Pestis signum est continuus, & valde immoderatus pluiarum impetus, præsertim cum flumium inundatione diu perdurante, ex quibus putridi vapores euasuntur, quę pestilentiam inducunt. Tales fuit origo illius Pestis, quę recitat Blondus, & alij quamplures, testantes ex Tyberis inundatione ortam pestilentiam, qua contactus Pelagius Romanus Pontifex obiit. Hanc ob causam Pythonem, horribilem Draconem, post diluuium ex nimia terrę humiditate enatum, atq; aureis Apollinis telis postea confixum *Quidius lib. 1. Metamorphoses* merito effinxit. Quibus rerum tegmentis ex aquarum inundatione super vniuersā terram, humidum corruptionis, & pestis parens solaribus radijs exsiccatum addūbrauit.

Decimum Pestis futurę inditium non leue est canum frequens rabies. Quod annotauit Lucretius lib. 6 Athenientem pestem describens vbi sic canit.

Imprimis sibi canum nis

Stratis vijs animam ponebat in omnibus agram

Extorquebat enim vitam vis morbida membris.

Idem obseruatū lego apud *Alexandrum Benedictum lib. 1. de febre Pestilenti cap. 5.* vbi sic loquitur. *Canes quandoque sana rabie acti pestem portendunt, qui Hęc uero teste cum alijs nonnullis animantibus prius Pestilentia corripiantur, qua postea ad homines pertransit.* Idem suadetur ratione, quia canum rabies venenum est, & non minus contagiosus morbus, quam Pestis, ideo e canina rabie ad pestem facilis est transitus.

Decimumprimum Pestilentię futurę inditium est luporum in oppida vel vrbes Ingressus, & damna inferentium. Quod inter Pestis signa enumerat *Andreas Gallus in salsiculo de Peste, & Prosper Borgatus in suo tractatu de Peste, Pierius Valerianus lib. 11. agens de lupo.* Rationem naturalem non assequor, cum lupi ex famo sola ad ingressum oppidorum, vel Vrbiū moueri possint, non ex veneno intus inclusio; nisi hoc venenum famem appelles. Nihilominus hoc portentum passim traditur ab auctoribus. Quod etiam euenit in quadam Peste sub Federico III de qua Sigonius lib. 17. de Regno Italię, inter alia signa, Lupos quoq; enumerat his verbis: *Lupi etiam Vrbes ingressi capti, atq; suspensi sunt.* Idem prodigium accidisse in hac ditione Florentina, ex inde dignis accepi, qui mihi retulerunt ante ortam præsentę pestem Lupos turmatim Prætorinum & alia oppida ingressos, quę etiam damna aliqua animalibus & pueris intulerunt.

Decimussecundū futurę vel potius præsentis pestilentię signū est vulturum, & auium fuga ab aliqua regione, quę quidem instincto quodam naturali, pestilentem aerem præsententis ad alias regiones diuertunt. Sic *Marcellus Ficinus in suo Antidoto Epidemico cap. 2.* vbi scribit vulgo dici solet vultures seu miluos pestilentiam cedere aeris, & quę loca huiusmodi tenent milui, pestifero non sub esse aeris idem scriptum reliquit *Laurentius Iouercus in suo opusculo de peste cap. 5.* vbi sic scribit. *Id enim obseruatione constat, vultures pestilenti aeri cedere, ut certum sit inditium, quę loca tenent vultures, infecto aeri subiecta non esse.*

Decimus tertium signum futurę pestilentię est status ventorum ab ea regione, in qua Pestis grassatur, etiam si remotissima & trans mare continetur. Sic *Hieronymus Fracastorius* in abditis naturę indagandis nemini secundus hoc innotuit

reliquit

reliquit lib. 1. de contagione cap. 31. vbi sic loquitur: *Tum verò sibi maximè cauendū erit, cum quantas quosdam fueris confpicatus ex ea regione proferri, vbi Pests grassatur &c.* Siquidem Perplures Pestilentias Atheniensem Romanā Venetā a flatu ventorū ex Aethyopia Babilonia, Schiauonia originem habuisse pluribus scriptorum testimonijs *Fabius Paulinus* vir sanè eruditissimus & discretissimus lib. 1. in *Thucydidis narrationem* fol. mihi 149. & 150. comprobauit.

Annus præcedens & subsequens pestem maximè salubres sunt, quemadmodum experimento Medici cognouerunt, & inter ceteros *Hieronymus Rubens* lib. 11. *historia Rautnatis* scriptum reliquit, vbi verò in aliqua regione vera Pestis viget, morbi omnes in Pestem conuertuntur: sicut contra cum alij a Peste morbi homines corripuant in eadem regione, tunc Pestem vires suas remittere inditium est, quemadmodum obseruauit *Marsilius Ficinus* in suo *Epidemico Aspidoto* cap. 4. & idem nos in hac Vrbe experimento cognouimus.

PROBLEMA XXI.

De Pestilentia causis. Agitur An & quomodo aer tempore pestis putrescat.

Restis causa triplex. Supernaturalis, artificialis, Naturalis. Supernaturalis Deus, Artificialis bonus, & malus Angelus, necnō humana malitia: De quibus in apparatu ad hunc tractatum satis differuimus. Omnes enim isti tres per artem operantur, applicando actiua passiuis. Naturalis duplex externa & interna. Interna duplex, venenum ex putridis humoribus intus genitum, vt problemate 4. fusè probauimus, & præparatio humorū

ad exterius venenum facillè recipiendum. Externa duplex remota & proxima. Remota est cælum, sēd noxia veneficorum planetarum influentia, quam explicauimus præcedenti problemate. Proxima ac præcipua est aer vitiatu a pessimis aquæ vel terræ inquinamentis, a ventis pestem elonginquis & infectis regionibus ad sanas & integras deferentibus, & multo magis ex anni constitutione Austrina, sine pluua, silentibus alijs ventis. De quibus in præcedentibus actum est, quæ hic non putamus iteranda. Solum hic omittenda non est communis difficultas, quam omnes, qui de peste scripserunt, exagitarunt An aer putrefactioni subdatur, & si putrescat, an in solis accidentibus humiditatis, & caloris, vel etiam occultis qualitatibus, & in ipsa elementi substantia. Quod aer putrescere nequeat docuit *Aristoteles* *sestione 25. problemate* 1. vbi inquit nequeat, ne quicquam putrescere. Ceterum *Aristoteles* loquitur de suprema aeris regione: propinquissima sferæ ignis, quæ nulla suscipit aquæ, vel terræ inquinamenta: non vero negauit *Aristoteles*, aerem in infima & media regione inquinari, sordari, & corrupti non posse putridis terræ, vel aquæ vaporibus, & ex eo poribus insensatis, ex ventis Austrinis. Non enim pura sed impura manet apud nos elementa singula. Quæ verò ratione aer in peste corrumpatur, an solis manifestis vel occultis qualitatibus, An etiam in substantia, ego scire, quidquid alij dicant, omnibus his modis aerem tempore pestilentie putrescere sentio cum *Fabio Paulino* lib. 1. in *Narrationem Thucydidis* pag. mihi 508. eorum prout secundū manifestas qualitates, quæ ab extrinsecis causis iam enumeratis a naturali suo flatu, quem aeris natura exigeret, deturbatur. Corruptur secundum occultam qualitatem scilicet recipiendo noxias maleficorū syderum influentias, quas nō nisi insipienter negare possumus; corrumpitur item secundum substantiam: cuius corruptionis manifesta illa ratio adduci potest, quod forma substantialis nequit in illo subiecto

consi-

considerare, quod priusatur proprijs accidentibus, ac sibi connaturalibus. Hæc enim radix est omnium substantialium corruptionum, & generationum, ut corruptis proprijs accidentibus alicuius compositi, ipsum etiam inereat necesse est, cum sine suis proprietatibus compositum nequeat in rerum natura permanere. Quare deui hatis, & corruptis qualitatibus aeris formæ conuenientibus, aerem ipsum in aliud conueriti nempe in Putredinis formam, pestilentiæ tempore, causis putredinis existentibus, faciendum est. Si enim humores humani corporis a tota substantia hoc tempore corrumpuntur, & in putredinem & venenum vertuntur, cur non etiam aer impurus ob tenuitatem, & raritatem, vitæq; negatione in idem venenum etiam substantialiter verti non poterit.

Sed cum dico aerem verè in venenum, non intelligo, ut fiat venenatus aer, sed ut fiat aptus ad generandum venenum in corporibus preparatis, ut bene aduertit Hieronymus Mercurialis cap. 7. de Pestilentia. Natura enim Prouida effecit ut venena in parua copia gignatur, ne nimium humanæ & animali vitæ nocerent. At aer copiosissimus est, & cuilibet animali ad respirandum necessarius. Si ergo aer venenatus esset, omne animalium, & hominum genus de medio tolleretur. Sufficit ergo Si tempore Pestis aer pestilens, & venenatus reddatur non secundum formam, sed secundum virtutem, quoniam in corporibus dispositis quendam inducit calorem præternaturalem naturali infestum, qui cum calorem ipsum natium alteret, profernat, expugnet, hinc sequitur humani corporis humores priuatos custodia caloris natini, confundi, alterari, computrescere, ad venenatæ formæ similitudinem accedere.

Multo plures extant Pestis naturales causæ de quibus partim eglamus præcedente problemate: & par. 1. cap. 1. Partim agemus in sequentibus.

PROBLEMA XXII.

Teterrimo odore An Pestis inducatur.

Rosequamus nunc nonnullas alias Pestis causas in particulari, sci- tu dignas, de quibus solum generali quadam ratione supra nos egimus, & à nouioribus incipientes fetidos odores pestis causam præcipuam conscriuimus, cuius rei frequentissima est apud historicos mentio. Nam in Aethyopia ex locustarum in litore putrescentium inquinamenti ortam acerbissimam pestem tradit omnes, qui de illa scripserunt. Item in Babylonia in templo Apollinis aurea miræ veritatis arca aperta exitiosissimum halitum expirasse, atq; inde pestem emanasse, quæ usq; ad Parthos perueniens acerbissima clade eos afflixit testatur Mercurialis caput. 7. de Pestilentia item regnante Marco Imperatore post directum in Seleucia templum, & Apollinis simulacrum Romam delatum, milites Audij Cassij quoddam angustum foramen inuenerunt, quo aperto spiritum grauissimum exalasse, ex quo pestis teterrima protinus creata, scribit Amianus Marcellinus. Adest etiam quoddam veneni genus, quod solo odore mortem inferre repentinâ. Quod ex Matthiolo in lib. 6. Discoridis in proemio recitat Fabius Paulinus libro 1. in Theophrasti Historiam fol. mibi 120. in fine, ubi narrat quendam Circumforaneum dedisse suo amico in foro Senensi olfaciendum Veroniciu Florem, vixit ab eodem infectum, ex cuius olfactu repentina morte oppressus cecidit.

P R O B L E M A XXIII.

• Auditus, & visu Pests An contrahatur.

SOLO Pestilentium aspectu sanos inquinatos fuisse ex historia-
rum monumentis suadet. Scribit enim Augustinus Bucius
in suo Opusculo de Peste cap. 2. hæc verba ipsissima. *Con si
potente veneno, che sol mirando si contrahena il male.* Exidem non
obscure innuit Matthæus Villani in descriptione illius om-
nium acerbissimæ Pests, quæ vniuersum ferè orbem perua-
ta est, dum ita loquitur. *Auente perche pare, che que?i mortifera
infezzione l'appicasse per la veduta, e per toccamenti, che come l'huomo, è la femina, è san
civili si consuevano malati di quella infermità molti l'abbandonauano.* Clarius loquitur
Guidus Cauliacius eandem pestem describens ijs verbis. *E fu di tanta conta-
gionia, specialmente quella, la qual fu col spato di sangue, che non solamente stando,
ma ancora esquerdando l'uno ricicena la malattia dell'altro.* Idem testatur in sua pe-
ste accidisse Philippus Ingrassias de Peste Panormitana parte prima cap. 2. scribens.
Con tale, e tanta veneno, che solamente guardando l'uno l'altro infettano.

Secundo roboratur eadem sententia auctoritate præclarissimorum Medico-
rum, vti Cardani lib. 1. de venenis cap. 2. vbi quinq; tradit modos, quibus con-
tagium propagatur, & postremo loco enumerat visum. Item Hieronymi Fraca-
storij lib. de contagione Valariolæ quos sequitur Fabius Paulinus lib. 1. in Thu-
cydidis narrationem pag. mihi 118. & 119. qui etiam ante nos supradicta testi-
monia historica collegerat.

Tertio suffragatur Ratio Philosophica. Siquidem ex oculis pestilentis ema-
nant exitiales, & perniciosissimi visuales radij, vt tradit Fracastorius, vel tenuissi-
me quedam estalaciones, vt sensit Cardanus, vel animalium spirituum spiritua-
liores partes, vt ego existimo, quæ ex fixo intuitu ad sanum prodeunt eundem
virtuali quodam contractu, veluti in fascinatione contingit, inficiunt.

Ac tandem hæc doctrina corroborari potest exemplo Basilici, qui solo intui-
tu hominem enecat, quare si vicus eius speculo repercutiatur, a seipso mortem
accipit.

Quinimò, quod mirabilius videtur, etiam solo auditu haustam luem narrat
idem Ingrassias par. 1. cap. 7. his verbis. *A vista, & odita hanc qualche volta infes-
ta come per l'histoire si legge.* Ex parte 2. cap. 5. inquit, *siccome sono quelli ch'infettano
di distante, infino à tanto ch' al parlare, & à vista si pigli l'infezzione.* Nec mirum: cum
sonus loquentis ad audientem, vt melior scola docet, per vitiatum aerem realiter
deferatur, & non per species intentionales.

P R O B L E M A XXIII.

*Imaginatio, & metus Num Pestem in humano corpore
procreare valeant.*

I N T A fertur esse facultatis imaginandi vis, & efficacia, ut admirandos, ac omnem pæne fidem excedentes effectus producat. Egerunt de istis non minus copiose, quâ eruditè *Auicenna par. 4. lib. 6. naturalium cap. 6. Picus Mirandulanus integris duobus libris, Michael Medina lib. 1. de rebus in Deum fide circa medium, & recentiores nonnulli.* Quibus omnibus omisiss, quantum ad questionem nostram attinet, dubium esse non debet, si sola imaginationis, & timoris pestem contrahere quem posse. Quam assertionem pluribus Doctorum testimonijs confirmavit *Fabius Paulinus lib. 1. in Thucydides narrationem pag. 123.* ex quo nos etiam grauiora, nonnullis adiectis desumemus. Inprimis Franciscus a Sancto Nazario Iuriconsulus cap. 4. suæ de peste tractationis, causas illius enumerans, fortem imaginandi vim inter illas recenset his verbis. *Quandoque suboritur ex tristis imaginatione concemitata timore, nam spiritus tristis conturbat viscera, & casum facit imaginatio.* consensit *Iulius Palmerius Constantinus Medicus Parisiensis in lib. de morbis contagiosis vbi sic scribit. Futura pestis metum, atque intentam cogitationem sape cum allicere profitemur, multosque integre sanos illius solius errore metusque percussos repente vitium sensisse testamur, ac non multo post & medio sublatos, nulla alia, ut mea fert opinio, ratione, quam quod vehemens, & intentus animi cogitatio atque imaginatio vehemens dum mirificè afficit, id ipsum sape imprimat, atque inurat, quod tantisper metuitur.* Nec disensit *Philippus Ingrassias par. 2. cap. 8. de peste Panormitana, vbi sic facit. Alcuni Scrittori hanno scritto non esser impossibile, si come per la paura di qualche animale arrabbiato, si son veduti molti arrabbiare, parimente per lo timore della peste appressare giòngendosi la profundissima imaginatione.* Eandem Sententiã amplectitur *Petrus Parisius in sua tractatu de peste cap. 9.* qui propterea testatur in Drepanensis pestilentia, timidos præsertim breui tempore hoc morbo oppressos sine febris, aut sine vilo signo interisisse, omnibus naturæ viribus solo pestis timore cadentibus. Idem confirmatur auctoritate *Hieronymi Mercurialis cap. 10. de pestilentia, quo loco hæc habet. Num præ cæteris est, quod humana corpora maxime disponit ad pestem recipiendam timor, quo fit ut corpora imbecilla reddata promptius à peste capiantur.* Ratio esse potest ista iam supra tacta, quia vis imaginandi fortis potest proprium corpus alterare, & seminaria contagionis non minus proprio corpori imprimere, quam mulier grauida in fœtu imprimat id cibi vel fructus genus, quod auide optat, & quod maius est in eadem fœtus parte, quam ipsa de proprio corpore tangit.

Hinc deducitur tempore pestis amouendos esse ab intuitu funebri plaustris, quo cadauera efferruntur, vel à quocunque alio pestilentium aspectu, omnes pueros, foeminas natura timidiores, viros maninconicos, quorum fortis imaginatio facie apparere, quod iam actus sit res, cuius similitudo in mente representatur. Imaginatione enim sepe casum facit. Abstinentum etiam est ab illis alloquijs, quæ metum aliquibus incutere possunt, veluti dum varij incertius huius vel illius sanguine, vel amicitia coniuncti recitantur, deponendæ sunt hoc tempore tristes curæ, omnesque quantum possunt conari debent hilarem, & ab omni odio vetera alienam vitam traducere.

Sed oritur hic alia dubitatio. An vis imaginationis vnus valeat in alieno corpore pestem cauare. In qua questione *Auicenna*, quem refert, & sequitur *Petrus Gregorius Tolosanus in syntagmate iuris lib. 34. cap. 11.* opinatur imaginationis efficaciam eò etiam peruenire, ut corpora extranea immutare valeat, & tale opus

esse oculi fascinantis.

Quinimodò subdixit Tholofanus sequentia verba. *Tanta fertur esse maleficorum improbitas, ut scelerata animi sui intentia imaginatione excutit materiam sui corporis corruptam, & venenosam, perquam primo oculis illorum inficiantur, postea circum-estus aer, & consequenter alia partes consequentis aeris usque, ad contiguum alijs aerem. quem si quis tam infectum traxerit respiratore, veneno inficitur, ut de intus Basiliscus narrat, qui ea ratione solo visus cecit, & si virus eius speculo repercutiatur, a se ipso moriem accipit.*

Ceterum hæc sententia a Theologis, & Philosophis communiter exploditur, & mihi etiam valde displicet, eò quia facultas imaginandi est potentia inmanēs, cuius operatio est ad intra non ad extra: Deinde anima in illo corpore operatur, quod animat, & vivificat, sed non vivificat corpus alienum ergo in alieno corpore nequit operari. Tertio si potest anima vi suæ imaginationis peste vel fascino lædere corpus alienum, ergo eadem vi imaginationis posset alienum corpus sanare, lætum, & hilare reddere, enutrire, augere, cum contrarium eadē sit disciplina. Quarto imaginatio non immutat proprium corpus immediatē, sed mediatē, quatenus anima affecta qualitate rei imaginatæ excitat, & movet alias potentias corporales, quæ omnes animæ, ut principalissimo principio omnium operationum viventis subordinantur, sed corpus alienum non subordinatur animæ Peil ergo impossibile est animam extingui corpora immutare.

Nec me movet veneficorum allata a Tholofosano praxis: Siquidem id nos fabulosum existimamus, tum ob rationes allatas, tum maxime quia non est in potestate libera hominis vi imaginationis excitare putridam sui corporis materiam in venis, & alijs partibus inclusam, & illam trahere ad oculos, ac per illos aerem contiguum inficere. Quod si quandoque id à veneficis fieret, non sola vi imaginandi, sed dæmonis virtute factum credimus.

PROBLEMA XXV.

Humana arte vel malitia An pestis quandoque inducatur.

litare consilium est, obsidione imminente, venena aquis foris infundere, ex quibus milites contagione afficiantur: quæ eundem effectum præstare solet gypsus farina permixtus. Venenis pestem immittam Refert *Linus Decade p. lib. 8.* ubi narrat matronas ad centum septuaginta publico supplicio damnatas, quod venena coquerent, ac eisdem Romanos ciues inficerent, ac necarent: cuius mortalitatis cum causa prorsus ignoraretur, quædam ancilla criminis conscia rem totam Q. Fabio Maximo Aedili patefecit. Pariter *Seneca 2. de ira* meminit cuiusdam Pestilentie manufactæ, quam inter sui temporis calamitates deplorat.

Pulvere item venenato vestibus iniecto importatam pestem narrat *Cardanus libro 18. de subtilitate*; necnon sapone pestilenti, qui calce, & macie ex putridis, & infectis ulceribus cadente conficiebatur, inductam pestem recitat *Philippus Ingrassias par. 1. cap. 5. de peste Panormitana*: Anno 1576. Peste Mediolani grassante, sed postea mitescente, acerbiorum a Vespillonibus avaritia causa essetam Acta Ecclesiæ Mediolanensis testantur, sed & nostra tempestate de anno 1628. & 1630. viros nonnullos flagitiosos ac veneficos ab essetata, & insaniente Lemani lacus Babylonia egressos *Logdunenses ac Ancienenses* ælium postes, seras, limina venenato adipe, & pulvere linivisse, atque hac arte ex inueterato in Catholicæ religionis professores odio pestem ad prædictas vrbes detulisse competitivum est. Nec sine maxima animi cōmiseratione, & lacrymis enarrare hic pos-

E sum

sum in piam, sacrilegam, ac detestabilem multorum virorum confutationem, qua victorum, vel potius vnguentū congregationem vocabant, Mediolani anno presentis 1631. deprehensam, qui venenato quodam vnguento portarum veſtes, sacra tribunalia, sacrae mentis cancellos, lineamina iniungebant, petilentoque pulvere velles in omni loco praeferrim in publicis supplicationibus aspergebant, quibus de nonum a tibus breuissimo tempore Vrbem centeno milleno, & amplius ciuium numero expoliavit. Verum ex his duo Patrie Proditores, quorum vnus tonsor erat, & sans boni nominis comprehensi, falsi, damnati primum, vt dextera prope proprias aedes amputaretur, deinde per vias ad supplicium ducti ignito forcipe passim torquerentur, ac postea in consueto supplicij loco scruioribus Rotae cruciatibus dies tuos miserabiliter explerent, solo penitus tonsurae quata, ac in eiusdem loco columna, quae infamis dicitur, ad perpetuam facti memoriam erecta. De eadem materia actum est a nobis in apparatu ad hunc tractatum, multa ibi dicta hic repetere additis nonnullis coacti sumus, tum quia ea omnia propria hic sedem habent, tum quia Problemata ista non pauci cipiunt a reliquo volumine sciuſcuncta promulgari.

P R O B L E M A XXVI.

Qua anni parte oriatur, ac intreat Pestis.

R T V S vt plurimum est a vere, vel ab Autumno, crebrius autem ab Autumno, quam a vere: cuius rei causam praebent subiectae crebri, &que permutationes a calore ad frigus, a tereno ad humidum coelum, quale Autumnali tempore experimur. Aer enim facto calore æstiuo subtilis humidus impressiones facilius recipit. Accedit corpora humana adueniente frigore Autumnali obſturi, & consipari, materia ad interiora recedente, consequenter ex obſturbationibus, ac excrementis superfluis, quae tunc resolui, & evaporare difficile possunt, sequi humorum putrefactiones, praesertim accedente fructuum etiam in magna quantitate, quam nobis Autumnale tempus liberaliter elargiunt. Cur vero etiam vere, quod saluberrimum tempus est, Pestis haud semel ortum habuerit, causam refero in sanguinis humani compositione, sole tunc Arietis signum petente, & vegetabilia omnia commouente, consequenter sanguis per id tempus commotus veneficas qualitates intus semisopitus excitat, quae corpore, vel noxiis qualitates externi aeris iutas facilius recipit, quae pestem procreant.

Aestino tempore oriri quandoque Pestem testatur Thucydidis historia, ubi pestem Atheniensem ætate originem habuisse tuam refert: idem scripsit Galenus lib. 1. de differentiis febrium dicens Pestem Atheniensem ex ætate nimis calida in corporibus ad putredinem preparatis initium habuisse. Idem narrat Lilius lib. 37. ubi sic scribit. *Loco grani, & tempore anni (medium enim æstatis erat) adhuc insulso odore ingruere morbi vulgo maxime in remiges ceperunt.* Eodem tempore Vrbem Iouentiam anno 1630. etiam inuadit de mense scilicet Augusti; quae Autumnali tempore longius manauit, & hyemali potius acrius per totam fere Etruriam defecit.

Causa esse potest calor æstiuus; qui humores putrefacit in corporibus preparatis, meatus aperit, quibus aer noxius intrò susceptus pestem procreat.

Contagii meritis accedit seuo hyeme, vel summo ætatis feruore; cū utraq; pellat humidum corruptionis, & putredinis petilientis parens.

Nilominus etiam intentum frigus potest ob autumnylicam pestem intendere.

re, augere, vel procreare. Quod ex historiis manifestum est. Siquidem Liuius lib. 5. refert pestem quandam ortam post hyemem valde gelidam, ac niuofam, adeo ut vix clauderetur, & Tyberis esset glacie innauigabilis, & alia iterum pestis subsequuta est anno 1324. post Padum congelatum. Neq; hoc mirum aliqui esse debet, siue quia tempore hiuoso solet cum frigore dominari maxima humiditas corruptionis mater, siue quia teste Aristoteles sec. 1. prob. 29. hyemali tempore, & Autumnali febres ardentes magis quam aliis, urgere, & oriri solent, calore intus ab ambiente frigore occluso, qui si sit praternaturalis, ardentior factus, magis corpus infestat, & pestem etiam potest in preparatis corporibus generare.

Oriente vel Occidente Sole morbus iste magis desinit quam alijs diei partibus, quamuis etiam circa mediam noctem, quamplures e viuis tollere solebat, cuius euentus ratio ex predominio humidi nunc vigente, mea quidem sententia, petenda est, & ideo in plenilunio magis quam alijs temporibus, ob humidiores impressiones pestis corripit, vel correptos interficit.

PROBLEMA XXVII.

*De quantitate temporis, quo Pestis in aliqua
Prouincia vigere solet.*

Quamuis Cardanus libro 3. de subtilitate nullam pestem post triennium desinere tradat, nihilominus tam ex veteribus, quam ex recentioribus historiis monumentis compertissimum est, nullum definitum tempus illam seruare, sed modo per triennium, modo per quinquennium, modo per septennium viguisse. Atq; ut externa exempla hic omittamus, ad domestica, de quibus parte decima capite primo egimus, lectorem remittimus, ubi in constantem huius morbi aetatem multiplicemq; Prothei facies licebit inspicere. Quinimmo etiam per annos quindecim perperuo in aliqua regione debachata Philostratus & Euagrius supra relatus testatum reliquerunt.

Vnde ergo talis varietas ac diuersitas petenda est? An quia purridus aer modo magis, modo minus lentè a Borealibus ventis exsiccat, ac purificatur? An potius oritur ista varietas ex tardiori vel celeriori motu Martis, & Saturni, siue ex longiori vel breviori maleficarum influentiarum in aliqua Prouincia, predominio, ideo in Syria, ubi maxime Saturni vis dominatur, septimo quoq; anno peracta periodo morbus pestilens reuertitur.

Credo tamen triennio, ut plurimum maleficam constellationem dissolui, ut accidit in peste illa sub Clemente 7. quæ non nisi post triennium interijt: item in illa, quæ in Vrbe Panormitana ab anno 1624. ad 1626. viguit: Rursus in hac potissima, quæ ab anno 1626. ad 1632. nonnullas Italice Prouincias, eisdem permanentibus contagionis seminarijs diuexauit.

Verum silentio hic prætereunda non est Pests illa, ab omni ordinato naturaliū causarum cursu remotissima, quæ per quinquaginta annos inter homines grassata vnuersum terrarum orbem peruagata est, de qua Euagrius, cuius verba supra retulimus, quibus varios ac planè admirandos contagionis effectus prudens lector colligere poterit, qui vix in causas naturales, sed potius in diuinam voluntatem, ac supernaturalem providentiam referri apius debent.

PROBLEMA XXVIII.

*De Quantitate temporis, quo perdurare solet fomes contagiosus
in cunctibus Sericis, lineis, aut laneis.*

De hac materia actum est a nobis parie decima cap. 7. num. ultimo, sub titulo de supellocti comburendi, vel purganda, ubi exempla, & testimonijs Marfilij Picini, & Antonij Benedicti addimus contagionis seminaria etiam post triennium in lancepennos, nec non in culcitra laruisse, quae excisae, & ab hominibus taesta peste infecerunt. Nec mirum. Nam si sit corpore humano venenosa materia longiori tempore conservatur, cum tamen calor vitalis illi semper aduersetur, quanto magis conservari potest in corpore vite experte, quod minime resistit. Veluti doctissime Philosophatur Hieronymus Mercurialis cap. 14. de Pestilentia. Porro in humano corpore venenum delinescere, mirabiles historias, quas probatissimi Scripsores approbarunt, confirmant.

In sinistra vena quendam morbum per duodecim annos latere, qui tandem in hydropem desinit, auctor est Hippocrates libro de internis affectionibus.

Dari quaedam venena ita preparata, ut haustum tempus ledant id est solum post tres aut quatuor menses scribit Theophrastus lib. 9. de historia plantarum cap. 18. Venenum canis rabidi in corpore ab eadem vulnerato per 32 annos latens tandem erupisse testatur Albertus Magnus lib. 7. de animalibus cap. 2. quem sequitur Mercurialis tract. de veneno canis rabidi cap. 4. Quintum ab hoc veneni genus etiam per quinquaginta annos in humano corpore conservatum, ac postea manifestum referri ex testimonio oculato Alzarabij praestantissimi inter Arabes Medici idem Mercurialis cap. 14. de pestilentia problemate 20. Ex his licet mihi suspicari, interdum non sufficere numerum dierum quadraginta ad experiendam alicuius sanitatem. Potest enim vicis longiori tempore latere tam in pannis, & culcitris, quam in humano corpore, ut probatum est.

PROBLEMA XXIX.

De sfera actumitatis corporis Pestilentialis, hoc est ad quam distantiam agendo possit alios inficere.

Hoc Problema valde vtile in praxi esse potest, ex quo scire valeamus, quot passibus ab infectis distantes tuti esse possimus. Pro cuius resolutione supponendum est ex omnibus mixtis corporibus exire circumcirca ferè in orbem corpuscula quaedam insensibilia, vel atomos, quae sunt partes subtiliores, cuiuslibet mixti evaporabilia. Id clare apparet in vino, cuius partes tenuiores cerebrum ascendunt, & absque potu quindocies peribant. Idem videmus in fumo ignis, in floribus, fructibus, herbis, etenim terra, & aquae, quae varias emittunt evaporationes, quarum causa est calor, qui rarefacit, atque rarefactione separat partes densa subtilibus. Eodem modo ponendum est ex corpore peste affecto vi interni caloris, & motus evaporare similia corpuscula tenuissima, noxia, & exitialia, quae luem propinquis affundunt, & multo magis ex afflatu infecto aerem corrumpent, & vitiant idem morbus nasci.

enascitur. Verum cum vniuersumque agens creatum, & finitum determinatum habeat suæ actiuitatis sferam, nec possit agere in distantia nisi agendo per medium; idcirco de corpore Pestilenti inquirendum remanet, ad quam distantiam agere possit per medium aërem, ne nimia propinquitate fini efficiatur.

Ceterum licet hac in re nihil certi definire possimus, eo quia actionis elongatio ad maius, vel minus (patium, a maiori vel minori interna agentis virtute pendeat, consequenter ex maiori, vel minori humorum putrefactione huius vel illius pendebit maius, vel minus periculum contrahendi pestem. Nihilominus inutile prorsus non erit, hic referre, quæ Perissimus scriptor in hac materia nobis tradidit. Philippus Ingrassias in suo opusculo materna lingua conscripto de Peste Panormitana cap. 12. docet distantiam quinquaginta passuum minorem, vel maiorem iuxta morbi atrocitatem constitutere terminum non suspectum, sed tutissimum: verba præallegati Scriptoris sunt sequentia: *Di più la vera peste si fae inuadere, & infettare per distanza non più d'una, & forsi in due canne, come qualche volta accader suole, ma non già forsi di cinquanta passi più, o meno, secondo la grandezza, & attività del male.*

Observandum etiam valde est, nè pestilens aer vento flans, & si valde distans ab agro ad sanum, qui cum illo alloquitur, deferatur; constat enim ex antiquissimis, & remotissimis Provinciis pestem ventorum impetu in alias oras delatam. Nam ex mortuis in sepulchris, qui erant in terra Aethyopis, ventorum flatu Athenienses infectos fuisse plerique testantur. Item sub Antonino Pio anno salutis 162. ex Babylonia in Italiam, ex Italia Romam pestem ventorum flauibus asportatam Cardanius, Portus, Fabius Paulinus lib. primo in Thucydidis narrationem subiungunt, & 149. & 150. qui alios refert, tradiderunt. Item ex Scythia in regionem, in qua pestis grassabatur, Venetas anno salutis 1496. pestem per Italiam a ventis scripsit Herculanus in commentario in quartum Aulcentis librum Ideo Hieronymus Fracastorius lib. 1. de contagione cap. 13. monet, tunc maxime cauendum esse; cum veni ex ea regione, ubi pestis grassatur, ad nos perflant.

PROBLEMA XXX.

Quod nam contagium sit magis periciosum, quod est ex contactu immediato, an ex fomite, vel ex aere.

Respondetur cum Mercurialis cap. 12. de Pestilentia in suo multo periculosius esse illud contagium, quod habetur ex immediato contactu, deinde illud quod est ab aere. Tercio quod est a fomite. Ratio est quia Virus quod magis vnitur suo principio, eo fortius agit, & quod magis elongatur a suo principio, eo magis diminuitur, sed contagium quod est ab immediato contactu, vnitur magis principio, & fons pestilentie, quod verò est a fomite magis elongatur a suo principio, ergo in primo virtus erit fortior, in secundo debilior ad agendum, consequenter maius infectionis periculum imminet, si peste tabescentem tangas, quam si pestilenti veste utaris, ut quotidiana experientia nos docet. Quod verò pestilens aer sit peior fomites, suadetur facile, quia aer intus respiratione excipitur, at indumenta, & similia, quæ fontem contagionis includunt, solum exterius adherent homini ergo. Neque tamen ex intus susceptione aeris licebit inferre primas partes aeri dandas esse quoad virtutem inficiendi. Siquidem considerandum est, etiam ex corpore morbo manare halicum foedatam, quem intus excipimus, deinde aer infectus ex noxia qualitate non est adiutus calore agito, sicut adiumento contagionis est calor viuens, idcirco

actio

aëre ex contactu immediato, ut dixi, est multo efficacior virtute aëris insensibilij ac calor vitalis est per se.

PROBLEMA XXXI.

De signis Pestis corpus aliquot innadentes.

Incipimus de indicijis futuræ pestilentie in aliqua regione, nunc indaganda remanent signa, siue affectiones particularium corporum, ex quibus Pestilens morbus coniectari solet. Vide Petrum Parisium in suo de Peste tractatu cap. 2. Philippum Ingrassiam de Peste Panormitana.

Primum itaq; signum est capitis dolor vehementissimus, cum maxima, & insolita inflammatione, adeoque accensis spiritibus animalibus penè ardere videatur. Meminit huius symptomatis Thucydides de peste Atheniensis fori dens ijs verbis. *Alios ex nulla evidenti causa, sed subito cum sui fortis, primum quidem capitis ardore vehementes.* Quos quidem inter prima pestis præambula cœsus numerant, quotquot de Peste scripserunt. Ex hac nimia capitis inflammatione sæpe oritur, ut morbo pestilenti correpti in Phrenesim eamq; & in furem maximum incidant.

Secundum signum est oculorum inflammatio, & rubores maximi. Quod euasisse in Peste Atheniensium subdit eodem loco Thucydides, & in Peste sui temporis Enagrus lib. 4. cap. 29. ubi narrat hoc morbo correptos oculos sanguinolentos, & inuidiam faciem habuisse. Conferunt eidem traditioni Medici, e quibus Hieronymus Fracastorius lib. 2. cap. 4. de morbis contagiosis inter signa febris Pestilentialis oculorum ruborem enumerat. Oculi inquit subrubent, et vacillant: & cap. 9. caput graue, & oculi rubent, & Fernelius lib. 2. de abditis rerum causis oculi inquit tumet, & illacrymantur facies quasi inflammata rubescit. Ideo Amicus in suo tract. de peste cap. 24. ex Galeni doctrina monet, oculos eorum, qui de peste suspecti sunt, diligenter inspiciendos, & lauandos. Siquidem inter lauandum manifestè redduntur calidi, & flammei, quod si post lotionem perseuerant tales, procul dubio eos decesseri peste, est pronuntiandum. Mitto plura alia tum Medicorum, tum Poetarum testimonia, quæ plena manu cumulauit Fabius Pannius lib. 1. in historiam Thucydidis fol. mihi 231. Causa ruboris oculorum duplex est capitis inflammatio, & spirituum animalium agitatio, qui pestifero veneno exagitari, cum inter cerebri sinus contineri nequeant, ad oculos deferuntur, quos rubeos, & inflammatos, & vacillantes reddunt.

Tertium signum est triste supercilium ægri, vultusq; furiosus, & acer.

Quartum Aurium tinnitus maximi, qui ex spirituum animalium resolutione, & extinctione oriuntur.

Quintum Anhelitus creber, ingens, ac velocior ob cordis incendium.

Sextum signum est guttur, & fauces sanguinolentæ, siue sanguinem expuere. Meminit huius Thucydides ijs verbis, et interiora guttur inquam, et lingua repente sanguinolenta erant, et spiritum tetrum, et graueolentem emittebant. Idem conuulsi in sua peste scribit Mathæus Villanus ijs verbis. *Vna pestilens tra et homini d'ogni castione di castino, e roe, e sezzo cominciamento à spotar sangue, e morivano chi subistia, e chi in due à tre si: Alcuni subistevano p' à morire.* Euenit hoc symptoma in Vrbe hæc sed in valde paucis.

Septimum est fetor halitus, qui ex magna latetis putredinis copia ortu habet. Nec solum fetor anhelitus, sed sudor, spūs, & excrementa omnia. Quod scripsit reliquit. Franciscus Thomassin in suo tractatu de peste ijs verbis. *Purgamenti omnia, qua*

a pestilenti eduntur. facient, ut sudor, egestio, situm balitus, etc. Quinimodò sepe accidit, ut totum corpus quamvis adhuc vivens tetrum cadaveris spiret odorem.

Octavum signum est sternutatio, quæ nihil aliud est, quam actio cerebri offensæ, sed adiuti beneficio caloris persequentis humidum superuacaneum. Sternutatio est bonum, & malum signum. Dicitur bonum signum, seu bonus effectus, ex mala causa accidentali, scilicet ex suprabundante humido, quoties sternutatio est fortis, cum spiritu flammoso coniuncta, ita ut humidum expellatur, & caput ex materia decocta, & euacuata alleviatur. Dicitur malum signum, quoties materia adhuc incocta, & indigesta remanens, nullus fluitosus humor expellatur. Denotat enim cerebri pugnam contra hostilem materiam, sed hanc pignoralere, fixamque inro sedem habere, nec facile posse expelli, & tunc quo crebrior sternutatio, eo signum deterius est.

Quamobrem sternutatio ista in peste affecto fit ex maxima copia humidi cerebrum occupantis, quod frustra expellere conatur. Præcesit autem hoc symptoma tum in peste Atheniensium de qua *Thucydides* sic facit. *Deinde ex his sternutatio, et rancitas accedebant.* Tum in peste Romanorum anno domini 590. sub Pelagio Papa, in qua sternutantes vel oscitantes repentina morte concidebant, ex maxima intus latentis veneni efficacia, quæ foras erupens secundum partes subtiliores eor secundum partes crassiores penebat, & subito illud opprimebat: ex quo coepit laudabilis ista consuetudo in sternutando, & oscitando os signandi signo crucis, diuinumque ab amicis auxilium precandi, quæ nunc etiam apud omnes Italos viget.

Nonum pestis signum est vocis rancitas desistente humido viscoso ex capite per organa vocis. Meminit huius signi *Thucydides* his verbis: *Deinde ex his sternutatio, et rancitas accedebant* Meminit & *Hippocrates* in 1. *Eisdem* contextu 10. ubi a. multi faucibus laborant, voces depravæ, et vitiatæ, ubi *Galenus* in Commentario sic dissertit. *Quibus caput erat obnoxium grauedinibus, et plenitudine, natura, his nunc repletum succorum abundantia caput dimittit in pulmonem, et ventriculum fluxiones per fauces, et ita voces fuisse vitiatas.* Meminerunt *Fernelius* lib. 2. de abusus rerum causis cap. 12. vox inquit rancescit, spiritus creber, et difficilior evadit, nec non *Fallopium* in suo tractatu de tumoribus cap. de bubone pestilenti, ubi inter pestis symptomata rancitatem enumerat cum difficili respiratione, & dolore thoracis.

Decimum signum pestis est thūsis vehemens, ferina, maligna, & sicca, qua nullus pene humor e pectore ob materiam indigestam viscositatem, & debilitatem expultricis extrahitur. Euenit hoc symptoma in peste Atheniensium, ut testatur *Thucydides* his verbis. *Et in non multo tempore descendebat in pectus dolor, cum ibi febremonti, & cum in corde haerens, subvertebatque ipsum, idem accidit in peste ista, quæ describit *Procopius* lib. 2. de bello Persico, ubi sic fratatur. Corripiebant enim flammam, calore coloreque pariter corporis nusquam mutatis. Neque ulla, item inflammatio, (cui febricitantibus solet) sed ibi quædam ab initio usque ad vespere erat febris erat.* Eadem affectione thūsibus laborant in hac Urbe iorentia pestilentes his duobus præteritis annis, quam etiam recitat *Petrus Parisius* in suo tract. de peste cap. 2. *Valerius* in Appendix locorum communium cap. de Pestilentia, & *Corympius Fabius Paulinus* in *Thucydides* narrationem lib. 1. fol. mibi 258.

Decimum primum signum est stomachi subversio cum nansea, siue vomendi desiderio, sed inani, & appetitus prostratione. Sic *Thucydides* de peste Atheniensium verbis supra inductis *Philippus Ingrassias* de peste Panormitana par. 1. cap. 13. *Fabius Paulinus*, ubi supra fol. mibi 254. & plerique alij scriptores.

Decimūsecundum signū sunt bilis expurgationes omnes, cu cruciari intestinorū, lumborum, & renum, nec non colicæ dolores, qui anno 1550. mensibus Augusti, & Septembris in Diapanensi Vrbe peste afflicta valde ing. uerūt, ut scribit *Petrus Parisius* in suo tractatu de peste cap. 2. & *Fabius Paulinus* d. lib. 1. fol. 270. ad 277.

Decimūtertium signū est singultus frequens, sed inanis. Meminit huius *Thucydides* *Antoni* *Petrus* *trachi* *de peste* qui inter pettis signa singultus enumerauit: *Fabius Paulinus* d. lib. 1. in *Thucydidis* narrationem fol. mibi 277. vbi disputat An in gula fiat singultus vel in stomacho, & si in stomacho an in eodem indiuiduo simul esse possint nausea, vomitus, & singultus, & qua ratione sternutatio medicinalis sit singultus.

Decimūquartum signū est Nervorum siue partium neruorolarum conuulsio, a magna, & vehemenii singultus copia excitata. Meminit huius *Thucydides*, et *Fabius Paulinus* fol. 284. illustris eiusdem commentator.

Decimūquintum signū est color carnis subrubeus, liuidus, & plūbeus pullulia exiguus efflorescens id est scatens, & repletus. Hoc est præcipuum pestilentis febris apertum signum valde obseruandum: cuius eisdem poenē verbis mentionē fecit *Thucydides*.

Decimūseximum signum est estus, & incendium internum, quamuis exteriora algere videantur. Hoc symptoma descripsit eleganter *Thucydides* ijs verbis. *Et corpus quidem exterius attingenti non admodum calidum erat, neq; pallidum, sed fabrum, liuidum, passulus exiguus, et vlcusculus efflorescens. Interiora verò ita flagrabant, ut neq; tenuissimorum vestimentorum aut linctorum iniectiones sustinerent neq; aliud quodpiam prater nuditatem: incundissime verò in aquam gelidam se ipsos abijcerent, et multi hoc etiam fecerunt ex ijs hominibus, qui neglecti, et sine custodia iacebant in puteis se dimittentes. Undem internum ardorem, & vestimentorum reiectionem expressit *Quidius* lib. Metamorphyoseos ijs versibus.*

*Viscera torrentur primo, flammisq; fatiscunt
Inditum rubor cit, et ducis anhelitus ignis
Aspera lingua tumet, tenasq; arenia ventis
Ora patent, auræq; graues captantur biatu.
Non litratum non vlla pati velamina possunt
Dura sed in terra ponunt præcordia. nec sit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore feruet.*

Decimūseptimum pettis symptoma est sitis intolerabilis, adeo vt multi sese in puteos vel fluuios deijcerent vt sitim extinguerent, verum tam multum quam parum bibere idem erat, quia nunquam sitim exinguebāt. Non siluit hoc idem *Thucydides* dum post relata verba sic subdit: *inexansta siti perpetuò laborantes, et in pari periculo versabatur nimius et parcus potus elegantissimè* *Quidius*.

*Pasim passimq; pudore
Fontibus, et Fluminibus, putresq; capacibus hærent.
Nec sitis est extincta prius, quam vita bibendo
Inde grauis morbo nequeunt consurgere, et ipsi
Immeriuntur aquis, aliquis tamen haurit et illas*

Decimūoctauum signum sunt vigiliae, & quietis priuatio, de qua *Thucydides* sic loquitur. *Et requiei penuria ac vigilia perpetua urgebant.* Mentionem fecit etiam *Lucretius*.

*Nec requies erat ulla mali, defissa
Iacebant corpora, mussabas tacito medicina timore
Quippe patientia cum totas ardentia noctes
Lumina versarent oculorum expertia somno*

Decimūnonum signum est Profluuiū alius maxime si nigrū sanguinē vel nigram bilim emittat. Indicat enim posttridie ægrum moriturum ex *Gal. Aphorismo* 23.

Vigesimum est Pudendorum inflammatio: quod inter omnia apertissimum est Pestis signum, si alia multa licet non omnia symptomata iam relata concurrant. Quamobrem hanc maximam tradunt *Franciscus Stabius*, & ex ipso *Fabius Paulinus* lib. 1. in *Thucydidem* fol. mibi 330. quoties pestilentia tempore quis moritur: *in flamma.*

inflammatione in pudendis apparente, peste interemptum fuisse pronuntiandum est. Quod probat auctoritate Thucydidis cuius hæc sunt verba. *Et si quis fuisset ex maximis periculis superstes, extremorum prehensio id significabat. Laudebatur enim vena, & in summas manus ac pedes, & multis his amissis effugerunt. Sunt etiam qui oculos amiserunt, nonnullos verò oblitio capitis statim a morbo vindictas omnium rerum pariter, nec agnoscebant se ipsos quoque aut familiares.* Idem comprobatur auctoritate Nicolai Colochij, qui inter signa, quibus dignosci potest, quem fuisse pestilentia sublatum, indubitatum ac certissimum illud esse asserit, cum testiculorum maxima apparet inflammatio, & Ratio etiam suffragatur quia ob maximam Thoracis cū testibus sympathiam, & consensum natura inclusum in Thorace venenum in testiculos deponit, ex quo sequitur inflammatio. Mitto plura alia Pestis signa, quæ collegit Petrus Parisius d. tract. de peste cap. 2. Philippus Ingrassias de peste Paenormitana cap. 14. qui quinquaginta duo recenset, & Nicolaus Massa, qui in suo tractatu de peste quinquaginta & vnum enumerat, & alij quam plures.

Verum hucusque nobis allata veriora, certiora, & vniuersaliora sunt, quæ licet non omnia singulis peste affectis accidant, sat erit tamen prudenti viro plurima obseruare iuxta varia indiuiduorum temperamenta, morborum origines, & multiplicem regionum qualitatem.

PROBLEMA XXXII.

Pestis Remedia spiritualia vide in apparatu ad hunc tractatum in fine.

PROBLEMA XXXIII.

De remedijs characterum. Agitur Vtrū quibusdā verbis vel characteribus sacris insit virtus sanandi vel præseruandi a peste.

Vixit cœpit contagiosus morbus de anno 1630. Mediolanum, ac propinquas Vires, & loca inuadere, cum statim per vniuersam Italiam remedium quoddam a peste præseruans diffusum fuit, quod quibusdā characteribus inscriptum, vel anulo, insculptum ad sinistrum brachium ab omnibus ferè Christi fidelibus, necnon a viris religiosis, monialibus, ac Prælatibus veluti salutare Antidotum cœlitus reuelatum deferrebat, quod Sacri Concilij Tridentini patribus fama erat maximo fuisse adiumento. Neque eidem Sacri ludices sese opponerant, quinimmo non solum illius vsum permittiebant, sed etiam publicæ eiusdem impressioni, præsertim in quodam de peste opusculo, cuius titulus est *Epistola responsiva ad Cardinalem Caponium Bartholomæi Galeffi Physici Bononiensis*, ubi hoc remedium adhuc legere poteris, annuerunt. Quod idem in *Venetia ac Senensi Vrbe* permissum fuisse, a viris fide dignis accepimus. Neque mirum id aliquibus esse debet, cum multi viri doctissimi nullam in ijs verbis Sacris, mox tibi ante oculos subiiciendis vanum cultum, ac superstitionem, vel dæmoniaco pactum agnoscerent, atque facta protestatione de non consentiendo dæmoniaco signo, istarum litterarum delationem, & vsum suis pœnitentibus libentissimis animis concedebant.

Verum cum ex aduerso, in hac Florentina Vrbe, post multam discussionem,

F vsus

usus horum Characterum de maiorum mandato publicè reprobaretur, ceppi magis hac de re, quam etiam ab initio superstitionem sapere mihi persuadebam, dubitare, atq; pro veritate inuestiganda, non solum quam plures libros attenta mente reuoluere, sed doctiores quoq; nostri ordinis viros consilire. Scripsi hac de re ad R. P. Homobannum de Bonis in Cathedrali Bononiensi Ecclesia poenitentiarj manere per plures annos laudabiliter fungentem, qui etiam nō paucos libros eruditè edidit, ex quo licere istorum Characterum usum, Florentina reprobatione nō obstante, accepimus. Quod idem responsum dederunt nonnulli sapientissimi aliorum ordinum Patres. Quibus tamen cum nos quiescere non possumus, ut veritas ista nobis aperiatur, ac ne iterum minus cauti decipiantur, plenissimam huius præservationis a peste medicinæ narrationem, singulosq; characteres, qui tunc in usu erant, atq; ipsorum declarationem lectori ante oculos proponemus, ac deinde quid de eadem re sentiendum sit iuxta Sacros Canones, & Doctorum scripta, paucis aperiemus.

De quibusdam Sacris Characteribus a peste præservationibus.

VEra Relatione del Reuerendissimo D. Francesco Salazaro Vescouo di Salamina, di quel che passò ritrouandosi nel Cōcilio di Trêto l'anno 1546. quando per quella gran peste furono costretti trasportare il Concilio in Bologna, che ne furono legati il Cardinale del Monte, e quello di Santa Croce, che ambi poi furono PP. Essendo tū gli altri Vescoui vñ Greco detto Houardo Patriarcha d'Antiochia, il quale portaua vna maniglia al braccio con le lettere infrascripte, e domandata la cagione dalli sopradetti Legati. Disse che quelle lettere seruono contro la peste, affermando hauerle viste in Antiochia in vna Libreria delli Padri di S. Benedetto e che quiui l'hauueua lasciata S. Zaccharia Vescouo di Gierusalem con la sua interpretatione, e che le Orationi quiui scritte, si haueſsero à dire dal Sacrdote doppo la Messa prima che si leui alcun vestimēto, per lo che tutti quelli Legati e Vescoui del Concilio portando dal' hora in poi il sopradetto maniglio operando in quelli miracolosi effetti, già che prima fu tal giorno, che di peste morirono 20. Vescoui e 3. Generali d'Ordini &c.

Queste sono le lettere, che si deuono scolpire nella maniglia à anello.

† Z. † D. I. A. † B. I. Z. † S. A. B. † Z. † H. G. F. † B. F. R. S.

Interpretatione delle sopradette lettere.

† Crux Christi salua me.

Z. Zelus domus Dei libera me

† Crux Christi vincit, Crux regnat, & per signum Crucis libera me Domine ab hac peste

D. Deus Deus meus, expelle pestem de loco isto & libera me

I. In manus tuas Domine commendo Animam meam & corpus meum

A. Ante Cælum, & Terram Deus erat, & Deus potens est liberare me ab ista peste

† Crux Christi potens est ad expellendam pestem à loco isto, & corpore meo

B. Bonum est postulare auxilium Dei cum silentio ut expellat pestem à me

I. Inclino cor meum ad faciendas iustificationes tuas ut non confundar quis inuocaui te

Z. Zelus super iniquos pacem peccatorum videns, & speraui in te

† Crux Christi fugat demones, Aerem corruptum & pestem expellat

S. Saluas

- S. Salus tua ego sum dicit Dominus, clama ad me, voca me, Pater meus es tu, & ego exaudiam te, & liberabo te ab ista peste.
- A. Abyſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarum expulisti dēmones, & à peste liberaſti me.
- B. Beatus vir qui sperat in Domino, & non respexit in vanitates, & infanias falsas.
- † Crux que ante fuit in opprobrium, & nunc in gloriam, & nobilitatem, sit mihi in salutem, & expellat de loco isto diabolum, & aerem corruptum, & pestem de corpore meo.
- Z. Zelus honoris Dei comedat me antequam moriar, in homine tuo salua me, & libera me ab ista peste.
- † Crucis signum liberabit populum Dei & à peste eos qui confidunt in eo.
- H. Heccine reddis Domine popule stulte, redde alissimo vota tua, & offer Deo Sacrificium laudis, quia potens est istum locum à peste liberare, quia qui cōfidunt in illum non confundentur.
- G. Guttur meo & faucibus meis adhereat lingua mea, si non benedixero tibi, & laudauero nomen tuum, quia Sanctum est, & liberans sperantem in te. Confido, libera me Deus meus ab ista peste & locum istum, ubi nomen tuū inuocatur.
- F. Factę sunt tenebrę super vniuersam terram in morte tua Domine Deus meus, fiat lubrica, & tenebrosa diaboli potestas, & quia ad hoc venisti fili Dei viui, vt dissoluas opera diaboli, expelle suam potentiam de loco isto, & de me seruo tuo pestis discedat, & Aer corruptus in tenebras exteriores abeat.
- † Crux Christi defende nos, & expelle pestem de isto loco, & seruum tuum libera de peste ista, quia benignus es, & misericors, & suavis & multarum misericordiarum & Verax.
- B. Beatus qui non respexit in vanitates & infanias falsas, in die mala liberabit eum Dominus, Domine in te speraui libera me ab ista peste.
- F. Factus est Dominus in adiutorium mihi, quia in te speraui & liberaſti me.
- R. Respice in me, & miserere mei, & libera me de ista peste.
- S. Salus mea tu es, sana me & sanabor.

Oratio recitanda.

Domine Iesu Christe qui pro Redemptione mundi voluisti de Virgine nasci à ludæis &c. vsq;
Et ab hominibus blasphemari, & tandem in Cruce mori, per tuas Sanctissimas pēnas, quas ego indignus recolo, suppliciter deprecor, vt de ista Ciuitate, & domibus eius & de omni populo; meque tuo seruo expellas omnes insidias & diabolicas fraudes & pestem, & ad pristinam sanitatem hanc nostrā Ciuitatē, & omnes habitatores eius, perducere digneris, fracto vinculo cuiuscunq; generis maligni. Amen.

Verba Sancti Zacharia.

Maledicti, Excommunicati, blasphemæ Dēmones in virtute verborum istorū, Messias Emanuel, Sabaoth, Athanasios, Hyschios, Eleyson, Thetagramaton, vos constringimus, Vos priuamus, vos expellimus ex ista Ciuitate, & ex hominibus eius & precipimus vobis, vt non audeatis per pestem nocere corporibus habitantium in eam. Ite Ite Ite maledicti in stagnum ignis. Ite statim ad loca vobis destinata & de cetero non audeatis nec istam Ciuitatem, nec habitatores eius offendere. Imperet vobis Deus Pater, Imperet vobis Deus

F. Iesus

Iesus Imperet vobis Deus Spiritus Sanctus, Imperet vobis Sancta Trinitas, Vnus Deus. Discedite maledicti Dæmones In nomine Domini Iesu Christi qui venturus es iudicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem Amen.

*Reprobatur tanquam superstitiosus prædictorum
Characterum usus.*

Eterum superstitiosum esse, ac minimè tolerandum præcedentium litterarum usum manifestis rationibus demonstrabo. Ac Primo ex generalissima regula perpetuò retinenda. Quoties enim nec naturæ vis, nec artificij solertia, nec virtus supernaturalis in promissione Dei fundata interuenit, tunc signum est, pactum cum dæmone occultari. Sic *D. Thomas 2. 2. q. 96. ar. 2. in corpore & ad primum & ar. 4. Franciscus Victoria relectione de magia nn. 16. Grassius decis. aurear. par. 1. lib. 2. cap. 5. num. 3. 4. & 63 in fine Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 8. ad 11.* Sed verba nō habent vim naturalem sanandi morbos; verba enim non sunt actiua, nec possunt corpus humanum immutare, vel alterare. Tanto magis si adhibeamur absq; alia rei naturalis applicatione, vt in casu nostro, tunc manifestam sapiunt superstitionem, vt pluribus demonstrat *Thomas Sanchez in opere moralis lib. 2. cap. 400. nu. 39. vers. 2. dico Martinus Delrius lib. 1. Disquis. magicar. cap. 3. tota quas. 4. vbi latissime probat vim sanandi naturalem non posse conuenire voci aut visioni aut contactui aut osculo & halitui hominis, & proprius ad rem nostram lib. 2. par. 2. quas. 4. Sec. 8. demonstrat neq; verbis Sacris vim morbos sanandi inesse potest naturalem, aut supernaturalem Lessius lib. 2. de iust. cap. 43. dub. 10. num. 62. & 63. Petrus Cinctus tract. de superstitione par. 3. cap. 11. Franciscus de Torreblanca Cordubensis in suo auro epitome delictorum de aperta vel occulta demonum inuocatione lib. 2. cap. 49. sub num. 54. & in apendice sub nu. 12. vbi dicit superstitiosum esse credere inesse virtutem sanandi, vel præseruandi verbis Sacris, etiam ipsi *Euangelio D. Ioannis*, de quo præclarum habemus testimonium apud *D. Chrysostomum humil. 43. in Mattheum in opere imperfecto a medio illius tom. 2. quod etiam assertur 2. D. Thomas 2. 2. d. q. 96. ar. 4. in argumento sed contra. Quidam inquit Chrysostomus aliquam partem Euangelij scriptam circa collum portant, sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur, et audiatur ab hominibus? cur ergo in auribus posita Euangelia nihil profunt? quomodo possunt cum circa collum suspensa saluare? Deinde vbi est virtus Euangelij, in figuris litterarum, vel in intellectu sensuum? si in figuris, bene circa collum suspendis. Si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quam circa collum suspensa. Hactenus *D. Chrysostomus*.**

Dices non inesse verbis Sacris virtutem sanandi naturalem, sed supernaturalem. Sed hoc responsum facile conuellitur, quia ista virtus supernaturalis non potest verbis Sacris inesse nisi ex diuina promissione, sed Deus nullis verbis determinatis promittit virtutem sanandi infirmos a peste vel alio modo, ergo. Ex his deducitur optima & obseruanda regula, quam multis probat *Torreblanca* vbi supra. Quoties verba Sacra ad alium finem ab aliquibus ordinantur, & adhibentur, ad quem non fuerunt a Deo instituta, tunc signum est occulti cum dæmone pacti: Vnde teste eodem Doctore Quidam Saluator Ipris vt Necromagicus damnatus fuit, quod ad incautos decipiendos ex pacto cum dæmone, recitatis Sacrosanctis consecrationis verbis, vulnera omnia sanaret. Ex *Prosper Parisiæ tract. de hæresi quas. 81. §. 1. num. 49. vers. Amplius 21.* post multos docet hæreticæ esse symbolum, in quo immiscerentur verba Sancta, aut orationes, vtpote Euangelium, Symbolum Iudei, Pater noster, Ave Maria, Psalmus aliquis Da-

uidicus.

uldicus, verba Sacre Scripturæ, aut aliæ orationes. Quod eisdem verbis prius dixerat *Gressinus decis. aurear. par. 1. lib. 2. cap. 5. de superstitionis observationibus num. 13.* in fine.

Secunda Ratio superstitionis, quæ proprius ad casum nostrum accedit, ex eo recte deducitur, quod virtus istorum Characterum a peste seruans fundatur in apocripa Tridentinæ Synodus patrum historia, quam nullus probatus auctor re statuat scriptis reliquit. Quinimo intra Catalogum Episcoporum, qui eidem Concilio interfuerunt, non enumeratur *Franciscus ille Salazar Episcopus Salami-quis*, sed potius *Petrus Gonzalez de Mendoza* eiusdem vrbis Antistes refertur. Nec minus ibidem inter Patriarchas enumeratur *Nomandus ille* supra in eadem narratione allegatus, sed alius. Mendosa ergo hystoria a patre mädacij originē traxisse suā recte præsumitur: cōsequenter maximā superstitionis suspitionē præbet. Vnde *D. Thomas 2. 2. d. 9. q. 96. ar. 4. in C.* agens utrū licitū sit suspēdere ad collū diuina verba, sic ad rem nostrā loquitur. *Est etiam cauendum ne aliquid fallitatis contineas, quia eius effectus non pntēti expectari a Deo, qui non est testis falsitatis.* Et *Thomas Sanchez d. lib. 2. Summa in decalogum cap. 44. sub num. 44.* post *Martinum Delium d. quæ. 4. Sec. 8. lit. E vers. 11.* tractans quid in dubio agendum An aliqua virtus supernaturalis insit Sacris verbis ex diuina reuelatione alicui Sancto viro facta nee ne, rectē monet, quoties legitimis probationibus non fuit ab vtente ijs verbis demonstrata prædicta diuina reuelatio, in dubio esse ab ijs verbis abstinendum, & tutiorem partem amplectendam: & Rationem affert quia cum diuinæ litiis virtutis existentia sit quid facti, non præsumitur, nisi legitime probeur. Itaq; si in dubio reuelationis, lethale esset velle ijs Sacris verbis vti ad effectum sanandi, vel præseruandi, quanto maior culpa lethifera in nostro casu interuenit, in quo certi sumus de falsitate reuelationis.

Tertia Ratio probans latere hic aliquam superstitionē sumitur ex declaratione ipsorum Characterum, quam si quis rectē ponderabit, procul dubio conperiet, nullam habere cum virtute a peste præseruandi affinitatem; æqualiq; ratione posse adhiberi ad præseruationem ab alijs morbis, n. uatis nominibus; cōsequenter si talia verba Sacra sunt solum deprecatoria, non minus alios Davidicos versus, quam prædictos ad eundem finem præseruationis conducere posse. Quid ergo virtutis habent istæ potius litteræ, quam aliæ, aut cur ista potius quam alia diuinæ scripturæ verba brachio alligata deferuntur?

Quarta Ratio est, quia cum isti Characteres proponantur, & deferantur absq; alia declaratione, possunt, ex pacto demonis cum mago, aliud significare quam significant ex natura rei, seu ex supposita declaratione, ergo superstitionem continere dubium esse non potest.

Quinta Ratio colligitur ex actis *Ecclesie Mediolanensis par. 7. sub titulo dell'istruzione per il tempo della peste* verbi. *Editto nel quale si proibiscano bollettini anelli e simili cose per rimedio dalla peste* fol. mihi 1055. vbi licet in specie prædicti Characteres, & annuli non prohibeantur, sed duo alia diuersa genera, nihilominus in calce, vniuersalisima lege omnia & singula sub quocunq; nomine scriptorum, seu litterarum genera, quæ virtutem a peste sananda, vel præseruanda habere quis fingat, reprobandur.

Accedat denique ipsius *Sacra Congregationis* declaratio de eadem quæstione, vt constat ex litteris *Cardinalis Sancti Monfrj ad Clementem Egidium Seraphici Ordinis*, Generalem in Etruria Sancti Officij Inquisitorem merissimum, sub die 18. Septembris eodem anno 1630. quibus definitur non solum istorum Characterū vsum pro pestifero morbo repellendo esse supersticiosum, sed a fidelibus tollendum, atq; diffusa vbique ipsorum exemplaria itaui recolligenda, veluti in hac Vrbe factum est de maiorum mandato.

*Diluuntur nonnulla argumenta pro licita prædictorum
Characterum gestatione.*

E iam rectè acta agamus, minime hoc loco ea argumenta afferre contendimus, quibus sanandi vim verbis inesse probant multi, sed solum nonnullas non spernandas rationes producere decreuimus, quæ licitam harum litterarum gestationem suadere possent. Ac primo obijci potest illorum theologorū traditio, qui docent licitum esse vsum piorum verborum ad morbos pellendos, non sperando ex illis certam salutem, sed per modum impetrationis a Deo. Sic *Suarez tom. 1. de releg. lib. 2. de superstitione cap. 15. sub num. 27.* quem sequitur *Sanchez lib. 2. in Decalogum d. cap. 40. num. 44.* in calce: simili modo ergo quis dicit virtutem seruandi a peste, ijs Characteribus esse insitam non infallibiliter ex diuina promissione, sed deprecatuè. Respondeo has preces non esse ab Ecclesia ad talem finem approbatas, neq; vlli Sacerdotum reuelatas, de quibus prædicti Doctores loquuntur. Deinde doctrina allata Doctorem non procedit in his verbis vel Characteribus, qui fundantur in falsitate historiarum, nec verum est eos continere vim deprecatiuam, sed potius ambiguas significationes, quæ ex pacto demonis possunt plura significare, fortè nostræ fidei aduersa, proinde huiusmodi Characteres suspectos, supersticiosos, & in dubio vitandos, vt supra dictū est, præsertim stante declaratione Sacre Congregationis.

Obijcies secundo doctrinam *Bonacina tom. 2. disp. 3. quæst. 5. puncto 4. de vana obseruantia num. 11.* vbi post alios tradit vitari superstitionem in imaginibus vel scripturis Sacris adhibendis, vel ad collum portandis; si hæc insint. Primo si non contineant quid falsi contra Sacras litteras, vel Ecclesiæ traditionem. Secundo si non adsit aliqua circumstantia significans dæmonis inuocationem. Tertio si non sint ignota nomina, vel alij Characteres præter signum Crucis. Quarto si non ponatur spes in modo scribendi, vt in charta virginea, vel in tali tempore & loco. Quinto si non promittatur infallibilis effectus: sed nullum horum reperitur in præallegatis Characteribus ergo non erit supersticiosum illos deferre. Respondeo cum Characteres isti mendosæ historiarum nitantur, satis inde præsumendam superstitionem. Deinde adhibentur ad aliū finē quam a Deo fuerint instituti, proinde continere possunt occultam dæmonis inuocationem iuxta dicta *num. 11.* item adsunt plures præter Crucem litteræ ambiguae significationis, gestatio facienda erat ad sinistram brachium, simplices infallibilem sibi facile promittebant a peste liberationem virtute prædictarum litterarum, consequenter non carent superstitione; præsertim consideratis omnibus a nobis supra allatis.

Obijci posset Tertio doctrina *Cactani 2. 2. quæst. 96. art. 4.* vbi excusat a lethali licet non a veniali eos, qui vtuntur ex deuotione quibusdam anulis confectis ex nummis oblati Crucifixo in die Parasceues, quibus putant inesse virtutē contra morbum contractionis membrorum, quo laborant, præsumentes Deum alicui Sancto viro hoc inspirasse: ergo idem dici posset in casu nostro. Respondendo aliud est, aliquid esse licitum ex natura rei, aliud est esse illicitum, sed ex simplicitate & ignorantia excusare a culpa: Nos ergo dicimus vsum illorum Characterum non esse licitum ex proprio obiecto & circumstantijs, excusare tamen a peccato propter ignorantiam, quæ si sit crassa vel affectata non excusabit: Quin immo vix potest inquit *Suarez d. lib. 2. de superstitione cap. 15. sub num. 26.* dari ignorantia omnino inculpabilis, quia vtentes ijs verbis, vel Characteribus, vel anulis non habent probabilem rationem in præsumendi diuinam virtutem illis ver-

bis

his vel anulis infalibiler affidere, & semper habere suum effectum, cum hoc sit solis verbis Sacramentalibus proprium. Verum loquitur his auctor de more vt sapientissimus Theologus, sed Theologicum istum discursum habere nō possunt simplices fœminæ, vel rustici. Credo igitur dari in multis ignorantiam hærentem ab omni culpa excusantem vtroq; foro, quia fufficit his traditiones eorum maioribus accepisse. Dificile enim est inquit ibi *Cætanus* quod seniorum auctoritate firmatum vulgares acceperunt, præsertim si experimento inueniunt effectum non semel comprobassent. Accedit quod simplicitas excusare potest rudes fœminas & rusticos a crimine hæresis manifeste, vt post multos docet *Farinarius de hæresi ques. 18 p. 6. 2. num. 24.* vbi ponit exemplum de illa Vetula, quæ credebatur Trinitatem esse unam femineam: error enim formalis in fide contumaciam nolentis credere præsupponit.

Obijci potest quarto, verba ista Sacra, vt patebit considerari, nihil aliud continere nisi Sacros demonum exorcismos, quos nullus damnare potest, ergo licebit eos ad brachium deferre. Respondeo cum tepissime pestis sit morbus naturalis, vel ex contactu, & consorcio hominū insectorum ortus, frustra ad hunc morbum expellendum demonum exorcismi adhibentur, deinde illis exorcizandi ritibus Ecclesia non viuitur, vel numquam fuerunt in vsu. Hinc *Federicus Borromæus Cardinalis & Archiepiscopus Mediolanensis* anno 1630. quo Mediolani pestis adeo grassabatur, vt nō ex cœlestibus cōstellationibus, neq; ex aeris corruptione, aut hominum contactu, sed ex dæmoniacâ arte & præsentia pfecta videretur, ne oues suæ curæ commissæ superstitionis ritibus fugandi dæmones, qui passim circumferebantur, aures præberent, nouam sed plane Catholicam, ac valde piam exorcismorum rationem pro pestis tēpore adinuenit, ac populo suo vsum illius proposuit, quem ad posterorum memoriam, atq; ad publicam utilitatem hic subiungere visum est.

Federici Cardinalis Borromæi Archiepiscopi Mediolanensis exorcismorum contra dæmones institutio hoc tempore pestis.

I. N.

VI Verbum Caro factum est, & habitauit in nobis, nascens ex Maria Virgine conserat omnem potestatem inimicorum nostrorum Visibilem, & invisibilem, ille ab hac Domo, & habitantibus in ea expellat omnem Diaboli nequitiam & omnia ad ima tartara detudat

Veneficia, incantus, & maleficos ab hac domo & in ea habitantibus auertat, ipsamq; purificet, & Sanctificet Ecce Crucem † Christi fugite partes aduersæ, vicit leo de tribu Iuda Radix David, Agios † Otheos † Agios † Ysheyrios † Agios Athancos † Eleyton ymas † Kyrie eleyson, Christe eleyson Kyrie eleyson.

Coniuro, exorcizo vos Spiritus malignos per Patrem, Filium & Spiritū Sanctū per indiuiduam Trinitatem per omnia nomina omnipotentis Dei, item & Iesu Christi Domini nostri merita B. Mariæ Virginis omnium Sanctorum, & Sanctarum item & † per Sanctos Angelos, Arcangelos, Thronos, Dominaciones, Virtutes Cœlorum, Principatus, Potestates, Cherubin & Seraphim, vt ab hac domo statim recedatis, fugatis & a domibus nostrorum omnium discedatis, recedant omnium vestrum, vestrorumq; ministrorum insidia, neg. omantia, vexationes, incantus, illusiones, phantasmata, maleficia variaq; mala Tuque benignissime Domine Iesu Christe Visita habitationē istam & omnes insidias inimicorum ab ea lōge repelle, Angeli tui Sancti habitent in ea, qui cūctos inhabitantes in Pace custodiant, & Benedictio tua sit super domum istam, & habitantes in ea Amen. †

De

De quodam alio remedio Pestis Pliniano execrabili.

Linus lib. 26. cap. 9. suæ Historiæ naturalis refert quoddam remediū a peste seruans valde supersticiosum quod est huiusmodi, & quoniam factum horreo, vtar eius verbis. *Expertis affirmant plausimum referre, si virgo imponat ieiuna ieiuno, & manu supina tangens dicat. Negat Apollo pestem posse crescere; quam nuda virgo restinguat, atq; ita retorta manu ter dicat; totiesq; despuant ambo.* Verum quis non videt inuentum illud non solum esse supersticiosum, sed fabulosum, impudicum, Diabolicum, periculosum, execrandum. Ac proinde in eius consuetudine minime insistendum.

P R O B L E M A XXXIII.

De Naturalibus Pestis remedijs.

Remedium Primum.

Fuga a loco Pestis.

Nter omnia humana remedia nullum tutius, aut salutaris, pro vitanda peste esse potest, quam discessus a solo infecto. Qui enim habitare volunt in loco contagione affecto, Deum tentare videntur, vt scriptum reliquit *Abbas in cap. de dolo & contumacia.* De qua materia pluribus nos egimus *parte 2. cap. 6. per totum.* Ne tamen fuga ista fiat hyeme vel Sabbatho, idest ne nimum sit tarda, quia in aerem mox bonum abeuntes facilius pestem contrahent, quam in proprio solo, quod aeris permutatio latitantia pestis seminaria excitet, & excitata celerius & facilius erumpent. Ex quo deducitur, quid sit dicendum ad Euagrii historiam supra relatam, in qua inter alia narrat, nonnullos prorsus incolumes a locis peste affectis discessisse, & cum ad loca sana peruenissent, statim a peste correptos fuisse. Siquidem isti ex mora aliqua in patrio solo infecto pestis seminaria secum detulerunt, quæ a nouo aere excitata se ipsos & alios in se infecerunt. Locus, ad quem quis fugit, sit a loco, a quo abiit, satis distans, ne aeris propinquitare vel hominum commercio contamineatur. Sit Montanus potius, quam in valle constitutus, & si fieri potest, inter locum a quo discessit, & locum quem quis eligit, mediare deberet mons, vt ventorum inde flatum prohiberet. Reditus ad locū discessus sit tardissimus, nec prius fiat, quam certò intelligat varia oriri in Vrbe morborum genera, nec omnes eodem morbo ærotare, sed plures conualescere. Noua enim ægritudinum varietas manifestum Pestis indicat interitum.

Hinc tres istas fugæ qualitates nonnulli Medici pilulas de tribus elegantibus allusionibus appellarunt, quod fuga huiusmodi his aduerbijs constare debet, cito, longè tarde: quam hoc versiculo explicarunt.

Cede cito, longinquius abi, serusq; reuertere.

Cede

Remedium II.

Aeris expurgatio, & purificatio.

V M aer humanis corporibus per innumeras vias ac meatus intimè illabatur, ideò alteradum, corrigendum, ac immutandum esse nemo ignorat. Quamobrem si Pestis ab aeris qualitate infesta oritur, adeo vt Pestis illa verè non sit, quæ a vitioso aere non dimanet, quemadmodum nos *parte 1. cap. 1.* copiosè demonstrauimus, studium omne esse debet, vt aer noxias expoliat vestes, induatq; nouas ac beneficas.

Quatuor igitur modis potest aer expurgari, attenuari, ac purus reddi, & salutaris. Primo igne per vicos accenso, humidum corruptionis Parens exsiccante, additis lignis odoratis, suauissimis floribus, ac vnguentis. Quo remedio vsus Hippocrates, Atheuensem Vrbem Græciamq; vniuersam a teterrimo hoc morbo, immutato & alterato aere liberauit. Ideo in granarum actionem publico Atheniensis Populi decreto magnis mysterijs initiatus, aurea corona coronatus, ac solemnè Pompa proclamatus fuit.

Non tamen Medici omnes hoc remedium pro singulis temporibus approbant, sed solum pro hyemali, vel Autumnali. Siquidem æstiuo tempore perniciosum potius esset, quòd Pestilentes febres ardentes sint, & ideò ab aere feruido & calente potius incendium interius vires acquireret. Sic mouet *Philippus Ingrassias in suo tractatu de Peste Panormitana, Mercurijus lell. de Pestilentia cap. 21.* ob eandem ferè rationem pestis tempore prohibentur balnea, ne calor augeatur, vel ne apertis cutis meatibus aer noxius & vitiatum humana corpora copiosior penetraret, quemadmodum obseruauit idem Mercurialis *cap. 22.*

Secundus modus alterandi, & purgandi aerem non minus salutaris, & presentaneus, quam ab Hippocrate inuentus, fit bombardarum explosione absq; Plūbeis vel ferreis globis. Siquidem ex sonitu illo adeo violento, fumantiq; igniti & sulphurei pulueris odore aer quam maximè mutatur, discutitur, dissipatur, exsiccat, & purificatur. Quo remedio Pestem apud Neruias nunc Tornacenses appellatos extinctam fuisse testatur *Lemnius in suo aureo opusculo de oculis natura mi vaculis lib. 2. cap. 10.* & in Belgica Prouincia idem remedium frequentius adhiberi scribit *Diomedes Amicus in suo tractatu de Peste.*

Tertius modus alterandi, & immutandi aerem, sed minus efficax fit hoc modo. Boues non pauci per omnes ferè loci vicos ducuntur, qui cum valdè grauè halitum spirent, aeris non minimam quantitatem intrò recipiunt, quem vitali calore alteratum postea foras emittentes purum efficiunt ac salutarem. Hoc remedium apud Olymponenses ciues in vsu fuisse testatur *Stephanus Roderiquez in Castro in suo opusculo de peste parte 1. monito 2.*

Quartus modus expurgandi aerem noxium fit prohibendo statum Austri, ne ædes priuatas ingreditur. Sic *Marcus Varro lib. 1. de re rustica cap. 4.* narrat, grassante Corcyræ Peste teterrima, quæ domos ferè omnes funeribus, & ægrotis repleuit, Varronem hoc remedio sibi suæq; familie consuluisse. Fenestras omnes domus suæ Austrum respicientes oclutit, ianuam permutauit, alias fenestras Aquilonem versus aperiri iussit, immissoq; Aquilone hac humana prudentia sese suosq; familiares incolumes conseruauit. Eodem modo alius quem retulimus supra oclusa quadam Montis via, per quam Austrini venti fiabant, Vrbem vniuersam a pestilenti morbo vindicauit. Nec minus in priuatis ædibus, quam in publicis vicis aer est corrigendus & immutandus frequentibus ignibus ex odo

racis lignis, funebri Cupresso, Lauro & similibus additis floribus, alijsq; suauissimis odoribus, cubacula irrorentur aqua rosacea, aceto rosato, aqua ex floribus aranciorum & huiusmodi. Ne tamen aestiuo tempore ignes in cubiculis diu seruentur ob rationes supra allatas. Immo utilius erit illa apertis fenestris frigido & nouo acri exponere, aer enim diu inclusus impurus redditur & noxius, quare bonum est fenestras apertas frequentius habere, sed non illas, quæ Austrum flantē respiciunt, vt dictum est.

Remedium III.

Pira Odorata.

Vixtiali Luc Ciuitas ista quamleuissimē tentari cœpit, cum omnes & singuli ferē ciues non nisi odorata pira armati per vias incedebant, vel sese consortio aliorum communicabant, & iure merito, cum pestis tempore aer, in quo pestilentes vapores recipiuntur, vbique sit immuandus, & corrigendus. Proinde cum odoratu oreq; aer copiosius atrahatur, suauitate odorum alterandus est, ne noceat. Non idem tamen erat omnibus modus, eadem ve materia. Nam aliqui Oleo ad pellenda venena utebantur. Alij simplici theriaca. Alij spongiam aceto plenam, theriaca, vel aromatibus conditam deferabant. Alij grana nonnulla cauphoræ, ori etiam a non paucis immissa; quæ ad pellendos alios foetidos vapores plurimum valet. Alij odoratis Chiroctecis, vel pila ex diuersis aromatibus compacta nuniabantur, frequentior vsus fuit acetū Rosati additis quinque vel sex charyophyllis nonnihilq; theriacæ miscbatur, quæ aduersus venena omnium Medicorum consensu primum locum reget.

Ego tamen, cui theriacæ odor molestissimus erat, concius, quantum vim habeat Acetum ad venena pellenda, de qua problemate 35. in fine nonnihil historice dicemus, simplex hoc remedium ferē semper nec sine perfectissima incoluminate adhibui. Expedit etiam odoramenta coilo appendere, aures oleo de ipsa suauiter olenti interius linire, non quia per aures respicimus, quem admodum de capris putant nonnulli, sed ad profligandam, vel dissipandam qualitatem illam tabificam, quæ ad aures cum aere percussio defertur. Nec minus immo multo magis salutare erit suffragibus vii aromaticis semel vel bis qualibet hebdomoda: quod huiusmodi sint exsiccantia, omnesq; corporis meatus implentia consequenter pestilentes vapores ab ingressu in humanum corpus arcere possint, & ingressos propellere ac expugnare.

Remedium IIII.

Hirci odor, & constrictio frequens.

Hirci odorem Pestilentie aduersari experimento comperissimū est. Hoc remedio vtuntur passim Germani pro Peste auerenda, quem admodum scribit Mercuriales cap. 22. vbi sic habet. *Et ego cū annis praeteritis pro Caesaris Maximiliani valetudine Vrennā inisset & quadā die praederet apud Reuerendissimū Cancellariū videri eius aditus sexuatū magnā hircū, eius rei causam quassissimē mihi responsum est, id fieri pro Peste.* Irminus huius aguedij inuentor, vel scriptor fuit Auenzoar, ab Auzitor ap. pybatas, Laudans illud

illud

illud Laurētius Ioubertus in suo tractatu de peste, Thomās Iordanus lib. de pestis Phœnomenis itaq. 3. cap. 9. vbi sic loquitur: *De alido Hirco referunt ea propter saepe pestifero ali. vs quidquid est sordidarum adorationem eo sese recipiat; nisi datus fuerit hircum superare alios, & abstandere, vsq. adeo ne percipiantur, quemadmodum p̄s odoratas vegetatiores reddat alio circumsp̄ito, quod vultus è vicinis ad sese trahit, sincerumq. pabulum coramq. indulget plantis.* Hinc suadent nonnulli opimum esse tempore pestilentia hic cum contractare frequenter, & ulfacere.

Remedium V.

Emisio Sudoris maxima.

N Præterita Pestilentia frequentissimo experimētis comprobatum fuit, euacuationem factam per sudorem valde pestilentibus exitisse salutarem, adeo vt quousque primis diebus ter quaterue sudorem in magna copia emisissent, tota morbo isto post paucos dies conualescerent. Idem in Pestilenti clade lugdunensi de annis 1648. accidisse testatur Ioannes Grillotus Societatis Iesu de eadem pestilentia scribens capite primo, vbi etiam narrat Pistorem quendam hoc morbo affectum, statim re cognita, in furnum calidum sese iniecit, in quo tam diu moratus est, donec totus sudore exillaret, quo emissio tertia die conualuit. Ratio duplex afferri potest. Prior quia calore apertis meatibus pestilens vapor euaporat. Posterior quia idem pestilens vapor, qui ex putrida humiditate in gradum excelsio oritur, siccitate caloris exsiccat, & consumitur. Idem remedium valde commendat Mercurialis lib. de Pestilentia cap. 25. ante finem, vbi etiam monet ad sudorem prouocandum plurimum valere aquam hordel in magna quantitate sumptam cum caricis, & puluere violarum, post quorum sumptionem corpus cooperiendum; vt natura exciata inclusum venenum sudore expellat.

Remedium VI.

Potio humana vrina, quid de stercore distillato Gallina nigra.

Galenus lib. 10. de Sanitate tuenda cap. de vrina humana refert Syrius, (quos septimo quoq. anno ob Saturninas influentias pestile laborare supra diximus) vrinae potu solitos a morbo seruari. Quam consuetudinem, quidquid alij dicant, non reprobant Galenus veluti inutile, & huic morbo minimè accomodatam; sed tanquam sensui asperam & abominabilem. Proinde vsu istum vrinae peritissimi Medici approbarunt, vt Marsilius Ficinus in suo Antidoto Epidemico Philippus Ingrassias de peste Panormitana qui valde probat vrinam pueri, forte quia potus illius non ita stomachum moueat. Iacobus Holerius in suo tractatu de peste vrinam propriam magis commendat calidam epotam, quod est tutius, Et facilius remedium. Minimè verò consentio quibudā, quos refert Alexander Massariolus lib. 2. de peste volentibus prodesse magis vrinam maxime pollutam, & peste affecti. Alij vt Auenzoar & Auerroes vrinam veri hirci salubriorem opinantur, iuxta dicta remedio tertio. Nec minus vtile volunt alij huic morbo exitisse distillatum stercore Gallie, columbae, & præsertim Gallinae nigrae, cuius vsu in peste Mediolanensi multos sanasse auctor est Antonius Portus lib. 2. cap. 24. & lib. 3. cap. 11. quem etiam refert, sed vsu non probat Fabius

Paulonis in hystoriam Thucydidis lib. 2. fol. 403.

Ratio naturalis est, quia tam humana vrina, quam gallinæ sterces sunt valde calidae, & exsiccantia, consequenter aduertantur putredini, ex qua pestis oritur. Hinc omnis suspitionis suspicio cessat, quia licet color niger, vel albus nihil induat, tamen color niger maioris est inditium caloris, consequenter sterces gallinæ nigrae apud pestis remedium esse potest, quam gallinæ vitæ.

Remedium VII.

Cauterium optimum Pestis Antidotum.

Sus cauterij pro auerenda peste adeo a veteribus & recentioribus physice artis professoribus commendatur, vt Mercurialis ingenue fateatur, se nunquam vidisse habentem cauterium peste fuisse extinctum, nisi vnum sacerdotem. Verba illius habemus capite 23. *Commendari cauteria ad praefernendum a peste inuenio apud Nicolaum Florentinum Medicum sua tempestate grauisimum, sed dicam, quod ego audi experientia. Possum testari me innumeros hac peste extinctos vidisse, nec unquam vidisse quemquam, qui haberet cauterium, prater vnum tantum, atq; ille erat Sacerdos. Interrogauit etiam hac de re multos Medicos, qui testati sunt neminem se vidisse: quod quidam argumens esse potest, hoc genus auxilij magno opere conducere.* Eadem traditioni consentiunt Philippus Ingrassias, Petrus Parisius, Buccius, Paulus d. lib. 2. in *Thucydidis narrationem fol. 413. in calce.* Ratio etiam clara est, quia natura per cauteria, veluti per cluacas expellit humores putridos & prauos, ex quibus pestis generatur, ablata itaq; pestis materia, nequit forma induci.

Remedium VIII.

Temperantia, Gaudium.

Anta est vis temperantiae, vt lethiferos quoscunq; morbos ab humanis corporibus pellat. Hac vtus Socrates in Atheniensium peste, quæ alios opprimebat, vel affligebat, continuo illæsus permansit, vt testatur de illo *Aelianus lib. 15. sua hystoria.* Contra videmus nationes gula nimium indulgentes, pesti subiectos frequentissime manere. Verum nomine temperantiae non intelligimus hic solam cibi, vel potus congruam abinentiam, sed etiam comprehendi volumus moderationem somni, vigiliæ, Veneris vtus, motus, quietis, & animi perturbationum, quæ magis interdum corpus lædunt, quam mala corporalia, moderandus est inprimis nimius Pestis timor, vel trillitua, vel desperatio, cum solo timore sæpe genitam pestem ex fixa imaginatione, quæ interdum casum facit, satis superq; supra a nobis demonstratum fuerit. Timida enim corpora, imbecilliora metu actuali facta, prona sunt ad suscipiendam pestem. Ideo interpide agendum, deponendæ anxietates animi, sortem nostrā, vitam, vel ioteritum in manibus Dei relinquendum.

Hinc musicam optimam pestis medicamentum Veteres non immerito dixerunt, quia I haletem Cretensem ex Oraculi responso Spartam ab hoc morbo liberasse tradit post multos alios *Martianus Capella lib. 9. de laudibus Musica.* Ego hæc musicam nihil aliud fuisse existimo, nisi gaudium, lætiam, & omnium animi affectuum moderationem, & consonantiam, qui suauissimum quendam con-

centum

centum, dum a recta ratione, veluti a Magistro musicæ reguntur, edere quodammodo videntur.

Remedium IX.

De Antidoto Mithridatica.

V M Gnæus Pompeus Mithridatem Ponti Regem, bello deuicisset, qui tanta animi & corporis pollebat virtute, vt teste Plinio lib. 23. cap. 8. sex iuges equos iegeret, duarum & viginti gentium diuersis linguis loqueretur, Græciam vniuersâ occuparit, inter alia opinia spolia, inuenit in eiusdem scrinio Antidotum contra venena, propria manu conscripsum, cuius compositionem ex duabus nucibus siccis, caricis siue ficis siccis totidē, & Ruta folijs viginti simul tritis, addito salis grano cōficiēbatur. Quo remedio qui icinus vteretur, ab omni veneno illo die illatus permanebit. De hoc sic cecinit Quintus Serenus.

*Antidotus verà multis Mithridatica fertur,
Consociata modis, sed Magnus serinia Regis,
Cum caperet victor, vilem deprehendit in illis
Synthesim, & vulgata satis medicamina risit.
Bisdemas Ruta frondes, salis & breue granum,
Inglandesq; duas totidem cum corpore fuit.
Has Oriente die parco conspersa linas
Sumebas, metuens dederas qua pocula matris.*

Meminit huius Antidoti Galenus lib. de aliment. facili. cap. 28. & lib. de cibis boni & mali succi capite 18. & 2. de Antidot. cap. 9. Dioscorides lib. 3. cap. de Ruta, & omnes Medici vno ore illud commendant, & maximam contra venena vim habere pro certo habent: & ab maximam facilitatem in vltu frequentissimo habetur, vt nos etiam monuimus par. 1 c. cap. 10. num. 9.

Verum Hispaniæ, & in Belgica regione, pestilentie tempore, ex eisdem narratis ingredientibus electuarium quoddam ori gratissimum conici solet hunc in modum. Sumuntur caricæ idest sicce ficus ad libras duas, Nuces mundæ ad libram vnâ, Ruta ad dimidium libræ, addita salis quantitate, quæ oncias duas non excedat. Deinde omnia ista optimè conuertuntur, aurita Sacharo & melle conduntur, & ex his prædictum electuarium a peste præseruans, quod quolibet mane ieiune sumendum est, resultabit.

Remedium X.

Arsenici gestatio regioni cordis accomodata.

Arsenicum duplex est. Naturale & factitium. Naturale oritur ex mineris metalorum, & dicitur Antipigmentum, factitium siue artificiatum fit ex arsenico naturali, & tale in eadem quantitate, quæ duo mixta simul, & in vase fictili combusta adeo esse debent, donec vapores concreuant circa vas instar cristalli, & dicitur Arsenicum crystallinum. Hoc secundum vel per modum roulae efformatum, vel pulueris instar attritum, serico panno inuolutum, atq; pestilentie tempore supra cordis regionem, vel sub sinistra axilla gestatum, vnicum ac prope diuinum præseruans

*seruans remedium esse fatentur Medici ferè omnes. Hoc Adrianum sextum, & alios quamplurimos a peste teterrima illatos euasisse iidem testantur, cuius etiã vsus frequentissimus fuit in hac Vrbe Florentia, & experimento cognitus salutaris. Quod ego ipse testari possum, qui cum viderem theriacam, magniq; Ducis oleum ad pellenda venena, non minimò mihi fuisse nocumento, ab ijs omnibus me abstinui, soloq; Arsenici Christiãni auxilio fretus, mortem inter tot vitæ discrimina effugi: Ratio tam admirabilis virtutis petenda est, vel ex maxima eiusdem Arsenici exsiccandi vi in quarto gradu, quæ putredini pestilenti aduersatur, vel ex singulari antipathia aduersus pestem, sicuti eam habet argentum viuum aduersus toxicum, vt philosophatur *Mercurialis in suo aureo tract. de venenis in cap. de Arsenico*, vel ex occulta qualitate, vel similitudine & affinitate eiusdem Arsenici cum interiori veneno. Siquidem cum in morsu canis rabidi, vel tarantule quotidie experiamur, imposita hæc ipsa animantia vel aliquid ipsorum, & applicata vulneri infecto, vius elicere, & illud ipsum, quod mortem inferrebat, adhuc viã donare, proinde a ratione distonum non est, Arsenicum venenum regioni cordis applicatum, aliud interius venenum pestilentie seminarium ad se attrahere & foras reuocare, antequam calore præternaturali alteratum, & per corpus diffusum humores vitiet, insitiatq;.*

Remedium XI.

Ab emissione sanguinis in febre pestilenti Num cauendum.

IS est maxima inter Medicos. An in Pestilentia adde etiam in qualibet febre maligna vtendum sit emissione sanguinis, nec ne. Multi enim id negant, nec infirmis ducuntur rationibus, tum quia febris Pestilens naturæ vires proleuerit, cui si addatur emissio sanguinis, omnis naturalis virtus collabatur, necesse est; tum quia agitatione sanguinis semina pestis dilatabuntur, & dilata celerius ad cor ipsum peruenient, & inde sequetur mors: tum quia natura vim morbi a centro ad circumferentiam idest a partibus nobilioribus ad ignobiliores, & ad cutim expellit, sed sanguinis emissionem huiusmodi naturæ motus impeditur, intrus retento veneno. Alij contra saltem in initio morbi, cum naturæ vires adhuc vigent, emittendum sanguinem in maximum naturæ leuamen & subsidium omnino contendunt, hoc præcipuum moti fundamentum, quod venenum a corpore quanto citius est tollendum, venenū residet in sanguine putrido, ergo emissio sanguine tollitur fundamentum & fomes contagij: Quæ ratio concludit rectè sanguinem mittendum, nisi aliud obflaret, quæ sunt virium in omni pestilentia imbecillitas maxima, humorum agitatio, & naturæ imperius reuocatio. Quas tamen rationes alij pro viribus infringere conantur. Ego sanè nolo quæstionem hanc, cuius solutio ex praxi pèdet, pro nunc dirimere, ne apponam falcem in alienam messem. Lectorem remitto ad auctores, qui plenius de illa egerunt, inter quos est *Hieronymus Fracastorius præstantissimus Philosophus, ac Medicus lib. 3. de contagione cap. 7. Mercurialis cap. 26 de pestilentia Alexander Massarius lib. 2. de febre Pestilenti Antonius Portus lib. 2. cap. 8. Petrus Parisius de pestilentia cap. 9. Diomedes Amicus de peste cap. 54.*

Hoc vnum tamen silentium mihi non est, a fide dignis acceptum, quod possetis haud poterit esse forte inutile. In hac peste Florentina, de anno 1631. & 1632. quibus vena secabatur, periire ferè omnes. Idem testatur de peste Lugdunensi anni 1628 & 1629. *Ioannes Grilloius cap. 1. vbi sic ait. Nec solummodo grauisissimi ab ista peste sanata peccati, qui a potioribus purgantibus & misione sanguinis con-*

VALIATIONE

rationem aspicitur, cuius potius elaborandum sit, & impendendum, ut fuder copiosius exprimeretur, & antidotis viscerum et intestina reboreretur recreanturq. Et Philippus Ingra-
fius de peste Panormitana scribens par. 1. cap. 9. inquit idem esse pestis tempore vel-
le sanguinem mittere, ac velle quamprimum sepultura mandare, cum experi-
mento comprobaverit, toto eo tempore, quo Pestis grassata est in illa Vrbe, om-
nes, quibus vena fecabatur, post paucos dies interiisse: Id ipsum plenius testatur
Fracastrorius lib. 3. cap. 5. accidisse in peste, quæ anno 1505. & 1528. per totum Ita-
liam defecit. Sunt qui media via ambulant, ut ante veneni pestilentis diffusio-
nem seu in initio morbi sanguinis probent emissionem, sed in modica quantitate,
ne inclusum venenum ad nobiliores partes trahatur, at post nonnullos dies de-
cubitus frustra laborare sanguinem emittentes, cum totus sit intro venenatus.
Sed hæc Medicis discutienda relinquamus.

Remedium XII. Omnium præstantissimum.

Bonus Panis.

Anta est inter famem & pestem cognatio, & connexio, ut via
aut raro vnam ab altera separare liceat. Quare famem non mo-
do foror, sed parens est pestis. Reuoluantur innumera iam
veterum, quam recentiorum monumenta Historicorum, ex ijs
certò colligemus, ferè omnes pestilentias ex præcedenti fame
originem habuisse, adeo ut bellum, famemq; inter certa futuræ
pestis signa meritò enumeranda iudicemus. Initium huiusmo-
di duxit Pestis illa, quam describit Herodotus lib. 2. sua historia ubi narrat mili-
tes exercitus Persarum Regis fame adeo afflictos, ut radicibus, & frondibus herbarum
vescerentur. Deinde subsecutam pestem. Eodem morbo laborarunt milites
Alexandri Magni ab India reuerentes, quòd solis radicibus palmarum famem
discutere cogerentur, teste Quinto Curtio lib. 9. de rebus eiusdem gentis. Ex fame
orta fuit pestis illa sub Massimino Tyranno, in qua mulieres nobiles per vias, &
plateas mendicare cogebantur, diuenditis pro minima cibi quantitate bonis om-
nibus, quam calamitatem nos latius ex Eusebio supra pag. 172. descripsimus.
Mitto plura alia innumera exempla, quæ ex Livio, Sigonio, & alijs peti possunt,
domestica non silebo, in hac ipsa Florentissima Prouincia nonne de anno 1339
& 1346. bis ex seuisissima fame ortam acerbissimam pestem supra par. 10. cap. 3. de
monstratum a nobis fuit? Quid plura persequar? Hanc ipsam terretimum mor-
bum, qui Mediolanensem Prouinciã primò inuasit, deinde capta Vrbe per-
nagata est mox ferè Italianam, non ab alia radice, nisi ex maxima ciborum indige-
ntia, qua rustici & Montani præsertim laborarunt, ortam habuisse comperissimū
est. Siquidem cum isti deprauato pane, oriza corrupta & agrestibus herbi-
sæ famem propellerent, ex vitio ciborum in humano corpore prauæ & malignæ
humores procreati sunt, ex quibus germinauit interius venenum, & Pestilens
morbus. Preinde nullum aptius pro auerenda peste remedium esse potest, quàm
copia frumenti, vini & aliorum: Quo vna Vrbanus Octauus Pontifex Maximus
ab omnibus ferè sui Imperij finibus tetrum hoc monstrum prostragauit. Quin-
imò non solum pro seruando populo, sed etiam pro liberando ab hac calamita-
te, maximam vim habere vini & tritici opulentiam ex factò Cæsaris, quòd nar-
rat Plutarchus in eius vita, apertè deducitur. Cum enim exercitus eiusdem radi-
cibus vesceretur, ac propter victus rationem huc sequissima, ex qua multi peribant,
confiscaretur, Gomphos, Thesaliæ Urbem, omni impetu, & conatu agressus est,
qua capta, milites vini, & omnium cibariorum copia recreati, & ceteri facti morbum

omnem

omnem præcubegerunt. Hoc idem in præterita clade Vrbs Florentia exper-
tæ est, quæ dum in quadragenario iustitio, populo victu largè suppeditauit, atq;
lapso etiam hoc tempore, ceptum pium opus erga miserabiles personas pro-
traxit omnia contagionis seminaria vnico ferè momento temporis a ciuibz oia-
nibus propulsata cognouit.

Remedium XII

Antiberbe quinta substantia.

Nter plurima remedia, quæ in Etruria hoc tempore ad pestem
arcendam adhibita fuerunt, nullum Antiberba salutaris inue-
nitur est. Oritur hæc apud Indos, & inde ad nos transfusa ad
venena pellenda, vel ad febres pestilentes, ac malignantis na-
turæ curandas efficacissimam habet facultatem. Recens est
apud nos hæc Antidosis, paucis ab hinc annis cognita, veteri-
bus inuisa scriptoribus. Prior, qui de illa aliquid nobis scriptis
tradiderit fuit Nicolaus Monardes Medicus Hispanensis, qui ex testimonio viri
Nobilis Petri Ozmali, cuius Epistolam recenset, hæc de mirabili huius herbæ vir-
tute libro primo in calce eiusdem de Indicis Occidentalibus remedijs Medicina-
libus tradit. Morantur in quadam regione, quæ inter Careas & Chile manet, vi-
ri quidam agrestes, pilosi, ferino more antra, montes, sylvas incolentes, Caribbi-
des vocati, iaculatores egregij, qui humanis carnibus vi plurimum vtuntur.
Quare cum humana corpora venari volunt, propria iacula quodam herbæ adeo
venenose succo intingunt, vi eisdem vulnerati quasi diuino fulmine concidant.
Verum prouida natura, in eodem loco, in quo herba huiusmodi omni veneno
peior exoritur, aliam etiam vcluti optimum eius Antidotum germinare facit.
Idem nos in nostro Climate experimur. Nam vbi venenosa herbæ nascuntur,
ibi vel propè eundem locum aliæ semper reperiuntur eisdem oppositæ, quæ sa-
lutem eidem morbo asserre solent. Miles igitur quidam prior hanc Antiber-
bam inuenit, qua illius regionis incolæ vtuntur, quoribus per illas oras transes-
santes cum Caribbides iaculatoribus confidari coguntur. Hac inuenta hilares
certiq; victorie assequendæ libentissimis animis cum illis congrediuntur.

Porro herba ista folia habet lata ferè similia Hispanæ Pantaginis: est admodum
calida, cum sit aromatica, & acuti odoris, vrinam prouocat, & sudorem excitat,
aduersus quælibet venena præter corrosua mirificam habet facultatem, nec non
post debitas & vniuersales euacuationes aduersus pestilentes febres plurimum
valet. Ideo in puluerem reducta simul cum aqua aliqua cordiali, veluti cū aqua
cedrina, florum Aranej, vel alia vi vulgo dicitur scō, zoneratæ, aut quater ego
poranda conceditur. Verum nostra tempestate ars illa quam maxime comenda-
tur, quæ prædicta Anti herba distillatione ad quintam substantiam reduci solet.
Nam hac ratione tum eius virtus efficacior redditur, tum cum minori nausea &
stomacho recipitur. Ex sanè in præterita pestilentia, mirabiles visi sunt illius effe-
ctus. Latens venenum per sudorem & vrinam educebatur, naturamq; his medijs
valde exonerabatur.

Remedium XIII.

De quodam puluere & vnguento, quo venefici se ipsos a Peste seruantes Mediolanensem Urbem depopulati sunt.

REferam hic etiam ad posteritatis exemplum puluerem, & vnguentum quoddam, quo Venefici illi, qui Mediolauum pestilentibus artibus deuastarunt, ad propriæ vitæ incolumitatem utebantur. Illi ergo antequam debita scelerum darent supplicia, remedium istud a peste seruans tandem indicarunt, quod præfecti sanitatis Mediolanensis, Bononiensibus præfectis, istiq; pariter Florentinis miserunt.

Ricetta di Poluere & Unguento.

DE' quali si seruauono quelli, che in Milano andauono attaccando la Peste, per preferuar da essa le lor persone: e quando sono stati giustiziali l'hanno manifestata; e l'Vfizio della Sanità di Milano l'ha mandata à quel di Bologna, e da Bologna è stata mandata à Firenze.

Poluere.

Recipe Zolfo	onc. 6.
Arsenico	onc. 1.
Incenso Palestino	onc. 6.
Garofani	num. 9.
Noce Moscada, e Macia	num. 1.
Foglie di S. Pietro	num. 1.
Foglie di Rafano	num. 1.
Coecole di Lauro	num. 9.
Foglie di Centaurea	num. 1.
Mirra, grani	num. 5.
Radice di Verbena	num. 1.
Radice di Zenzero	num. 1.
Scorze di Melarance	num. 1.
Foglie di Peonia	num. 1.
Mastice, grani	num. 5.
Seme di Ruta	num. 30.

PESTISI il tutto, e ridotto in Poluere grossamente, si metta in vn Sacchetto di Raso rosso, ò Damasco, ò altro Drappo, che habbia corpo, acciò detta Poluere non esca, e portisi al collo dalla parte del Cuore, e di State si metta sopra il giubbone, e di Verno sopra la camicia, acciò il sudore non lo guasti.

Unguento.

RECIPE Cera noua, Olio comune, Olio Laurino, Olio di Sasso, Erba d'Anceto, granelli di Lauro num. 6. con vn poco d'Aceto, facendolo tanto bollire, che si riduca in forma d'Vnguento, col quale si vngono le narici, i polsi delle mani, e le piante de piedi.

LI Signori Taratori del Magistrato dell'Arte de' Medici, e Speciali della Città di Firenze hanno tarato la Poluere, cioè, che si venda soldi otto l'oncia, e a vnguento soldi sei l'oncia, come apparisce nella loro taratura sotto di 11. di Settembre 1630.

PROBLEMA XXXV.

De Cibis vitandis, vel deligendis Pestis tempore.

Itanda Ceba, Allium, de quo Horatius Poeta *Cicutis alium nocentius* Brastica, siue caulæ, Laticinia, Cæsus, Ligumina omnia præter lentes, vitetur Oriza, far, fructus omnes facile corruptibiles, Caro suina, agnellina, bouina, Vaccina, Auium aquatiliū, vel alia quælibet pinguis & crassia. Animalium verò omnium intestina reprobanda.

Pisces cuiusvis generis ob nimiam humiditatem & facilitatem corruptionis.

Rapæ, Porri, Raphani, Tubera, Fungi, Somnus meridianus.

Deligenda.

Nter fructus Amagdalæ, Nuces, & omnes, qui ligneis vestiuntur corticibus. Caricæ, siue ficus siccæ, vna acris, Mala Medica, Massifica, & Cedrina, quibus nihil vilius ad pestem auertendam. De quibus Virgilius hæc cecinit.

Medica fert tristes succos, tardumq; saporem

Feliciis mali, quo nam præstantius ullum

Pocula si quando sana inficere Noerica

Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Ex his nonnulli Medici puluerem faciunt, quæ dicunt tantæ esse virtutis, ut qui illo vtuntur, a peste illos nunquam læsos viderint.

Inter herbas vtilis est acetosa borago, pampinella, bulgosa, melissa, salua, ramerinum, basilicus, Endiuia, sed palmam refert Angelica, siue Myrthidis radix, de qua Dioscorides lib. 4. cap. 11. sic loquitur. *Ferunt nonnulli ea epota per diu cum vino in pestilentibus constitutionibus auxiliari, ut incolumes a peste perferrent.*

Inter ligumina lentes ab Auerrhoe & Arabis celebrantur, teste *Mercuriali cap. 22. de pestilentia*, qui tamen hoc reprobatur.

Inter carnes saluberrimæ sunt Aues omnes, sed non aquatiles humidæ & difficilis digestionis. Pulli, vitellina caro, geladinæ aceto conditæ, quia sunt incisivæ & exsiccativæ: sed præ ceteris ad pestem depellendam plurimum iuuat esus columbæ de qua Pierius Valerianus lib. 22. hæc habet. *Morbosa & pestilenti quantalibet tempestate saniente, qui non alia, quam columbarum carne vescatur, contagio eiusmodi non contaminari. Quare si pestis unquam debachari capisset, nihil aliud in obsequium regibus comparabatur quam ex columba.*

Vtilia sunt etiam oua tremula & sorbilia aceto condita, sed non frixa, vinum generosum temperatè sumptum mirificè valet ad præseruandum a peste, uti etiam testatur reliquit Plinius lib. 23. cap. 2. Siquidem calorem naturalem confirmat, roborat, augeat, vim quandam ex omnium consensu aduersus venena, & pestem habet, adeo ut theriacæ virtuti equiparetur. Idcirco in febribus pestilentibus paratè concedendum. Calefacit enim frigida, infrigidat calida, humectat sicca, extirpat humida. Quare Virgilius agens de pestilentia brutorum, vino tradit eam curatam fuisse. Sic enim habet lib. 3. *Georg.*

Profuit infestis latice infundere cornu

Lanaos, ea vita salus morientibus una.

Absti.

Abstinendum tamen a vino dulci tam albo, quam nigro, item ab albo vel nigro acido, vel valde acri. Vtilius erit vinum si aureo proculoc hauritum sit, vel in co aurum sit extinctum, veluti hac ratione a pestilentibus potandum consulit *Marsilius Ficinus in suo Antidoto Epipemico cap. 16.*

Vitius aceti frequens in cibis aptandis facile visitatum, & optimum est contra pestem Antidotum, tū quod incisiuū, & extirpantiuū tū quod veneno valde aduersetur. Refert enim *Plinius lib. 23. cap. 4.* quendam Aceti vitre gestantē, calcato Aspidē ab eodē venenato mostu percussū: quare cū illē vitre deposuisset, valnus sensit, sed quoties illum resumeret, toties recreabatur, & roborabatur. Quare cognito remedio, quod secum asportabat, largissimēq; haurio in columis euasit.

Aromata omnia in modica quantitate hoc tempore proderunt, prater saccharum & dulciaria.

PROBLEMA POSTREMVM.

Quo genere indumenti utendum Pestis tempore.

Agni refert hoc tempore indumenta ab omni inquinamento munda gestare. Quare sudore madentes subuculas permuent, itē lineamīnā frequentius, exterioresq; & interiores vestes, si fieri potest, etiam circa sudorem, singulis quoq; diebus mutandæ, quas quisq; deposuerit aperto coelo exponat. Vitentur indumenta lineæ, lincea, grossipina, & pellicea, eò quia ista vapores pestilentes quamfacillime recipiunt, & receptos difficilē remittunt, veluti fusē probauimus *parte decima cap. 7. in fine.* Vtiliora sunt coriacea, holoserica, idest quæ tota serica sunt, nulla alia materia admixta, sed præ ceteris accomodata, quæ confecta vulgo dicuntur ex tela S. Gallo, cetera tamen super induc̃ta, in qua tum aqua, tum pestilens vapor difficilē figitur. Quoad formam proderunt breuia, demissa ad genua, & forte tot Medici Venetijs peste exstinguebantur, inquit *Mercurialis cap. 23. de pestilentia*, quia pestilentes viderent cum illis latissimis tunicis. Eodem modo permulti viri religiosi præsertim Capuccini Ordinis in hac ditione, Sacramenta ægris dispensantes peste opprimebantur, quod habitum proprium rudem, & nimis longum dimittere renuebant. Quapropter magna cautio hac in re adhibenda est ab expositis Sacerdotibus, veluti fusius monuimus *parte decima cap. 5. in quadam instructione ad Parochos, & in alia ad regulares cap. 10. nn. 10. 11. & 12.*

Finis totius Operis.

Lectori Beneuolo.

Promissam sape supra *Mediolanensē praxim*, mutato consilio, hic tandem duximus omittendā, tum ob temporis angustias, & typo graphorum penuriam, tum ne alieno penu oninino ditari videremur. Eam habes Lector partim priori volumine a pag. 1045. ad 1059. in qua agitur de preparatione ad pestem partim in 2. vol. par. 2. constitutionū a pag. 224 ad 257. interim nostris perfructe laboribus, ex quibus si quid boni hauseris, diuina benignitatitribuendū, si quid minus rectē pronuntiasti inueneris, nostræ imbecillitati ignoscendum. Vale.

H 2 NOMINA

NOMINA AVCTORVM QVI IN HOC OPERE ALLEGANTVR.

A
Ebas
Achilles de Grassia
Adrianus
Afflictus
Aiba

Alciatus
Alterius
Almvinus
Alexander Alensis
Alexander I.V.D.
Albertus Brunus
Aloysius Riccius
D. Ambrosius
S. Antoninus
Angelus
Antonius Ricciulus
Antonius Gamma
Antonius Gomezias
Antonius Gabriel
Antonius Rubeus
Antonius Facchineus
Antonius Faber
Antonius de Butrio
Antonius Peregrinus
Antonius Sousa
Antonius de Corduba
Antonius Paganus
Andreas Garlus
Andreas de Vega.
Andreas Isernia
Aristoteles
Armilla
A. equus
Africanus Tamburinus
Afinius
S. Aegustinus
Augustinus Barbosa
Aula
Azuedo.

B
Bartholamæus a Sancto Fausto
Bartholamæus Gallefius
Bartholamæus Gauantus
Bassus
Bannes
Bartholamæus Caranza
Bertachinus
Beccanus
Belarminus
Bellonus
Bernardus Diag
Berowus
Bellerus
Bellamera
Beltrandus
Blasius Palma
Bortus
Bonacina
Boitius
D. Bonauentura
Borigninus
Bossius
Bonacossa.
Buridanus
Busatus
Burgos de Paz.

C
Abedo
Camillus Borellus
Cagnolus
Cancerius
Carolus de Grassis
Carolus a Basilica Petri
Caualcanus Ieuzanus
Campegius
Carpanus
Capiccius

Cactanus

Caetanum
Cæſar Baronius
Cephalus
Cervantes
Cevallos
Chriſtophorus Martius Medicea
Chriſtophorus Poggius
Chacheranus
Cyprianus
Claudius Eſpencæus
Cofmus Philarcus
Coriolanus
Cornelius
Crotus
Craucta
Cynus.

D Ecclus
Didacus Couarajas
Didacus Nugnus
Dinus
Dominicus Sotus
Domitius Chamecota
Duardus
Dyonifius Epifcopus Alexandrinus.

E Gidius Conchius
Emanuel Sa
Emanuel Rodriguez
Emanuel Soarez
Erafmus a Chochier
Euerardus
Eufebius Cæſarienfis.

F Acundez
Ferdinandus Vaſquez
Fernandez
Felinus
Flavius Cherubinus
Flores de Menna
Fortunius Garzias
Fontanella
Franciſcus Toletus
Franciſcus Marchus
Franciſcus Ripa
Franciſcus Suarez
Franciſcus Leo

Franciſcus Victoria
Franciſcus Scorcia
Francus
Fulgofus.

G Alenus
Galleſius
Gabriel
Gabriel Vaſquez
Gabriel de Toro
Gabriel Antonius Theſaurus
Garzias
Gerardus Maynardus
Gongalez.
Gregorius Magnus
Gregorius Lopez
Gregorius Sairus
Gregorius de Valentia
Guido Papa
Guglielmus Benedictus
Guerrerus.

H Enricus de Gandauo
Henriquez
Hieronymus Mercurialis
Hieronymus Præuſellus
Homobonus de Bonis
Hoſtienſis.

I Acobus Menochius
Iacobus Soldus
Imola
Ioannes Echius
Ioannes Garzias
Ioannes della Crux
Ioannes Baptiſta de S. Seuerino
Ioannes Guttier
Ioannes de Cappeville
Ioannes Molanus
Ioannes Valerius
Ioannes Maior
Ioannes Baptiſta Coſta
Ioannes Petrus Moneta
Ioannes de Salas
Ioannes Andreas
Ioannes Azorius.

Iofeph

Ioseph Ludouicus
 Iulius Ferretus
 Iulius Clarus.

L

L Aurentius de Peirinis
 Laurentius Syluanus
 Leonardus Lessius
 Lorca
 Ludouicus Molina
 Ludouicus de Beia
 Ludouicus Gomezius
 Ludouicus Lopez
 Ludouicus Miranda
 Ludouicus a Piguera
 Ludouicus Rodolphinus
 Lucas de Penna
 Lucanus
 Lucretius

M

M Arcus Antonius Ianuensis
 Marius Antoninus
 Mantica
 Malderus
 Marchus
 Marcha sub nomine Moderni
 Maschardus
 Magdalenfis
 Mantua
 Marfilius
 Melchior Gallectus
 Melchior Cano
 Messicus
 Medina
 Michael Mereatus
 Michael Grassus
 Michael Solonius
 Mollerus
 Morla
 Molfellius

N

N Atra
 Nauarrus
 Neuxanus
 Nicophorus Calistus
 Nicolaus Garzias
 Nicolaus Genoa
 Nicolaus Mozza

O

O Crauiantus Vulpellus
 Ofacchus.
 Optatus Milleuitanus.

P

P Arladorius
 Paponius
 Paleotus
 Panormitanus
 Paludanus
 Paulus Parisius
 Paulus de Castro
 Paulus Laymannius
 Paulus Comitulus
 Petrus Rebuffus
 Petrus de Aragona
 Petrus Cenedo
 Petrus Sotus
 Petrus de Ledesma
 Petrus Bellinus
 Petrus de Vbaldinis
 Petra
 Petrus de Ancharano
 Petrus Peccius.
 Petroycius Nauarrus
 Peregrinus
 Philippus de Graua
 Posseuinus
 Polidorus Ripa
 Prosper Farinaccius
 Prosper de Augustino
 Purpuratus
 Puthcus

Q

Q Varanta

R

R Ainutius
 Raphael Cumanus
 Reginaldus
 Rebellius
 Richardus
 Riminaldus Iunior
 Riminaldus Senior
 Rolandus a Valle
 Rosella
 Rodoanus

Rutilius

Ruellius Bezonius
Ruinas

S

Salzedo
Sanctasellus

Salicetus

Sbrozzus

Scorus

Scalligerus

Seneca

Sepralius

Sebastianus Medices.

Sforzius Oddo

Sylueffer

Signarolus

Sozzomenus

Soccinas Senior

Soccinas iunior

Spino

Stephanus Gratianus

Stephanus Auferius

Stephanus Facundez

T

Tabienna
Thomas Sanchez

Thomas Aquinas

Thomas Caetanus

Thomas Zerola

Thomas Valafcus

Thomas Valdenfis

Theophilus Raynaudus

Thutcius

Tiraquellus

Tostatus

Turrecremata.

V Arga

Vega

Vgolinus

Victoria

Viualdus

Victorellus

Virillus

Vincentius Garoccus

Vincentius Filuccius.

Z Ambranus

Zabbarella

Zecchius.

I N D E X

LOCUPLETISSIMVS

RERVM SINGVLARIVM

QVAE IN HOC TRACTATV

de diuino Bello continentur.

In quo Prior numerus Partem, Secundus Capita, Tercius eiusdem
Capitis numerum indicat.

Absolutio vide Verbo Confessio.

Absolutio collata infirmo lenibus defuncto
loqui non potest, nec tunc
signa contritionis An valida
& licita par. 3. cap. 23.
Refertur lententia negans
Nauarri & aliorum cum
suis fundamentis, quibus respondetur. n.
20. & 21.

Amplexus inter pares confirmans, quos dividit
in tres propicientes. n. 4.

Eligens in praxi opinionem Nauarri, le-
thaliter delinqueret. n. 13.

Absolutio collata infirmo lenibus defuncto
& non presenti fig. 2. contritionis nisi per
testes aliteres An valida. n. 15. An hoc
testimonium fieri possit per litteras. n. 16.
An si faciat vnica testis. n. 17.

An hae absolutio sit danda sub conditione, si
capax es. n. 18.

An hae signa attritionis debeant esse ad co-
fessionem directas, & quomodo. n. 19.

An hae absolutio sit cum onere confitendi
integre post receptam incolumitatem.
n. 20.

Alexander Guidoecionus Episcopus Lucen-
sis laudatur par. 10. cap. 13. n. 2.

Alexander Martinus Medicus Archiepiscopus
Florentinus laudatur. Epistola ad le-
ctorem, & par. 5. cap. 5. n. 1. & par. 10.
cap. 13. n. 1. eiusdem mors ibi. n. 3.

Americus Martinus Medicus laudatur. Epist.
ad lectorem.

Amicus iniquus benefactor potest fratri
praestari, an bubus in aequali necessitate
confutis par. 1. cap. 11. n. 26.

Nullus amicus quantumvis te a morte li-

berarit, est parentibus praefereendus. n. 27.
in n. 27. & filio n. 28. in n. 28. & pater
ingrato. n. 29.

Antonius Medicus, Medici, & pater, praefertur
egregius laudatur par. 1. cap. 1. n. 5.

Anni n. 27. ore An diuini sacra possit ad
frumenta vendenda, pretia mutanda, im-
mò gratis pauperibus cibaria eroganda.
Vide Verbo Lixures.

De Annatis quae regie scripturae. par.
1. cap. 4. n. 8.

An us Vber vel sterilis qualis dicendus, &
quae anni sterilitas dicatur grauis, ut ei
pensionis remissio debeat. par. 9. cap.
5. per totum, ubi referuntur plures opi-
niones, & fallentia decem.

Anus Auspicius pestis futurae indicium est.
Problemate 20.

Affector Ecclesiasticus An iure concedendus
Magistratus sanitatis Episcopi Pellis par. 4.
cap. 2. n. 11. & par. 7. cap. 5. n. 8. ad 11.

Alcamus Tamburinus Ordinis Vallisun-
brae laudatur par. 10. tit. Monachi Vallisun-
brae pag. 288.

Di. Antonium Hymnus pro peste sedanda
par. 10. cap. 13. n. 11.

Attritio vide contritio.

Attiritione in cognitam cum susceptione Sa-
cramenti confessionis non sufficere tem-
poris mortis ad salutem, sed vicius pra-
sequi conatu ad contritionem, qui Theo-
logi docuerint. par. 2. cap. 5. Contraria
sententia vici, quae pluribus confirmatur.
n. 3. & 4.

Attritio

Attritio cognita simul cum Sacramento Baptismi vel Penitentis An sufficiat ad iustificationem a. num. 5. ad 11.

D. Augustini Epistola de fuga licita vel illicita Pastorum. par. 1. cap. 2. n. 21.

B

Baptismus.

AD Baptismum recipiendum ab adultis habente conscientiam lethalis An sufficiat attritio cognita par. 2. ca. 3. a. nu. 5. ad 12.

Bellum Humanum.

Tempore belli An licitum sit Ecclesias & Monasteria incastellare ad sui defensionem absq; Papae vel Episcopi licentia. par. 4. cap. 3. n. 11.

Belli tempore An Clerici teneantur ad custodiam Urbis. par. 4. cap. 1. n. 1. An possint collectari pro expensis belli. par. 4. cap. 4. per totum.

Bellicas obmunitiones in Ducatu Mediolanensi faciendas Urbanus 8. collectum Clericorum concessit, cuius indulti tenor de Verbo ad Verbum refertur. nu. 28. Difficultates contra hoc indultum excitatae. nu. 39.

Ad onera causa belli imposita An exempti teneantur, & quando. Et An liceat Principi infringere exemptionem ab oneribus bellicos par. 7. cap. 8. vide V. Princeps & V. Privilegium.

Belli suspicio in iure pro bello habetur par. 9. cap. 1. nu. 10.

Bellum Divinum.

Bellum divinum dicitur Pestis, & a quibus, & cur. vide in explicatione tituli totius Operis.

Bona Mobilia suspecta vide V. Magistratus.

Bona Ecclesiastica vide V. Collecta V. Clericus.

V. Monasteria V. Bulla Camp.

Bona Ecclesiastica ad Sacros usus esse deputata qualiter accipiendum. par. 4. cap. 4. n. 20.

Braccius Michelotus laudatur. par. 10. cap. 7. nu. 3.

Braccius Albertus laudatur ibidem.

Bulla Cane Domini.

Concurrentes Monasteria in hospitalia infectorum absq; Papae assensu An incident in Bulla Cane excommunicationem.

par. 4. cap. 3. num. 37.

Clerici vel Religiosi sponte dantes An incurant in eandem Bulla excommunicationem olim Bonifacii 8. renovatam postea a Clemente V. nu. 32.

Censura Sacrorum Canonum innovata per Bullam An ob innovationem efficiatur reservatio Bullae. Refertur sententia negans Bonacini. n. 36. Reprobatur. nu. 37. & 38.

Imponentes Clericis collectam pro expensis pennis, belli, viarum, & aliorum onerum, quoque publicam respiciunt velicatem An incident in Bulla Consequens. Affertur duplex opinio utraque probabilis. par. 4. cap. 4. nu. 9. vide plura V. Collecta, & V. Clericus.

Bulletinum.

In Bulletinis, quae Sanitatem viarum tractant solent, quoque fraudes liceant. par. 7. cap. 4. nu. 1.

Brevitudo super hoc optima. n. 3. Sigillo communitatis & nota particulari obliganda. nu. 5.

Alia nullo modo Amicis danda. nu. 4. Hora discessus An sit in illo exprimenda. nu. 5.

Ordinarius loci absq; bulletino potest recipi ab ingreditur Urbem. nu. 6. Domino loci peste affligi potest a subditis de iure denegari ingressus in Urbem talis nam. n. 7.

Si Bulletinum a custodibus non admittatur An detur appellatio ad superiorem. nu. 8.

Iudex An possit punire custodes, quibus praecipitur ne Iurium admitterent quovis modo, ipse verò cum valido bulletino no fuit a custodibus admittus, & concluditur affirmative. nu. 9.

Custodum Urbis tempore pestis avaritia & flagitia. nu. 10.

Dicuntur Patres Proditores, & sunt vinis igne comburenda. nu. 11.

Custodig portarum Urbis nobiliores & graviore viri designandi. nu. 12.

Falsificantes liras litteras tellicoiales sed venientes e loco non suspecto An peccent, & resolvantur non peccare nec mementi. nu. 13.

CAROLVS EMANVEL. Sabaudia Dux laudatur. par. 7. cap. 9. nu. 3. cap. 1. nu. 4.

Capocento Patres laudantur. par. 10. tit. 20. dem. pag. 180.

Camillus Baltiotus Canonicorum Regulatorum

rium Lateranensium Abbas lapidatur. par. 4. cap. 1. in fine.

Canonici & alij beneficiarii An tempore pestis lucrentur quotidianas distributiones. nu. 6. Non lucrari verius est ibi Treseptiones huius sententia a nu. 7. ad 10. Canonici Cathedralis Florentinae laudantur par. 10. cap. 12. num. 19.

Casus fortuitus & insolitus

Inter casum naturalem, fortuitum, & insolitum quod sit discrimen. par. 9. cap. 2. nu. 3.

Ut casus dicatur insolitus quot annorum lapsus a simili contingencia effectus presequitur. nu. 3.

Pestis & belli tempore An casus insolitus dici debeat. nu. 4.

An qui suscepit in se omnia pericula censetur suscepisse casus fortuitos. nu. 6.

An qui suo periculo suscepit omnem casum fortuitum censetur suscepisse casum insolitum a nu. 7. ad 11.

An suscipiens suo periculo omnem casum fortuitum tam prauum quam non prauum censetur suscepisse casum insolitum. nu. 12.

Casus Reservati vide mortis Articulus

In mortis articulo nulla est delictorum reservatio. par. 3. cap. 3. nu. 1.

Tempore Pestis An cesset delictorum reservatio. nu. 3.

An tunc quilibet simplex Sacerdos etiam ab Episcopo non approbatus possit absolue re. nu. 4. ad 7. An dentur alij similes casus a nu. 7. ad 9.

Capitulum sede vacante

Capitulum sede vacante seu eius Vicarius An possit Regulares ad novum examen vocare, vel eos ab audiendis confessionibus suspendere. Concluditur posse Regulariumque privilegia a Tridentino reuocata. par. 9. cap. 4. nu. 15.

Censura

Censurio An propter gravem anni sterilitatem facienda sit pœnitionis remissio. par. 9. cap. 6. nu. 3.

Chorocephus An licet esset carnis tempore grauis infirmitas ob eam sanata. par. 6. cap. 4. nu. 29.

Chorocephus Martinus Mediceus laudatur par. 8. cap. 9. in calce.

Charitas

Charitas ineffabilis Antiquorum Christianorum erga pestilentes. par. 1. o. sub hoc titulo. pag. 168. ad 179.

Charitas Recentiorum cuiusvis fore regulis infirmiti erga eosdem pestilentes in præterita clade ibide 1 pag. 206. ad 302. Nomina eorundem Regularium expolitum. pag. 303.

Charitas ordinata præfert spiritalem proximi necessitatem vires corporali propriis par. 1. cap. 9. nu. 6.

Charitatis præceptum An obliget Sacerdotes in Parochorum defectum ministrare pestilentibus Sacramenta cum vitæ periculo. ibi. nu. 2.

Resoluitur non obligandos ibi. ad nu. 7. Quid si peste affecti nequeant elicere actus contritionis. nu. 7.

Quid si agatur de grauius mortis necessitate spirituali An tunc teneatur cum vitæ periculo Sacramenta ministrare. num. 8. ad 12.

Charitas Christiana An sub culpa lethali obliget sanos cum æquali mortis periculo corporalia peste affectis ministrare. Resoluitur negative par. 1. cap. 10. per totum. Exceptio famulorum, tutorum, com sanguineorum, & Religiosorum num. 2. Possunt hæc ministeria fieri per alios nu. 3. Peste affecti non sunt deservendi nu. 4.

Charitatis ordo seruandus in ope ferenda pestis laborantibus qualis esse debet. at. Agitur An Pater sit matri præferendus. Avus Paternus Matri, filii vtori, Parentes carnales spiritualibus, Cõsanguinei Amicis, & benefactoribus par. 1. cap. 11. a num. 1. ad 32. An Patri hæretico magis obueniendum quam extraneo Catholico n. 33. Quid si Pastor animarum simul habeat filium carnalem, & spirituales eodem morbo pestis extreme laborantem cuius salutis potius prospicere debeat. nu. 34.

Quid de Preiato Regulari, qui habet filium carnalem, & spirituales An deserto filio carnali teneatur consulere salutem suorum Religiosorum Refertur opinio affirmans, quæ reprobatur num. 35.

Ordinem Charitatis assignatum invertere An lethale, vel veniale. num. 36.

Clemens Cera Episcopus laudens laudatur par. 10. pag. 300.

Clerici vide V. Magistratus Sanitatis

Clerici, Monachi, Religiosi, Moniales Num prout publicè publica fame cogi possint alimenda instrumenta, & alia minuenda pœna par. 7. cap. 7. num. 6. & 7.

Clerici

Clerici An tempore pestis vel belli teneantur portas urbis custodire par. 4. cap. 1. num. 1. & 2. Affertur sententia affirmans Carpani. Praefertur negativa Marci Antonij Ianuensis num. 4. In defectum secularium Clerici de uigilantia tenentur ad custodiam Civitatis num. 8.

Clerici de peste suspensis An Praefides Sanitatis egressum, & domo precepto capitali prohibere possint par. 4. cap. 2. vide plura V. Magistratus.

Clericus armatus delictum aliquot intentas potest ad delictum impediendum a Iudice seculari capi, detineri, armis spoliari, dummodo proprio Prelato quamprimum consignetur par. 4. cap. 2. num. 9. Defectum Prelati potest Iudex secularis in Clericum agere ibidem num. 10.

Clericorum bona, & Monastica sunt exempta a iurisdictione laicorum iure Caesareo Canonico, & diuino par. 4. cap. 3. a num. 3. ad 9.

Clerici an ligentur legibus Principis in communem utilitatem latas parte 4. capite 3. num. 14.

Recipientes aliquot tributa, vel vestigalia etiam a Clerico sponte dante tanquam debitum incurrunt excommunicationem Papalem par. 4. cap. 3. num. 28. An Clerici ipsi sponte dantes incurrant excommunicationem bullae coenae num. 32.

Clerici An possint collectari pro expensis pestis, pro manibus urbe, pro arcendis praedoniis, pro constructione Pontium, viarum, pro fossis, pro salario lechorum in publica Academia par. 4. cap. 4. Affertur sententia affirmans cum suis fundamentis, quibus respondetur a num. 1. ad 15. Ecclesiastici sunt ciues, & membra Republicae sed privilegiata num. 4. Non tenentur solvere nisi servata forma cap. aduersus de Ecclesiastica immunitate n. 8. Tres conditiones requiritur in hoc textu num. 10. Quid nomine Cleri ibi intelligatur num. 11. & 12. Sententia negans domo suis Doctoribus affertur num. 15. Iudicium de utraque opinione num. 23. teneri solum Clericos ad contributionem via directam, non conatus, & titulo mercellis num. 23. ad 25. vide V. Collecta, & V. Bulla coenae.

Clerici Regulares S. Pauli.

Haec privilegium, ne seredant ad processiones par. 4. cap. 7. num. 19.

Plures illorum pro salute animarum pestis tempore visitati profuerunt par. 10. pag. 291. ad 304.

Clerici Regulares infirmis ministrantes.

Ordo iste quo anno exierit, & quo Pontifice approbatus, a quo fundatus par. 7. cap. 7. num. 16. Habet ex bulla suae fundationis, ut ministret etiam peste laborantibus ibidem num. 17. Plures eiusdem ordinis hoc anno Florentie pestilencibus deferentes feliciter obierunt par. 10. pag. 290.

Clausura Monialium.

Monialium Clausura tempore pestis qualiter seruanda par. 6. cap. 4. per totum. Textus in cap. periculoso de statu Monachorum in 6. refertur num. 2. Tridentinum quid illi adiderit num. 3. Pij V. constitutio de Monialium Clausura num. 4. Recipiens vel concomitans Monialem, egressam absque licentia non inuenit excommunicationem, si is faciat ex urbanitate, vel consanguinitate, An Moniali habenti iustam causam exire liceat egressus absque approbatione Episcopi num. 6.

Quid si Monasterium sit amplum, an tempore pestis liceat egressus num. 7.

An Episcopus concedere possit egressus ex alijs causis quam ex tribus memoratis a Pio V. Quid de tempore belli, ruinae monasterij, vel inundationis, vel caeterae ciuicorum praeiurij num. 8.

Quid si totus conventus ab vno ad alium locum transferatur An sufficiat sola Episcopi licentia num. 9.

Quid si monialis laboret morbo gallico, vel Sancti Lazari, vel igne Sancti Antonij An illi casus comprehendantur sub nomine Epidemiae num. 10.

An causa correctionis liceat Episcopo moniale praeiuris moribus ab vno ad aliud Monasterium transferre num. 11.

Causa reformationis vel nouae fundationis An liceat egressus de sola Episcopi licentia num. 12.

Translatio Monialis de vno loco ad alium penitentis causa An possit statuto eiusdem Monasterij Ichniti num. 13.

Monialis S. monia ex recepta, & recipiens quae poena in iure puniatur num. 14.

Monialis omni. & incorrigibilis an possit eijci num. 15.

Refertur sententia affirmans Thomae Sanchez num. 16.

Reprobatur num. 17.

Aegritudo monialis infirmabilis, quae egressu sanaretur, an sit iusta causa concedendi ab Episcopo hanc facultatem num. 18.

Refertur sententia negans num. 19.

Refertur sententia affirmans num. 20.
Veraque opinio probabilis num. 21.
Aliter motu: in in proximo sequens non est pu-
nendus num. 22.

Negativus est magis vlt recepta, & con-
formior Bullis num. 23.

Affirmativa est aequior & preferenda nu-
24. ad 33.

Exemplum monialis egressus ob solum in-
sanabilem morbum ex permissione Sum-
mi Pontificis num. 31.

Hic casus in constitutione Pii V. habetur
pro omisso num. 32.

Moniali annole degenti in loco remoto,
quod medici accedere nequeunt, potest
permitti egressus num. 33.

Ad succurrendum parentibus extremis in
digentibus permittitur egressus ex natu-
rali pietate num. 34.

Episcopus si velit in hoc casu concede-
re moniali egressum, debet parentibus il-
lius succurrere num. 35.

Causa curandi nepotes, An liceat moniali
egressus num. 36.

Causa inspicendi fabricam Ecclesie, vel de-
signandi formam edificii An liceat Abba-
tibus egressus statim redire num. 39.

Vbi duo monasteria monialium sunt con-
tigua, An occasione fabricae, & fracturae
muri diuisoris, Monialis ingreffiens con-
tinguum monasterium claustrum violaris,
& maneat vinculo excommunicationis li-
gata num. 41.

Collecta.

Ecclesiastici An possint collectari pro ex-
pensis pestis, belli, viarum, fostrarum, & huius-
modi par. 4. cap. 4. asseritur duplex opi-
nio sit in iurum de vtraque num. 15. vide
v. Clericus, & v. Bolla Canon.

In Iulium Urbani Octavi concedens col-
lectam in Ducatu Mediolanensi ob bellicas
munitiones num. 28. Dubitationes excita-
tae circa hoc Breue Apostolicum num. 29.

Indultum Gregorij XV. concedens Ec-
clesiasticos posse collectari in Etruria ad
sumum reparationis num. 30.

Decretum Nuntij Apostolici pro execu-
tione dicti Dispositi num. 31.

Columna.

Columna paritatio An ob grauem anni steri-
liratam pensionis remissio debeatur par.
9. cap. v. num. 31.

Inter columnam paritatum, & dominum
non interuenit contractus locationis sed
societatis num. 32.

Columna deuotio ad tot saccos frumeti, vel

eadem visi soluentes ob grauem sterili-
ratam debetur pensionis remissio num. 33.

Concilium.

Concilium in aliquo loco celebrandum di-
spositionem concilij non restringit par. 9.
cap. 1. num. 7.

Confraternitates Laicorum.

Confraternitates, & scolarum visitantur ab Ep-
iscopo exceptis illis, quae sub immediata
potestate Regiae manent p. 4. c. 7. n. 7.

Confraternitates existentes intra Ecclesiam,
& domos Regularium possunt ab Episco-
po visitari, & compelli ad reddendas ra-
tiones num. 8.

Habentes Ecclesiasticos redditus possunt
pro rata compe si a fabricam seminarium
num. 9. An possint cogi, vt accedant ad
processiones num. 10. Refertur sententia
affirmans Maceratenis. Reprobatur nu-
11. ad 15.

Confraternitates sunt simpliciter corpus lai-
cum, secundum quod Ecclesiasticum num. 12.

Contritio vide V. attritio.

Contritio post peccatum fuit in omni lege
necessaria. par. 1. cap. 1. num. 1.

Contritio est secunda tabula post naufragium
num. 1. est necessaria ad salutem num. 4.

Contritionis preceptum quando obliget si-
delis, An statim post peccatum, vel quo-
ties memorie occurrat, aut saltem diebus
sacris, aut scilicet saltem in anno, num. 5. 6.
& 7.

An sani tempore pestis obligentur elice-
re actum contritionis. num. 8. ad 28. Cum
confessione iussit habere attritionem
num. 9.

Peccatores obligantur ad contritionem
etiam si credant in Vrbe non deesse iustos,
qui Deum placabunt, num. 18.

Solos Episcopos ac Praefatos obligari ad
contritionem tempore publicae necessita-
tis nonnulli dicunt. num. 19.

Reprobatur haec sententia ibidem.
Qui non conuerunt de fuit peccatis gra-
uissimis in Vrbe peste, continuò peccare, &
nouum & distinctum peccatum commit-
tere dicuntur. 21. 22.

In ebrie acutissima aut alio lethifero mor-
bo laborantes, mulieres ante primogenitu-
rum, vel quae distantes paruos semper ex-
pecta est, tempore item bellis, aut naufragij,
si non habeant copiam confessorij, te-
nentur elicere actum contritionis num. 24.

Con-

Confessio Sacramentalis.

Confessio Sacramentalis est de difficillimis legir nona. par. 2. cap. 2. nu. 1. pag. 43.
 Confessiones à D. Iacobo institutam nonnulli Canonistae dixerunt. nu. 2. Reprobatur hic error. nu. 3.
 Confessione Sacramentum quo ad absolutionem inisse à Christo. quo ad confessionem peccatorum ab Ecclesia docuerunt Aleris, & Bonaventura num. 4.
 Reffellit hunc error ratione, & decreto Tridentino num. 5.
 Confessionem suam institutam ad tollendū reatum pēnē eternę non ad tollendam culpam dixerunt Hugo, & Medina num. 6.
 Conuelliur hæc sententia num. 7.
 Reatus pēnæ eternę, & macula culpę nō sunt separabiles nu. 8. Tridentinum hunc errorem reprobatur num. 9.
 Confessionem ex Evangelio non colligi, ut necessariam ad salutem, sed ut utilem dixerunt Caet. & Medina num. 10. Reprobatur hæc doctrina, & declaratur confessionis necessitas ad salutem ex verbis Euāgelii, & methaphora clauium n. 11. ad 17.
 Confessionem esse inueptum humanum ob lucrum dicunt reuētores hæretici n. 17.
 Nestarii Epif. Constantiopolitani historia de confessione sublatā ab eadem urbe nu. 18. explicatio huius historie à Suto ad ducta reuicetur nu. 19. explicatio Baronii non admittitur num. 20. & 21.
 Explicatio Belarmon. non acceptatur n. 22.
 Verior explicatio huius historie nu. 23. ad 28.
 Confessionis Sacramentalis antiquitas nu. 28. & 31.
 Græcos confiteri peccata in secreto cordis num. 29. ad 32.
 Caluini explicatio illorum verborum quorum remisisset peccata num. 33. exploratur num. 34.
 Confessionem ab origine mundi copisse docuit Thomas Va. de pñs num. 35. & 36. fuisse in lege naturę, & scripta num. 37.
 Non tamen ut Sacramentum sed ut vñbram, & figurā nostrę confessionis n. 38.
 Pythagoræ, & Socratem vñi sentato virō confatuisse sua peccata confiteri nu. 39.
 Confessionis integritatem omnium mortalium non esse de iure diuino sed ex Ecclesię traditione nonnulli Canonistae docuerunt quorum sententia huc clauata in Tridentino num. 40.
 Confessionis præceptum vñquum est an obliget in quoumque mortis periculo nu. 41. & 42.
 Timor non habendi aliq. tempore copiam confuturū obligat ad confessionem sacra-

mentis periculum num. 47. & 44.
 Confessionis ius diuinum a iuribus obligat extra mortis articulum num. 46.
 Item Præceptum confessionis Ecclesiasticum in gravi periculo num. 47.
 Medici post tres dies non possunt curare infirmos periculosa infirmitate nisi permissa confessio num. 48.
 Tempore pestis facientes toties. sani veniunt post lapsum confiteri quoties habet conscientia culpę lethalis n. 49. & 50.
 Onus confessionis tempore pestilentie tunc incipit, & cessat, quan do ex communiter accidentibus incipit, & desinit generale mortis periculum nu. 51.
 Confessio publica vel per interpretem non est sub præcepto etiam in art. mortis quoties quis est certus se tunc habere veram contritionem par. 2. cap. 4. n. 1. pag. 49.
 Confessionis præceptum obligat sine iamento, & infamia peccatoris num. 2.
 An doctus de sua contritione igit. mortis teneatur corā multis confiteri n. 3.
 Adstruitur, & probatur parā scriptura n. 4.
 Audientes confessionem publicam teneantur ad sigillum num. 5. & 6.
 Confiteus coram multis si ob periculum mortis potest confessionem dimittere nu. 6.
 Teneatur tamen dicere aliquā peccata lethalia in specie, nec sufficit ea dicere in generali accusando se peccatorem nu. 7.
 Confessione quam integram audire an liceat tempore pestis. Responset sententia ad firmans eum suis fundamētis par. 3. ca. 4. num. 1. 2. & 3. pag. 69.
 Contraria sententia verior, tutior, ac practiciabilior nu. 5.
 Sententia affirmans ican. datum generaliter num. 6.
 Confessio iacta imperio Confessario est nulla num. 9.
 Confessio fuit instituta per modum iudicii num. 10.
 An liceat audito vño veniali absolvere, & statim fugere num. 13.
 Confessio per litteras tempore pestis an liceat num. 14.
 Poenitens quoties tenetur integrę confiteri, etiam Parochus; tenetur integrę audire num. 15.
 Confessio in absentia, & absolutio in presentia ubi aliter fieri non potest non est vetita à Clem. Octauo p. 3. c. 13. n. 21. pag. 98.
 Per confessionem amittatam non confertur gratia num. 21.
 Oppositam sententiam pauci Theologi in puncto tradiderunt num. 24.
 Quid in hac re sentierit Nostrus num. 25.
 Quid sentierit Reginaldus Valentia & Stephanus Facundus num. 26.
 An Confessarius videns signum hostium iniectum

Impetum ad illum occidendū possit post
pauca peccata pūnia aboluere, & fugere
num. 23.

Deficiente Sacerdote An laicus, & non
Sacerdos possint excipere confessiones
aliorum existentium in mortis articulo
par. 3. cap. 11. pag. 83. Refertur sententia
affirmans ibi num. 1. Hanc confessionem
esse licitam, sed repetendam post morbum
2. sententia num. 2. Nec validam nec lici-
tam, nec consulendam, nec practicandam
3. opinio verior num. 3.

Confessionis sigillum an teneatur seruare
Confessarii, audientes confessionem, sed
carentes potestate absolendi nota Pœni-
tenti ibidem num. 10. ad 23.

Quid de eo qui le fluxit confessorium, &
audiuit num. 15.

Quid de eo qui non approbatus sed cum
spe approbationis audiuit confessiones
num. 16. Quid si tam poenitens, quā Con-
fessarius putent bona fide inesse potesta-
tem absoluendi, & postea cōperiatur non
in esse, an detecto errore confessor adhuc si
gillum seruare teneatur num. 20.

*Confessio quo ad Regularis vide Regu-
lari.*

Corpus Dominicum.

Corpus dominicum, quod multis ab hinc
seculis in xibns S. Ambrosii Florentiæ
miraculosè feruatur pestem ab eadem de-
pulsit par. 10. cap. 1.

Corpus Dominicum Parri oblarum vim ha-
bet maximam contra pestem in Appara-
tu sub tit. Pestis remedia spiritualia.

Colmbs Bardijs Archiepiscopus Florenti-
nus laudatur par. 1. cap. 6. num. 6. 7. 8.
instruxit parochos pestis tēpore par. 10.
cap. 5. ubi ponitur ad verbum eiusdem
instructio, Regulas tradidit purganda in-
pelle suis suspectæ cap. 6. Monialibus do-
cumenta dedit pro custodia a pelle cap.
11. eius electio ad Cathedram Florenti-
nam, gesta, & obitus par. 13. a num. 8.
ad 21.

Decimatio vide V. Principes, & V. Pri-

uilegium

Denunciations matrimonij vide V.

Matrimonium

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Di

Diacono deferente Eucharistiam Sacerdo-
ti debet Sacerdos eam proprio ori sua
manibus applicare par. 3. cap. 9. nu. 3.

Diacono defectu Sacerdotis licetet semet
ipsum sacro viatico reficere. ibid. nu. 6.

Dilectio Dei.

Præceptum dilectionis Dei An obliget in
art. mortis par. 2. cap. 5. num. 13.

Præceptum dilectionis Dei affirmarium
solum obligat in duobus casibus num. 13.

præceptum dilectionis Dei negativum
obligat semper, & ad semper, & quale il-
lud sit num. 13.

præceptum dilectionis Dei in artic. mor-
tis obligat per accidens num. 14.

Diuites.

Diuites anong, & pestis tempore An ab Epi-
scopo, & Magistratus cogi possint venda-
re rem frumentariam, & omnia ad victum
necessaria par. 7. cap. 7.

Textus in l. de Episcopo Auditore expli-
catur num. 2.

Medi lanensis Concilij verba in idem ad-
ducuntur num. 3.

Possunt etiam cogi ad minuenda pretia,
frumenti num. 4.

Possunt cogi vt gratis pauperibus neces-
saria erogent num. 5.

Clerici debent contribuere pro subleuan-
da fame egenorum nu. 6.

An possint cogi ad collectam pro publica
fame eorum. 7.

Donatio Donans Donatarius.

Donante, & Donatario ex peste naufragio,
ruina ædificij, incendio, vel bello simul
mortuis, quis eorum præfatus præsta-
matur, ad est. cum, vt hæredes donatarii
laurentur donationem causa mortis fa-
ciam par. 8. cap. 11. num. 8. ad 13.

Doctores.

Doctoribus ad legendum in publica Aca-
demia conductis, sed propter pestem vel bel-
lum a lectionibus vacantibus An integrū
totius anni stipendium debeatur, v. l. l. l.
secundum menturam temporis, quo lege-
runt par. 9. cap. 1.

Decij conf. 70. celeberrimum pro Doctori-
bus tempore rebellionis Prætorum coa-
tra Florentinos num. 2.

Debetur integrum salarium Doctori si coe-
pit legere num. 1.

Debetur si de licentia officialium publicæ
Academis

Diacono tempore pestis in deferendo
Sacerdotum, vel si nolent, An liceat
iuribus deferre Eucharistiam par. 3. cap.
8. num. 4. An idem liceret subdiaconis
& laicis ibidem.

Academia destitit a lectionibus nu. 1.
Debetur si accessit ad locum studij etiā si legere non potuerit num. 4.

Conductio ad legendum in aliqua vrbe quando loco archata dicatur nu. 6.
Doctōr ad legendum conductus non potest alteri se obligare absque licentia prioris conductoris num. 8.

Doctōres atterriti timore pestis etiam si ad locum studij non accesserint; integrum salarium repetere debent nu. 9.
Debetur salarium integrum Doctōribus etiam si ab Officialibus Academiæ dimittantur num. 12.

Iniquum est Doctōres domos in loco studij conductas tenere, & salario fraudari nu. 14.

Munus legendi publicè est fauorabile & largè interpretandum nu. 24.

An si pactum extiterit de habendis re ipsa tot in anno lectionibus, & propter pestem vel bellum haberi non potuerint, integrum salarium debeat nu. 15.

Refertur sententia negans Natta, & Gaili quæ Reprobatur num. 26.

Quid si Doctōr tempore pestis alteri operas suas locauerit An debeat illi salarium num. 27.

Quid si alibi hoc tempore legens minus salarium consequatur, An possit residuum a primo conductore exigere num. 28.

An saltem pro rata temporis, quo vacauit ante secundam conductionem debeat ei salarium num. 29.

Quid si locando operas suas alteri vniuersitati nolit tamen recedere a primo contractu, An ei debeat residuum num. 30.

Quid si minus salarium a secunda Academia consequatur An augmentum illius priori Academiæ reddere debeat num. 31.

Quid si Doctōr impeditus peste, bello, ne legere possit in loco conducto; possit tamen alibi legere, & nolit, An debeat salarium nu. 32.

Refertur sententia assignans Ludouici Romani, de Ripa nu. 33.

Reiecitur num. 34.

Doctōr reconductus ad legendum, An sub primo salario reconductus censetur, etiam si alibi minus habuerit n. 35.
Si maiorem doctrinæ famam sibi alibi comparasset, augetur salarium nu. 36.

Dominicani Patres.

Laudantur par. 10. cap. 12. in fine, & pag. 23.

Donatus Binsognus ordinis infirmorum laudatur pag. 239.

Domus.

Ex proprio domo inuitum aliquem extrahere inhumanum est par. 7. cap. 1. num. 1. fallit fauore publico ibidem.

E

Emphyteuta sive lusitarius.

Emphyteutæ An propter sterilitatem anni granem remittenda sit pensio par. 9. cap. 6. num. 1.
Quid si ex fundo non potuit annuam pensionem colligere num. 2.
Quid si pensio, quam soluit Emphyteuta, fructibus sit proportionata, An debeat remissio propter sterilitatem concluditur affirmatiue num. 4.
Contrarium seruatur in Ducatu Mediolanensi num. 5.
Quid si propter bellum fundus occupetur ab hostibus, An adhuc Emphyteuta debeat soluere pensionem num. 6. 7. & 8.

Emptio uide venditio
Episcopus.

Episcopi, & Parochi etiam cum periculo vitæ tempore pestis residere tenentur par. 1. cap. 1. num. 1.

Non residentes dicuntur mercenarij num. 2.

Pecant duplici culpa num. 3.

Theologi idem sentientes referuntur num. 4.

Doctores iuris Canonici idem opinantes allegantur nu. 5.

Residentia episcoporum est de iure diuino num. 6.

Tridentinū sanet huc sententiæ nu. 7.

Episcopo non licet ad loca sana confugere, & monere oues, vt ad illa loca se recipiant nu. 9. secus faciente per se sententiæ contra fidem nu. 10.

Episcopis licere tempore pestis discedere, & ad loca sana suæ Diocesis confugere, dummodo idoneum Vicariū relinquere, & ipse fines suæ Diocesis non egrediatur, & inuigilet ibidem in loca infecta num. 11. secus de Parocho dicendum num. 12.

Episcopi Parochis prohibere debent, ne discedant etiā poitis substitutis n. 13.
Ad episcopos spectat licentiam concedere Parochis, vt factis substitutis à locis

eis infectis discedant num. 14.

Ad eundem episcopum spectat approbatio substituti non ad Parochos n. 15. Licentia discedendi ab vrbe, vel loco in quo est ab Episcopo concedenda Parochis in scriptis, nec sufficeret in foro externo, si orctenus concessa fuisset, focus in foro conscientie ad Parochiales fructus retinendos nu. 16.

Episcopis quando sub mortali debeat, vel non debeat vitam suam exponere tempore pestis in ministrandis infectis Sacramenta par. 2. cap. 1. nu. 19. pag. 61.

Episcopi tempore pestis, belli, & maxime necessitatis publice tenentur contere de suis peccatis, & Deum placatum reddere par. 2. cap. 1. num. 18. & 19. pag. 41.

Episcopus quando sub mortali debeat, vel non debeat vitam suam exponere tempore pestis in ministrandis infectis Sacramenta par. 2. cap. 1. nu. 19. pag. 61.

Episcopi tempore pestis ad fugiendas de iurisdictione lites quomodo cum Magistratu seculari gerere se debeat par. 4. cap. 2. nu. 11. ad 14.

Episcopus pestis tempore an possit cogere regulares, vt pestilentibus Sacramenta dispense par. 5. cap. 1. per totum. Non possunt cogi vacantes soli vite contemplatiue num. 2. Non possunt cogi vacantes vite actiue viuuntibus adiuu propriis animarum Pauperibus nu. 6. De leuenibus Parochis possunt cogi regulares omnes vite actiue erga pro dimorant salutem dediti nu. 10. Item si Parochi pre multitudine non possint omnibus pestilentibus satisfacere ibidem. Explicatur Caetanus, & Dominicus Bannes nu. 11. Religiosi vite actiue dicuntur coadiutores Episcoporum num. 12.

Episcopus magis cogere potest Religiosos vite actiue, quam seculares Sacerdotes nu. 14.

Religiosi habentes ex proprio instituto munus ministrandi infirmis, ante omnes alios regulares, ac seculares operam suam erga pestilentes impendere debent num. 15.

Episcopo Num comperat concedere facultatem pestis tempore celebrandi in publicis viis, vel in priuatis Oratorijs, vel ad id necessario exigatur adensus Romani Pontificis par. 6. cap. 1. per totum Facultas celebrandi in priuatis Oratorijs est Papæ reservata & declaratione Pauli V. anno 1615. num. 4. Non habet locum tempore necessitatis num. 10.

Plura vide V. missa, & V. oratoria, & V. Quarantena.

Episcopus inconsulto Romano Pontifice An possit soluere ciues omnes ab esu carniū, & a lege ieiunij in quadragesima tempore pestilentie vide V. ieiunium.

Episcopus tempore pestis volens in urbem sui domini ingredi absq; bulletino potest de iure repelli par. 7. cap. 4. num. 6.

Episcopus pestis, & annonæ tempore An possit cogere diuites ad vendenda frumenta pretium minuendū, & gratis eroganda pauperibus necessaria par. 7. cap. 7. num. 1. 2. & 3.

Clerici an debeant cogi ad subleuandam famem, & an teneantur ad collectam pro tali necessitate nu. 6. & 7.

Eucharistia.

Eucharistia An ministranda a Parocho sub culpa lethali peste laborantibus p. 2. cap. 2. num. 1. pag. 62.

Refertur sententia affirmans num. 1.

Eucharistia, & Pœnitentia sed non extrema vnctio, est a Parocho ministranda 2. opinio Theologorum num. 2.

Sola confessio Sacramentalis ministranda verior opinio nu. 3.

Hec opinio probatur auctoritate multorum Theologorum num. 4.

Corroboratur quatuor rationib; n. 5.

Preceptum sumendi iure diuino Eucharistiam quando obliget an semel in vitatarum, an etiam toties quoties vrget periculum mortis num. 6.

Ab hoc precepto excusatur qui caret copia ministri num. 7.

Eucharistia vt viaticum est non est vnicum remedium ad vincendas tempore mortis tentationes num. 9.

Decretum Gregor. 13. quod Parochi hoc tempore non teneantur ministrare Eucharistia & extremam vnctionem num. 13.

Eucharistia non est danda infectis, si necessitas cogat aliorum infectorum peccata audire, vel vbi omnes alij Sacerdotes defecissent num. 17.

Pestis initio vel ea leuiter seculente, vel paucis Sacerdotibus expositis morientibus danda est peste laborantibus Eucharistia. & extrema vnctio nu. 18.

Eucharistia An tempore pestis possit dispensari virgula oblonga par. 3. cap. 5. num. 2. pag. 73. Affertur sententia affirmans vsum talis instrumenti esse licitum num. 14.

Reprobatur vsus eiusmodi instrumenti num.

nu. 6. vsus iste fuit damnatus in Cōn-
cilio V. Prouinciali Mediolanēsi n. 7.
Eucharistia debet pertractari, & dispen-
sari manu consecrata num. 8. manus,
est organum organorum ibidem.
Quid senserit Posseuinus num. 9.
An Sacerdos ministrans Eucharistiā
medio instrumēto ob vitæ periculum
peccet, & possit ab Episcopo puniri
num. 10.
Quæ praxis seruanda dum a Parocho
Eucharistia dispensatur, vt vitet con-
ragium num. 11.
Corpus Christi sub specie panis cur
medio instrumēto non liceat dispen-
sari, & tamen liceat vsus fistulæ aureæ
in Summo Pōrtice recipiente in mis-
sa Christi Sanguinem nu. 13.

Eucharistie dispensatio.

Eucharistia an ministranda per Clericos
vel laicos defectu Sacerdotis par. 3. c.
8. pag. 81.
Eucharistiæ consecranda minister est so-
lus Sacerdos ibidem num. 1.
Cur ministranda possit etiā esse Dia-
conus num. 2.
Eucharistiæ dispensatio iussu Presbyteri
est proprium Diaconorum ministeriū
num. 3.
Diaconus tempore pestis in defectum
Sacerdotis, vel si ob metum mortis
nollet, peste afflictis Eucharistiā mi-
nistrare potest num. 4.
An idem liceat regularibus absq; ius-
su Episcopi nu. 5.
An idem liceat Subdiaconis, & laicis
tempore pestis num. 6. ad 11. Eucha-
ristiæ per laicos ad infirmos delatæ
duo sunt antiquorum exempla n. 11.
Eucharistiā an possit laicus in defectu
Sacerdotum in mortis articulo sibi
ministrare par. 3. cap. 9. pag. 83. Re-
fertur sententia affirmans cum suis ra-
tionibus, & Doctoribus num. 1. eligitur
pars negans num. 7. Respondetur
ad exemplum Mariæ Scotiæ Reginæ,
quæ se ipsam ante martyrium sacro
pane refecit num. 12.
Eucharistia a pestiferaro contacta an cō-
burenda, an custodienda in vase sacro
vsq; ad specierum corruptionem,
an dispensanda lue contactus par. 3. c.
10. per totum pag. 88.
Christi Sanguis tulinne tactus an su-
mendus ibidem nu. 4.

Excommunicatio.

Excommunicationis gladius solum euagi-
nandus quando profuturus non quan-
do obfuturus creditur par. 1. c. 3. n. 5.
Legatus Papæ reprehenditur quod duo-
bus exercitibus pugna propinquis ve-
tauit sub poena excommunicationis
ne ad arma venirent ibidem nu. 7.
Ab excommunicatione in articulo mor-
tis constitutum an quilibet Clericus,
& laicus defectu Sacerdotum absol-
uere possit par. 3. cap. 12. pag. 91. Re-
fertur sententia negatiua num. 2. Pro-
batur affirmatiua num. 3. Hæc sententia
nō solum de consilio sed de præcepto
est practicanda num. 7.
Vicarius Episcopi non sacerdos potest
absolvere a censuris num. 8. an idem
possit in non subditis in articulo mor-
tis num. 9.
Excommunicatus post mortem non po-
test absolui a censura nisi viuens signa
dederit penitentiae num. 10.
Ad effectum, vt excommunicatus luere
tur indulgentias in articulo mortis
eius bullarum debet absolui etiam a
Clerico vel laico defectu Sacerdotis
num. 11.
De excommunicationibus Bullæ Co-
næ vide V. Bullæ Conæ.
Exemptio vide V. privilegium

Extreme vñctionis Sacramentum.

Extrema vñctio tempore pestis ob vitæ
periculum An possit ministrari a lo-
ge virgula quadam decenti par. 3. cap.
5. num. 1.
Extremæ vñctionis materia remota, &
proxima quæ num. 12.
Tempore pestis An sufficiat vnica vñ-
ctio vnus sensus cum forma verborū
generali par. 3. cap. 6. num. 1. pag. 75.
Modus ministrandi hoc Sacramentū
secundum consuetum Ecclesiæ ritum
etiam hoc pestis tempore est tutior, &
& laudabilior num. 2.
An vñctiones quinque sensuum sint
de substantia Sacramenti, vel de sola
necessitate præcepti num. 4.
An gratia habitualis conferatur in-
qualibet sensus vñctione vel in extre-
ma omnium num. 5.
Sententia D. Thomæ, & aliorum af-
firmans vñctiones quinque sensuum esse
de necessitate Sacramenti nu. 6.
Refertur sententia negatiua n. 7.
Iuxta hanc sententiam sufficit tempo-
re pestis vnica vñctio num. 8.

K Resol.

Resoluitur vnctionem duorum oculorum narium, & sic de ceteris non esse de necessitate Sacram. nu. 9. & 10. Duo oculi non faciunt nisi vnā potentiam visuum num. 11.

Ordo vnctionum secundum prius, & posterius non est de substantia Sacramenti num. 12.

Materia proxima huius Sacramenti est vnctio num. 13.

Vnica olei gutta an sufficiat ad vnctionem num. 14.

In baptismo non sufficit vna aquę gutta num. 15.

Vnctionem quinque sensuum esse de necessitate Sacramenti est verius n. 16.

Concilium Florentinum An prescribat de fide certum vnctionum numerum num. 17.

Dubia Sacramenti materia vel forma non est practicanda num. 18.

Consuetudo vngendi quinque sensus declarat hanc vnctionem esse de necessitate Sacramenti num. 19.

Gratia sacramentalis infunditur post vltimam vnctionem nu. 20.

Sententia Sori in hac materia reprobatur num. 21. & 22.

Non est tamen improbabile conferri gratiam in qualibet vnctione sensus num. 23.

Extrema vnctio potest materialiter dimidiari, sicut dimidiatur confessio num. 24.

In tribus casibus sufficit ad obtinendam remissionem venialium vnica vnctio num. 26.

Respondetur argumentis aliarum sententiarum num. 27.

Plures vnctiones quando constituunt vnicum sacramentum nu. 28.

Extrema vnctionis sacramentum An tempore pestis possit perici per vnctionem quinque sensuum vnico contextu & per vnicam verborum formam totalem omnes quinque partiales amplectentem cap. 7. pag. 79.

Resoluitur id licere nu. 2.

Septem Theologi pro hac sententia referuntur nu. 3.

Idem probatur decreto Pastoralis Melchillensis, & auctoritate Doctorum vniuersitatis Louanientis nu. 4.

Hoc decretum esse suspectum, & nostram quæstionem non attingere n. 5.

Alijs rationibus probatur eadem sententia num. 6.

Hic modus vngendi vnica via omnes quinque sensus cum vnica verborum forma est maior precedenti nu. 7.

In multis vrbibus, & locis in vsu positus fuit num. 8.

Tridentinum sess. 7. can. 13. huic Sententię non aduersatur n. 9.

Declaratur testis in cap. quanto de consuetud. num. 10.

In applicanda forma verborum materię alicuius Sacramenti non attenditur instans mathematicum sed morale num. 11.

F

Fabricius Landrianns Episcopus Papiensis laudatur par. 10. pag. 297.

Fames vide V. Annoni, & V. Diues

Ex fame ferę omnes pestilentię originem sumserunt par. 10. problemate 34. Remedio 12.

Ferdinandus II. Magnus Itrurię Dux laudibus exornatur in Epistola Dedicatoria & par. 7. cap. 1. nu. 7. & cap. 2. num. 5. cap. 3. num. 11.

Filius pater Auius Consanguineus vide V. Charitas.

Filio, & Patre ex peste ruina rediticii, nau fragio simul mortuis, quis eorum prę defunctis pręsumatur ad effectum, vt hæredes vel substituti lucrentur substitutionem par. 10. cap. 11. per totum.

Florentinorum Christiana Charitas in peste afflictos commendatur a D. Antonino par. 1. cap. 10. num. 5. & par. 10. pag. 276.

D. Francisci Patres minores de Obsequia laudantur pag. 287.

D. Francisci de Paula Patres laudantur pag. 286.

Franciscus de Sales Episcopus Gennevensis laudatur pag. 291.

Forensis.

Statutum de non admittendis quouis titulo forensibus intra dominium est optimum pestis remedium par. 7. cap. 50. num. 1.

Extenditur ad Casinas, & quęcunq; prædia rustica num. 2.

Tota Romana ac lanuensis ditio hoc medio a peste immunis facta nu. 3.

G

Gabellarijs siue conductoribus vctigalium in quibus casibus debeatur pensionis remissio ob pestem, bellum, vel alium casum insolitum par. 9. cap. 7. per totum.

Gratia diuina quando dicitur perficere naturam par. 3. cap. 1. n. 12. pag. 60.
Guidus ille cuius Aduocatus de Collegio Florentino laudatur par. 9. cap. 7. sub num. 28.

H **Heresis** Hæreticus.

Hæreticus mentalis an fiat exterior si cupiens emendari errorem suū detegat contritiū causā. An tunc fiat excommunicatus, & denunciandus par. 3. cap. 21. num. 29.

Hieronymus Zanchinus laudatur par. 7. cap. 1. num. 1.

Hieronymus Cambinus laudatur par. 10. cap. 7. num. 3.

I **Ieiunium**.

V **Orum** ieiunandi semel qualibet hebdomada a Proceribus vrbis enisum ad impetrandam liberationē à peste An obliget ciues omnes par. 5. cap. 5. nu. 4. ad 5. An hoc onus in posteris sit voti vel præcepti nu. 15. ad 21.

An hoc votum obliget etiam Regula resexemptos num. 21. ad 27.

A ieiunio quadragesimali, & ab esu carniū An Episcopus possit vrbem vniuersam tempore pestis soluere par. 6. cap. 2. Adfertur sententia affirmans num. 2. Probatnr negatiua nu. 3.

Ieiunant quadragesimali an sit de iure diuino vel ecclesiastico num. 4.

Facultas dispensandi a ieiunio quadragesimali iure speciali Episcopo non competit, sed solum de consuetudine num. 6.

In locis ab vrbe remotis, vel vbi periculum sit in mora, vel ex consuetudine liceret Episcopo talis facultas soluendi ciues omnes ab esu carniū nu. 6. Dispensatus ab esu carniū An possit cenare nu. 7. Refertur sententia affirmans. Approbatnr negans nu. 8. Essentia ieiunij est partibilis in tres partes num. 9.

Ieiunij definitio num. 10. Dispensatus vt comedat a ieiunio potest cenare num. 13.

An quoties quis in die ieiunij carnes comedit, toties peccet, vel sit vnicum peccatum num. 14. & 15.

Dispensatus intelligitur secundum causæ exigentiam num. 16.

Dispensatus vt carnes comedat ratione infirmitatis presentis, vel ob conualescentiam ad vires rescollendas potest cenare num. 7. secus in dispensato ratione vitandæ infirmitatis, & in id refertur declaratio Gregorij 14. vigenæ Romæ fame squissima nu. 18.

Julianus Medicus Archiepiscopus Pisani laudatur pag. 105.

Imago.

Crucifixi pia imago apud Cælestinos Patres seruata par. 10. cap. 13. nu. 14. eiusdem origo in hac vrbe ibide: eiusdem plura miracula num. 15.

Circumportatio ipsius pro peste sedanda num. 16.

Judas vide Verbo Medicus Judæus.

Iudex.

Iudici ægroto durante morbo debetur integrum stipendium p. 9. cap. 1. n. 15.

Item quando non stat per ipsam quo minus veniat ad sententiam facta protectione, & partes venerunt ad compositionem num. 16.

Iulius Ricius Canonieus Florentinus laudatur par. 1. cap. 5. num. 8.

L

L **AICI** naturali odio Ecclesiasticos prosequuntur par. 7. cap. 5. nu. 9.

Legatus Pape.

Legatus Pape prohibens sub poena excommunicationis, ne duo militares exercitus ad arma venirent in ipso ferre conflictu, reprehenditur a multis Doctoribus par. 1. cap. 3. num. 7. pagina 14.

Legatum.

Legata tam pia quam profana relicta in quadam ichedula in manu Confessarii sunt ab hærede soluenda p. 3. c. 4. n. 1.

Lex vetus ceremoniis non amplius viget post Christum passum par. 1. cap. 6. num. 4. pag. 19.

Lex humana violenta legislatore ex causa publicæ vtilitatis potest obligare cum periculo vite p. 1. cap. 3. n. 7. pag. 25.

Leprosus An & quomodo separandus, eius domus quomodo mudanda tam iure antiquo Hebræorum, quam iure

K Cano

Resoluitur vnctionem duorum oculorum narium, & sic de ceteris non eile de necessitate Sacram. nu. 9. & 10. Duo oculi non faciunt nisi vnā potentiam visiuam num. 11.

Ordo vnctionum secundum prius, & posterius non est de substantia Sacramenti num. 12.

Materia proxima huius Sacramēti est vnctio num. 13.

Vnica olei gutta an sufficiat ad vnctionem num. 14.

In baptismo non sufficit vna aquę gutta num. 15.

Vnctionem quinque sensuum esse de necessitate Sacramēti est verius n. 16.

Concilium Florentinum An prescribat de fide certum vnctionum numerum num. 17.

Dubia Sacramenti materia vel forma non est practicanda num. 18.

Consuetudo vngendi quinque sensus declarat hanc vnctionem esse de necessitate Sacramenti num. 19.

Gratia sacramentalis infunditur post vltimam vnctionem nu. 20.

Sententia Soti in hac materia reprobari num. 21. & 22.

Non est tamen improbable conferri gratiam in qualibet vnctione sensus num. 23.

Extrema vnctio potest materialiter dimidiari, sicut dimidiatur confessio num. 24.

In tribus casibus sufficit ad obtinendam remissionem venialium vnica vnctio num. 26.

Respondetur argumentis aliarum sententiarum num. 27.

Plures vnctiones quando constituunt vnicum sacramentum nu. 28.

Extrema vnctionis sacramentum An tempore pestis possit perfici per vnctionem quinque sensuum vnica contextu & per vnicam verborum formam totalem omnes quinque partiales amplectentem cap. 7. pag. 79.

Resoluitur id licere nu. 2.

Septem Theologi pro hac sententia referuntur nu. 3.

Idem probatur decreto Pastoralis Melchillensis, & auctoritate Doctorum vniuersitatis Louanientis nu. 4.

Hoc decretum esse suspectum, & nostram questionem non attingere n. 5.

Alijs rationibus probatur eadem sententia num. 6.

Hic modus vngendi vnica via omnes quinque sensus cum vnica verborum forma est iuxta precedentem nu. 7.

In multis verbis, & locis in vsu positus fuit num. 8.

Tridentinum sess. 7. can. 13. huic Sententię non aduersatur n. 9.

Declaratur textus in cap. quanto de consuetud. num. 10.

In applicanda forma verborum materiz alicuius Sacramenti non attenditur instantis mathematicum sed morale num. 11.

F

Fabricius Landrianus Episcopus Papiensis laudatur par. 10. pag. 207.

Pameli vide V. Annoni, & V. Diueri

Ex fame ferē omnes pestilentię originem sumserunt par. 10. problemate 34. Remedio 12.

Ferdinandus II. Magnus Ituriz Dux laudibus exornatur in Epistola Dedicatoria & par. 7. cap. 1. nu. 7. & cap. 2. num. 3. cap. 3. num. 11.

Filius pater Auius Consanguineus vide V. Charitas.

Filio, & Patre ex peste ruina aedificij, naufragio simul mortuis, quis eorum predefunctus presumatur ad effectum, vt heredes vel substituti lucrentur substitutionem par. 10. cap. 11. per totum.

Florentinorum Christiana Charitas in peste afflictos comendatur a D. Antonino par. 1. cap. 10. num. 5. & par. 10. pag. 276.

D. Francisci Patres minores de Obsequiis laudantur pag. 237.

D. Francisci de Paula Patres laudantur pag. 286.

Franciscus de Sales Episcopus Genouensis laudatur pag. 291.

Forensis.

Statutum de non admittendis quouis titulo forensibus intra dominium est optimū pestis remedium par. 7. cap. 50. num. 1.

Extenditur ad Castinas, & quęcunq; prędia rustica num. 2.

Nota Romana ac lanuensis ditio hoc medio a peste immunis facta nu. 3.

G

Gabellarijs siue conductoribus vectigalium in quibus casibus debetur pensionis remissio ob pestem, bellum, vel alium casum insolitum par. 9. cap. 7. per totum.

Gratia

Gratia

Gratia diuina quando dicatur perficere naturam par. 3. cap. 1. n. 22. pag. 60.
Guidus Riccius Aduocatus de Collegio Florentino Aduocatus par. 9. cap. 7. sub num. 28.

H

Hæresis Hæreticus.

Hæreticus mentalis an fiat exterior si cupiens emendari errorem suū detegat consilij causā An tunc fiat excommunicatus, & denunciandus par. 3. cap. 21. num. 23.
Hieronymus Zanchinus laudatur par. 7. cap. 1. num. 1.
Hieronymus Cambius laudatur par. 10. cap. 7. num. 3.

I

Ieiunium.

Votum ieiunandi semel qualibet hebdomada a Proceribus vrbis emissum ad impetrandam liberationē à peste An obliget ciues omnes par. 5. cap. 5. nu. 4. ad 15. An hoc onus in posteris sit voti vel præcepti nu. 15. ad 21.
An hoc votum obliget etiam Regula resexemptos num. 21. ad 27.
A ieiunio quadragesimali, & ab esu carnum An Episcopus possit vrbem vniuersam tempore pestis soluere par. 6. cap. 2. Affertur sententia affirmans num. 2. Probatur negatiua nu. 3.
Ieiuniunt quadragesimali an sit de iure diuino vel Ecclesiastico num. 4.
Facultas dispensandi a ieiunio quadragesimali iure speciali Episcopo non comperit, sed solum de consuetudine num. 6.
In locis ab vrbe remotis, vel vbi periculum sit in mora, vel ex consuetudine liceret Episcopo talis facultas soluendi ciues omnes ab esu carnum nu. 6.
Dispensatus ab esu carnum An possit cœnare nu. 7. Refertur sententia affirmans. Approbatur negans nu. 8.
Essentia ieiunii est partibilis in tres partes num. 9.
Ieiunii definitio num. 10.
Dispensatus, vt comedit lacticiuianō potest cœnare num. 13.
An quouies quis in die ieiunii carnes comedit, toties peccet, vel sit vaicium peccatum num. 14. & 15.

Dispensatus intelligitur secundum causæ exigentiam num. 16.
Dispensatus vt carnes comedat ratione infirmitatis præsentis, vel ob conualefcentiam ad vires recoilladas potest cœnare num. 17. focus in dispensato ratione virandæ infirmitatis, & in id refertur declaratio Gregorii 14. vigenæ Romę fame squisissima nu. 18.

Julianus Medici Archiepiscopus Pisa
mus laudatur pag. 395.

Imago.

Crucifixi pia imago apud Gelasinos Patres seruata par. 10. cap. 13. nu. 14. ejusdem origo in hac vrbe ibidem: eiusdem plura miracula num. 15.
Circumportatio ipsius pro peste fidam da num. 16.
Iudæus vide Verbo Medicus Iudæus.

Index.

Iudici aegroti durante morbo debetur integrum stipendium p. 9. cap. 1. n. 15.
Item quando non fiat per ipsum, quomodus veniat ad sententiam facta provisione, & partes venerunt ad compositionem num. 16.
Iulius Riccius Canonicus Florentinus laudatur par. 1. cap. 5. num. 8.

L

LAICI naturali odio Ecclesiasticos prosequuntur par. 7. cap. 5. nu. 9.

Legatus Papæ.

Legatus Papæ prohibens sub poena excommunicationis, ne duo militares exercitus ad arma venirent in ipso fere conflictu, reprehenditur a multis Doctoribus par. 1. cap. 3. num. 7. pagina 14.

Legatum.

Legata tam pia quam profana relicta in quadam scheda in manu Confessarii sunt ab hærede soluenda p. 4. n. 1.
Lex vetus ceremonialis non amplius viget post Christum passum par. 1. cap. 6. num. 4. pag. 19.
Lex humana volente legislatore ex causa publicæ vtilitatis potest obligare cū periculo vitæ p. 1. cap. 3. n. 7. pag. 25.
Leprosus An & quomodo separandus, eius domus quomodo mœdanda tam iure antiquo Hæbreorum, quam iure

K Cano

Canonico par. 7. cap. 1. num. 3.
Coniux leprosus separatur thoro n. 4.

Lazzarettum.

Lazzareti Mediolanensis descriptio par.
7. cap. 2.
Ad lazzareti constructionem An ciues
cogi possint num. 2. & cap. 9. num. 1.
num. 6 ad 12.
De loco in quo est eligendum nu. 1.
Monasteria & arces opportuna nu. 4.
& 5.
Tuguria siue capina aptiora loca n. 7.
Mulieres a viris seiuungende nu. 1.
Laurentius de Nigris Abbas Caelestini
ordinis laudatur par. 10 cap. 13. n. 16.

Lo us pestilens.

In loco infecto habitare volentes Desi-
tentia videtur p. 2. ca. 6 n. 1. pag. 54.
Ad ministranda Sacramenta potest Sa-
cerdos nō Parochus morari in loco in-
fecto ibidem.
Quid si nullus Sacerdos morari vellet
in loco infecto, an forte plures eligen-
di essent, & compellendi manere n. 2.
An liceat morari in loco infecto pro-
pter administrationem sacramentis n. 3.
An boni sit fugere de loco infecto, etiā
si per reuelationē dignoscatur, Deum
velle punire locum illum propter pec-
cata num. 4.
Quid si alicui facta sit specialis reuelati-
o, quod sit peste percussus An ad-
huc possit fugere num. 5.
Conformitas nostrae voluntatis cum
diuina obligat nos solum in modo vo-
lendi, non in re volita num. 6.
Viri periclitissimi in causa diuinae re-
uelationis an possent mortem abique
fuga expectare num. 7.
Quando est dubium de tali reuelatione
melius est fugere num. 8.
Quae causae reusent a non capienda
fuga a loco infecto.
In domo infecta morari, est per se le-
thale peccatum num. 13.
Magistratus Sanitatis in Vrbe Floren-
tina coegit sanos a domo infecta dis-
cedere num. 14.
Nobiles viri, ē propria domo discede-
re non cogebantur, & cur num. 15.
Pestilentes, & eorum mobilia, & do-
mum immo, & de sola peste suspectos
debem' sub lethali curare n. 16. & 17.
Pestilentes vel de illa suspecti tenen-
tur monere sanos, ne ad se accedant, si
id negligant sunt Patrie proditores,
& homicidae num. 18.

Verba Concilii V. Provincialis Me-
diolanensis in idem referuntur nu. 19.
Fuga a pestilentibus non excludit na-
turalem pietatem, & Christianam cha-
ritatem num. 20.

Locatio, & conductio.

Doctori locanti operas suas in publica
Academia, sed propter bellum, vel pe-
stem à lectionibus vacanti An debea-
tur integrum salarium perinde ac si le-
gisset vide Verbo Doctor.

Locans operas suas alteri si per ipsū non
stet, sed per conductorem, quo minus
eas praestet, mercedem integram repe-
tere debet par. 9 cap. 1. num. 1.
Conductori propter magnam sterilita-
tem absq; culpa ipsius contingentē sit
remissio pensionis par. 9 cap. 5. nu. 1.
Sterilitas magna quae sit digna remis-
sione qualis dicatur, vbi referuntur
quatuor opiniones num. 2 ad 10.

Locus pensionis soluendae ultra dimidiū
grauem facit anni sterilitatem verior
opinio num. 19.
Conductori latus ob sterilitatem dedu-
ctis expensis, & semine si offerat loca-
tori omnes fructus liberatur a pensio-
ne nu. 11. vbi ponuntur fallentiae sex
a num. 12. ad 21.
Vberitas quae supplet sterilitatem pro-
cedentiū annorum qualis n. 21. ad 27.
Decem fallentiae quādo propter vber-
tatem, vel sterilitatem non habent pen-
sionis remissio a num. 27 ad 43.
Conductori vectigalium, vel gabellarum
filiis, molendinorum communis, &
expilationis laeūs quando ob pestem
famem, bellum sit faciendae, ve non
faciendae remissio pensionis par. 9 cap.
7. per totum.

Ludouicus Arigetus laudatur parte 7.
cap. 10. num. 3.

Ludouicus Perutius laudatur ibidem,
Lutotius Nalus laudatur ibidem.

M

Magistratus Sanitatis.

Deurionis Florentini laudatur
pag. 216. & pag. 258. par. 10.
Praefecti Sanitatis tenenda An possint
separare Sacerdotes & positos minis-
tro pestilentum a sanis par. 1. cap. 6.
Praefecti & Magistratus ciuitatis tem-
pore pestis non possunt absq; peccato
fugere, & tenentur residere par. 1. cap.
2. nu. 20. vide V. Residentia.

Præf.

Præfetti Sanitatis non debent prohibere, ne sani pestilentibus inferuiant, præteritum cognatis par. 1. cap. 10. n. 7.

An possint Clericis, vel Monachis de peste suspectis prohibere sub Poena capitali egressum, è domo par. 4. cap. 2. Resoluitur negative num. 1.

Titulo defensionis naturalis possunt eos domi continere num. 8. Defensio sullicita est etiam contra Papam n. 9.

Magistratus Sanitatis an ex prætenso officio licite possit capere monasteria, & domos religiosorum, vel Ecclesias, & eas conuercere in Nosocomia, vulgo lazzareta par. 4. cap. 3. Resoluitur negative num. 1. Respondetur argumentis aduersus partis num. 8. ad 17.

An requiratur consensus Episcopi, & Cleri in concedendis cœnobijs Religiosis, & resoluatur negatiue num. 17.

An præter consensum Prælati ordinis, prærequiratur facultas Summi Pontificis, arg. pro parte negante a num. 21. ad 27. Amplexatur pars affirmans a n. 27. ad 32. Excipe nisi periculum sit in moram num. 47.

Tempore quarantænæ quis Ecclesiasticis ingressus fiscalitè facere debeat Magistratus Sanitatis an prælatus Ecclesiasticus par. 3. cap. 5. Rationes pro parte Magistratus nu. 2. Rationes pro parte Ecclesiasticorum num. 3. Concordia inter eos facta num. 4.

Sepulturam infectorum in templis an possit Magistratus secularis vetare par. 4. cap. 6. num. 9.

Predicationem Verbi Dei, & confratrum congregationes An possit Magistratus Sanitatis vetare par. 4. cap. 7.

Magistratus An mobilia suspecta possit ignibus trahere par. 7. cap. 1. nu. 1. ad 4. Bona contaminata nullo pretio æstimanda num. 31.

Quam perniciosum ea rapere vel occurrere num. 6.

Prouisio facta ab utroque Magistratu super hoc num. 7. & 8.

Bona combusta An dominis vel heredibus compensanda ex iustitia nu. 10.

Magistratus Sanitatis An tempore pestis pro subleuanda publica fame possint cogere diuites ad vendenda frumenta, pretium minuendum, quotidianaq; cibaria pauperibus gratis eroganda par. 7. cap. 7.

Magistratus Sanitatis An Princeps concedere possit privilegium decimandi omnes futuras hæreditates pro expensis factis, vel faciendis tempore pestis, vel pro constructione lazzareti - vide

Verbo lazzaretum. & par. 7. c. 9. per totum ubi nu. 8. ad 12. agitur de simili privilegio concessio Officio Sanitatis Taurinensi ab Augustissimo C. A. ROLO. E. M. A. N. V. E. L. E. Sabaudiarum Duce.

Marcellinus Albergotus Societatis Iesu laudibus exornatur p. 10. pag. 233.

Martyr, & Martyrium.

An verè martyres dici possint qui pro corporali, vel spiritali pestilentium cura occumbunt par. 1. cap. 7. Referatur sententia negans nu. 1. ad 3. Approbatur affirmans num. 3.

Martyrium nõ solum ob fidei confessionem, sed ob alias virtutes comparatur num. 3.

D. Iohannes Baptista cur martyr ibidè. Qui patitur ob vitandum malum, vel ob aliquot opus bonum, quod facit, vel efficere intendit, est verè martyr. nu. 4. fides non solum cõfessione verborum sed etiam bonis operibus protestatur num. 5.

Mors ob vitandum mendacium, vel in bello iusto, vel pro defensione patriæ in Deum relata est verum martyriũ nu. 6. Sententia D. Aug. in idem n. 7.

Ad martyrium tres conditiones requiruntur ex Syluestro nu. 9. Martyrium aliud fidei aliud misericordiæ ibidem.

Exemplis, & verbis S. S. Patrum demonstratur illos esse veros martyres, qui Charitate ducti animas pro fratribus ponunt num. 10. Ecclesiæ in martyrologio eosdem vt martyres veneratur num. 11.

Ambrosij Lombardi, qui pro cura infectorum obierat, apparitio num. 12. eiusdem aureola num. 13.

Theophili Raynaldi opusculum de martyrio ad pestem num. 14. Pro cura infectorum potest fundari religio n. 15. Pollutionis remedium spernentes atque vitam proinde amittentes An martyres num. 20.

Matrimonium.

Matrimonij denunciations An sint de essentia eiusdem vel de solo præcepto par. 6. cap. 3. num. 1.

Vicarius Generalis An possit dispensare in denunciationibus faciendis n. 2. Pestis tempus An sit iusta causa in ijs dispensandi num. 3.

Matrimonium in articulo mortis contractum cum concubina ad legitimam dam

dam sobolem, vel ad fecunditatem trans-
itum non indiget denunciationibus
num. 4.

Quid si superuivuit sponsus, An sint
suppellendæ denunciationes num. 6.

Quid si non sit impedimenti suspicio,
vel adit verecundia, & pudor ex parte
uxoris vel viri, An illæ sint iustæ cau-
sæ, ob quas omitti possint denuncia-
tiones num. 6.

Quid si hoc tempore pestis incolumis
cum sana matrimonio iungi cupiat, &
ad Ecclesiam ferè nulli consuevit, An
sint omittendæ denunciationes, vel omit-
tendum conjugium num. 7.

Denunciationes An fieri possint die-
bus non festis num. 7.

Parochus An possit cogi, ut Matrimo-
nio assistat num. 9.

Parochus urgente necessitate Nū pos-
sit denunciationes omittere. Revertur
sententia asseruans, Probatur negans
num. 12.

Meretrices.

Meretrices, & lenones pestis tempore,
an ab urbe expellendi p. 7. cap. 7. n. 10.

Medicus Chirurgus Pharmacopola.

Medici an possint cogi ad residendum,
& ad curandos infectos par. 1. cap. 3.
fol. 25. Medicus non tenetur pro-
curando vno aut altero infecto desistere:
totam Communivitæ alio morbo la-
borantem, vel cum non speratur eius
curatio infectis profutura ibidem nu.
3. Medicus conductus absolute pro cu-
randis infirmis alicuius populi nō obli-
gatur curare infectos num. 5. Potest
nihilominus cogi imminente neces-
sitate ad curandos infectos aucto illi stip-
endio num. 6.

Medici Chirurgi Pharmacopoli tempore
pestis non possunt fugere par. 1.
cap. 2. num. 25. p. 3. 10. & cap. 3. nu.
8. pag. 25. si fugam capiant, possunt
capite puniri ibidem.

Medicis verum est post tres dies curare
infirmos periculosa infirmitate, nisi
præmissa confessione par. 2. cap. 2. n.
43. pag. 47.

Medico an liceat medicinam minus cer-
tam, et si probabilem relicta certiori
in irrisu concedere par. 3. cap. 4. num.
17. pag. 49.

Medicus Iudæus.

Medicus Iudæus An possit vocari Ca-
tholico causa sanationis, & in quibus
casibus id liceat, vel non liceat p. 7. ca-
pite 6. Regulariter id est iure cano-
nico veritum num. 2.

Ponderatur textus in cap. Nullus 22.
q. 1. num. 12.

Refertur ad idem textus in cap. cum
infirmis de Pœnitent. & remiss. n. 4.

Constitutio Gregorii XIII. contra eos
qui Medicum Iudæum in suis infir-
mitatibus vocant num. 3.

Amplius ad Chirurgos, venam se-
cantes, applicantes cucurbitulas, ad
Aromatarios Medicinam portigen-
tes num. 7.

Catholicus an possit, uti opera Iudæi
barbam aptantis, & capillos tondentis
num. 8.

Resolvitur non posse num. 9.

Medicinalia, & medicinam preparatam
emere a Iudæo tanquam mercem An
liceat Catholico num. 10.

Deficientibus Catholicis Medicis licitum
est confugere ad Iudæos n. 11.

In casu necessitatis licitum est com-
edere a Iudæo Iudæorum num. 12.

Tempore pestis si non esset copia Me-
dicorum Christianorum, vel non pos-
sent supplere multitudinem infirmorum a
licitum est uti opera Medici Iudæi n. 13.

Ad Medicum Iudæum periculosissimum,
& Catholico multo doctiorem An li-
ceat accessus, & resolviatur licere n. 14.

Pro sananda peste liceret ad Medicum
Iudæum confugere, Catholicis Medi-
cis id neccientibus, sed qua cautela in
tali casu vrendum num. 15.

*Militum Testamentum vide V. Testa-
mentum.*

Milites An intra Ecclesias, & domus ip-
sarum hospitari possint par. 4. cap. 3.
num. 29.

Missæ.

Quibus casibus licitum sit Missam ce-
lebrare extra locum sacrum p. 6. cap.
1. num. 12.

Missam facere in publicis viis, vel in pri-
vatis oratoriis tempore pestis, An li-
ceat de solo Episcopi consensu absq;
Papæ facultate par. 6. cap. 1.

Qua cautela missa sit, facienda in pu-
blicis viis num. 13. vide etiam V. Ep-
iscopos ac V. Oratores.

*Monasteria vide V. Magistralia, & V.
Curia.*

Monasteria

Monasteria An sint sub dominio Papæ, vel Religioſorum poſſidentium bonain communi, quod eſt verius par. 4. cap. 3. num. 24.

Monasteria ſunt exempta a iuriſdictione laicorum iure ciuili, Canonico, & diuino ibidem num. 3.

Monasteria An tempore belli abſque aſſenſu Episcopii, & Prælati ordinis poſſint incaſtellari ibidem num. 11.

Monasteria An tempore peſtis poſſint conuerti in hoſpitalia peſtilentum à Magiſtrato ſeculari abſque aſſenſu Papæ ibidem per totum.

Intra Eccleſias vel Monasteria non licet hoſpitari milites iure Cæſareo, & Canonico ibidem num. 19.

Monasteriū ingreditibus viro ac vxore ſimul, neuius hæredes dotē lucrantur par. 8. cap. 11. num. 7.

Monachi Valliſumbroſæ laudantur par. 10. pag. 288.

Moniales vide V. Clauſura.

Mortis Articulus.

Articulus mortis, & morale mortis periculum an idem ſint par. 3. c. 3. nu. 5. pag. 65.

Periculum mortis morale quod nam ſit num. 6.

In articulo mortis ceſſat omnis peccatorum reſeruatione ibidē n. 1. ad 10.

In articulo mortis an ſimplices Sacerdotes habeant iuriſdictionem abſolutam, vel ſolum in defectum Confeſſarij approbati a num. 10.

Reſoluitur habere abſolutē, & probatur auctoritate plurium theologorum num. 11. Reſertur contraria opinio in praxi præſtenda num. 14. & 15.

Simplex Sacerdos ſi iam cœpit audire confeſſionem, etiam adueniente approbato debet illam proſequi num. 13.

Cap. Presbyter 16. q. 6. explicatur.

Confeſſio facta in articulo mortis Sacerdoti non approbato poſt incolumitatem non eſt iteranda num. 17.

Abſoluens in articulo mortis a cenſuris monetur infirmum, vt ſi conualuerit, Superiori ſe præſentet num. 18.

Abſolutio cum reincidentia quid ſit num. 19.

An cenſura ob reincidentiā ſit eadem num. vel ſpecie cum præcedenti n. 20.

Sacerdos interdichus, excommunicatus, ſuſpenſus, degradatus, vel hæreticus poſt abſolvere in articulo mortis n. 21. etiam a caſu hæreſis, etiam poenitentem

alienę Diocęſis, & Parochiæ nu. 22. etiā præſente alio Confeſſario approbato, & nulla cenſura irritatio n. 23. Infirmus morti proximus in dubio an poſſit expectare aduentum conſeſſarij approbati eſt abſoluendus a ſimplici Sacerdote num. 24.

Infirmus in mortis periculo non tenetur per literas, aut per Procuratorem, aut per Confeſſarium adire Prælatum vt à caſib⁹ reſeruatſ abſoluatur n. 25; Eſſente aliquo in articulo mortis ſi adſit Sacerdos non approbatus, & ali⁹ approbatus, quis eorum ſi præſerendus num. 26.

Mortui ſimul.

Simul extinctis marito, & vxore, donatore, & donatario, Patre, & filio ex incendio, peſte, ruina ædificij, bello, naufragio, quis eorum prædeſignatus præſumatur ad effectum acquirendi ab hæredibus dotem, vel donationem, vel ſubſtitutionem par. 8. cap. 11. per totum, vbi propoſita difficultas explicatur per tres propoſitiones.

Mulier.

Mulieres iure ciuili excluduntur a teſtimonio ferendo in teſtamentis par. 8. cap. 2. num. 1.

Quid de iure Canonico: verius excludi num. 2.

An peſtis tempore mulier admittatur in teſtem defectu maſculorum nu. 3.

Doctores id negantes num. 4.

Præfertur opinio affirmans, quæ probatur ratione, & multorum Doctorū auctoritatibus a num. 4. ad 9.

Mulieres in teſtamento ad pias cauſas etiam extra peſtis tempus teſtes eſſe poſſunt num. 9. & 10.

Mulier peſtis tempore non obſtante ſtatuſ poteſt teſtari abſque interuentu duorum propinquiorum num. 14.

N

Nanis Eccleſiæ pro neceſſitate Reſpublicæ capſ poteſt à Principe ſeculari par. 4. cap. 3. num. 11. & 12.

Notarius.

Notarius non matriſcularis, vel forenſis Num peſtis tempore poſſit accipere teſtamenta p. 8. cap. 2. a n. 19. ad 24.

Notarius quando teſtamentum probatur

tur per testes, potest in numerum festum enumerari cap. 3. num. 6.

Testamentum conditum ad Notarij interrogationem quando sustinendum par. 8. cap. 9. per totum

Notarius non presumitur persona suspecta num. 2.

Notario non creditur asserenti testatorem fuisse sanæ mentis sed id probatur per testes num. 13. Plura vide V. Testamentum.

Nuntius Apostolicus.

Regulares tempore quarantenz quis domi poenali edicto contineat Episcopus an Nuntius Apostolicus p. 5. cap. 3. Probatur munus id esse Nuntij Apostolici num. 1. Exciipiuntur tres casus a num. 2. ad 7. Habens curam animarum subditur Episcopo, non Nuntio Apostolico num. 10. Tempore eodem quis egrediendi licentiam causa audiendæ confessionis Regularibus concedat Episcopus an Nuntius Apostolicus par. 1. cap. 2. Rationes pro parte Episcoporum num. 2.

Resoluitur pertinere ad Nuntium Apostolicum num. 4. Respondetur obiectis a num. 5. ad 14.

O

Officium diuinum.

Impotens recitare maiorem partem officij diuini ad nihil tenetur, sed qui excusatur a minori parte tenetur ad reliquas par. 6. cap. 2. n. 12.

Officium sanitatis vide verbo Magisteratus

Onera causa belli vel pestis

Vide verbo Privilegium verbo Principis, & verbo Clericus.

Opinio.

Opinionem probabiliorem an liceat sequi, quando agitur de valore Sacramenti, & de perditione animarum. Resoluitur non licere, sed esse eligendam minus probabilem sed quæ asserit certum salutis remedium par. 3. cap. 4. num. 16. & 27. pag. 69.

Oratorium.

In priuatis Oratorijs celebratis Missæ an ab Episcopo concedi possit par. 6.

cap. 1. Refertur declaratio Pauli V. de anno 1615.

Probatur non habere locum tempore necessitatis, & pestilentiz num. 10. Episcopi iure antiquo habebant facultatem concedendi licentias celebrandi in quouis loco sibi bene visio num. 6. Tridentinum An hanc facultatem sustulerit. Probatur non reuocasse, ubi refertur Doctores pro & contra num. 7. 8. 9.

Oratio.

Oratio peccatoris An propter solam fidem a Deo exaudiat par. 2. cap. 1. num. 15. & 16.

Ordinarius loci vide verbo Episcopus

Opera satisfactoria.

Ad opera satisfactoria pestis tempore obligantur omnes fideles par. 2. cap. 3. num. 1. pag. 47.

Opera satisfactoria sunt in præcepto etiam in hac vita, & non solum in purgatorio num. 2. D. Thomas huic sententiæ adspulatur num. 3. D. Ioannes dum hortabatur ad faciendos fructus dignos poenitentia, declarabat onus in re antiquo impositum satisfaciendi in hac vita Deo pro peccatis num. 4. Alia loca scripturæ idem onus indicant ibidem.

Ex definitione contritionis eadē obligatio colligitur num. 5.

Sicut corpus peccato cooperatur, ita etiam puiri debet num. 6.

Confessionis Sacramentalis pars integralis est satisfactio num. 7.

Satisfactio post lapsum non fuit debita in omni lege naturæ, scriptæ, & euangelicæ num. 7.

Temerarium est dicere licere poenitentem non acceptare poenitentiam sibi a Confessario impositam, sed velle luere poenas in purgatorio num. 8.

Ex poenitentiz præcepto non oritur hoc onus satisfaciendi Deo in hac vita nonnulli Theologi dixerunt num. 9.

Hos Theologos non sibi constare num. 10. Confessarij aliquam poenitentiam iniungere genentur num. 10. & 13.

Ex poenitentiz præcepto colligitur præceptum satisfaciendi Deo, in hac vita pro suis peccatis num. 11. Excepto onere confessionis idem præceptum poenitentiz, quod erat in lege veteri, manet in noua.

Qui post lapsum Deo pro suis peccatis satisfacere non laborat, nouum crimen

men committit num. 14.
Opera poenalia cor emolliunt ad contritionem nu. 15.

Papa in articulo mortis potest breuia & gratias expedire p. 8. cap. 8. n. 9.
Papa An sit dominus bonorum Ecclesie regularis An verò tale dominium sit penes singulos conuentus in communibus bonis stabili possidentes par. 3. cap. 1. & par. 7. cap. 10. nu. 14.
Papa peccat tollendo ius quiritum absque iustitia in bonis Ecclesie nu. 15.

Parochus, & Parochia.
Parochi residentia An sit de iure diuino par. 1. cap. 1. nu. 1.

Parochi tempore pestis non possunt fugere absque duplici peccato nu. 9. Nuda posito delegato licita sit eis fuga nu. 12. Num possint compelli, vt redeant ibi. Posito substituto debent petere dispensationem de iure infecto nu. 13. An hæc licentia sit in scriptis concedenda num. 16.

Parochus tempore Pestis num possit officio Parochiali renuntiare nu. 19.

Parochi non residentes An sint excommunicatione puniendi. Affertur opinio affirmans par. 1. cap. 1. nu. 1. et illustratio num. 6. Debent potius priuilegiu Ecclesie Parochialis, fructibus beneficii Parochialis vel puniri potius potius iuris nu. 8. fructus Ecclesie Parochialis ob fugam Parochi subdito applicari possunt nu. 9.

Parochi absentes ante Parochia antea sententiam non faciunt fructus suos num. 10. Reliqua vide in verbo Residencia.

Parochis necessario est dandus Coadiutor hoc tempore Pestilentie par. 1. cap. 6. nu. 9. Adsignanda est illi merces ex redditibus Ecclesie Parochialis, vel ex mensa Episcopali ibidem. An magis expediat Parochum vel Coadiutorem mulierem exponere infectorum num. 10.

Parochus per se cæteris personis dignus Coadiutore nu. 11.

Non Parochi, sed Coadiutores in verbo Plaga Sacramenta pestilentibus porrigebant num. 14.

Parochus si simul habeat filium carnalem, & spirituale in extrema spirituali necessitate constitutos, nec possit simul

verisq; opitulari, cuius saluti per prius prospicere debeat par. 1. cap. 1. nu. 10.
Parochus An possit cogi, vt Matrimonio assistat vide V. Matrimonium.

Parochus Numer ex causa iusta omnino possit Matrimonij denunciationes ibidem.

Parochus tempore pestis etiam verisimiliter mortis periculo An preter Sacramentum Poenitentiae teneatur ministrare, & extremam unctionem ministrare. par. 2. cap. 1. per totum. Vide etiam V. Eucharistia Decretum Gregorii 17. de Parochorum obligatione in hac materia refertur num. 13.

Parochus podagra in manibus laborans qualiter Eucharistia dispensari agilis valeat par. 3. cap. 5. nu. 3.

Parochus vtrum ueniat proprio viro periculo teneatur audire confessiones, postulentum par. 2. cap. 1. nu. 1.

Refertur sententia negans Armillæ, & Tabienæ num. 1. Resoluitur difficultas quinque propositionibus. Prior est. Parochus debet ab Episcopis, vel a Parochis, antequam confessiones audiat, postulet de remediis contra pestem num. 2. Miles est mandatus armis a Principe ante pugnam num. 3.

Parochus si potest alia via quam eius propriæ viri diciendi infectorum confessiones audire, debet id facere nu. 4.

Parochus non teneat intrare domum pestilentem, vt audiat confessiones, sed potest eas audire de fenestra nu. 5.

Parochus potest vti instrumento ad habendum pestilentem reparandum, ne inficiantur num. 6.

Parochus non teneat audire confessiones pestilentis, si verisimiliter credat, hunc non esse in statu lethali nu. 7.

Parochus ut quibus casibus obligetur subditorum confessiones audire extra tempus pestis num. 8.

Parochus an possit negare alieni etiam disposito Sacramentum Poenitentie nu. 9.

Parochus etiam cum viro pestifero per se vel per alium pestilentibus ministrare debet Sacramentum Poenitentie, & an ad id possit cogi ab Episcopo, & puniri si negligat num. 10.

Parochus non debet fugere tempore pestis, Vt Sacramentum saltem confessionis ministret num. 11.

Parochus teneat opitulari suis omnibus non solum in extrema, sed etiam in gravis necessitate spirituali nu. 12.

Parochus tunc debet ministrare omnibus suis Sacramenta quando ipsi opus

ad receptionem a Deo vel ab Ecclesia obligantur num. 13.

Salus multorum moraliter periclitatur, si integer populus sine confessione à Parocho relinquatur nu. 14.

Pœnitentiæ Sacramentum est infectis ante omnia ministrandum nu. 15.

Parochus per Parochiam, vel per Hospitalia infectorum debet quærere, an aliqui Sacramentis, vel consilio egeant num. 16.

Episcopis, & Prælati regularibus idè onus inest quod Parochis nu. 17.

Pœnitentia tempore quo pestis grassatur est populo prædicanda nu. 18. convocandi religiosi, curati si renuant, forte eligendi ibidem, & cogendi ibidem.

Parochus cum teneatur audire confessiones etiam si sola contritione salus acquiratur num. 20.

Parochi vita corporalis etiam si populo sit utilis, & necessaria, nihilominus cum tempore pestis periculo sit exponenda num. 23.

Parochus tempore pestis An possit excipere testamenta cum unico teste par. 3. cap. 3.

Parochiani.

Parochiani in extremo vite non habentes copiam Confessarii cura culpa excusentur, non sic Parochus parte 2. cap. 1. num. 21.

Parochiani cum vite periculo non teneantur recipere baptismum, vel Pœnitentiam, & tamen Parochus cum vite discrimine ad ministerium istorum Sacramentorum teneatur nu. 22.

Parochia Regularis.

Parochiæ Regulares, & ordinum militarium subduntur visitationi Episcopi, non possunt isti Parochi deputari nisi prævio examinis ab Episcopo faciendo par. 1. cap. 4. nu. 1. ad 4.

An in poenam non residentie tempore pestis possit Episcopus tollere Parochiam regularem a Regularibus, vel militarem a Cômendariis, & eam Clericis secularibus concedere nu. 5. Refertur declaratio quædam Sacre congregationis ad favorem Regularium num. 11.

Parochiales Ecclesias habent Regulares a Papa, non ab Episcopo num. 7.

Parochiæ regulares nunquam vacant, sicut nec vniquam moritur religio n. 8. Pro Parochiis nunquam vacantibus Re-

gulares solvunt quinquaginta Cameræ Apostolicæ num. 9.

Pater Filius Annus.

Præceptum honorandi parentes non est equaliter intelligendum, sed filius magis tenetur honorare, & subuenire Patri, quam Matri par. 1. cap. 1. n. 4.

Pater Christianus innata matre Hæbreæ potest infantem Hæbreum baptismum tradere num. 12.

An idem possit Annus Paternus Catholicus mortuo Patre Hæbreo, innata matre Hæbreæ num. 13. & 14.

Parentes sunt filiis præferendi in æquali necessitate num. 18.

Parentes carnales An Patri spirituali in æquali necessitate præferendi nu. 20. Quid de Patre pessimo hæretico. An præferendus Catholico extraneo in eadem necessitate num. 23. vide Verbo Charitatis ordo.

Patria.

Patriæ damno gravissimo quando quibuscumque teneatur occurrere p. 2. cap. 1. an. 1.

Pro Patria ciues tenentur vitam profunderè par. 2. cap. 3. num. 15.

Patriam peste afflictam deferentes An possint compelli ad redeundum par. 7. cap. 11. per totum. Refertur sententia negans Mysingerij, & Antonij Theauri num. 5. Quid statuerit CAROLVS EMANVEL Dux Sabaudie in hac materia num. 4.

Patriam deferentes si sint curiales puniuntur priuatione officiorum in iure Codicis num. 7.

Patriæ debemus non secus ac parentibus num. 8.

Nobiliū siue optimatum omnium presentia nō est pestis tempore necessaria, sed aliquorum ex prudentioribus, qui nominatim citati possunt, ut redeant, & tenentur obedire num. 13. & 14.

Medici, Chirurgi, Aromatarii, Prædicti Sanitatis, Prætores non possunt licite fugam capere num. 10. & 15.

Pauperes vide V. Duntius

Pauperes An tempore pestis in vnum locum recludendi par. 7. cap. 7. num. 8. & fufius problemare 5.

An expellendi ab vrbe, si nequeant alimentari d. cap. 7. num. 9.

Quidam

Quidam

Pater.

Peccatum, & Peccator.

Peccata populi pestem inducunt par. 1. cap. 1. num. 10. pag. 5.
Peccata Regum, ac Principum præcipua sunt pestis materia ibidem num. 11.
Propter peccata populi puniri Regem, & contra num. 14.
Propter populi peccata Regem permitti in peccatum labi, & contra num. 16.
Peccatoris oratio an a Deo exaudiat propter solam fidem vide V. oratio.
Peccator quando sub noua culpa lethali teneatur conterere de suis peccatis vide V. contritio.
Macula peccati, & reatus poenæ æternæ non sunt separabilia par. 2. cap. 2. num. 3. pag. 43.

Perigrinus vide Verbo Testamentum.

Petrus Niccolinus Archiepiscopus Florentinus laudatur par. 3. cap. 10. num. 9. & par. 10. cap. 13. num. 3. & 4. eiusdem ad Regulares cohortatio ibidē.

Pœnitentia vide V. attentio contritio confessio.

Pœnitentia ante omnia initio pestis est populo prædicanda par. 2. cap. 1. num. 18.
Pœnitentiæ Sacramentum est infectis ante omnia ministrandum num. 15.
Pœnitentiæ Sacramentum an tempore pestis teneantur Parochi ministrare cū vitæ periculo ibidē vide V. Parochus.
Solum pœnitentiæ Sacramenti infectis ministrandum, si de vita Parochi timeatur verior sententia par. 2. cap. 2. num. 3. pag. 62. Hæc opinio probatur auctoritate multorum Theologorum num. 4. Roboratur quatuor rationibus num. 5.

Pestis tempus.

Tempus Pestis an sit, computandum inter casus fortuitos, vel inter insolitos par. 9. cap. 1.
Discrimen inter casus naturales, fortuitos, & insolitos num. 2.
Ut euentus dicatur insolitus quot anni requirantur a simili contingentia, ubi referuntur plures opiniones n. 3.
Casus insolitus dicitur, qui a prudentissimo præiudici non potuit num. 4.
Pestis tempus in nostra Italia dicitur insolitus non belli num. 5.
An qui susceperit in se omnem casum fortuitum, omnia pericula tam præuisa quam non præuisa censetur suscepisse casum insolitum a n. 6. ad 17.
Tempus pestis, vel sola eiusdem publica suspicio An excludat reos a con-

tumacia conductores a conductione. I. beneficiatos a residentia par. 9. cap. 4.
De alijs Pestilentis temporis priuilegijs ibidem post num. 14.

Pestis timor.

Pestis solus timor An liberet religiosos ab obedientia, beneficiatos a residentia, reos a contumacia, conductores a conductione par. 9. cap. 1. num. 10. & cap. 4. per totum.
Pestis omnes, quæ Florentiam diuersis temporibus affecerunt parte 10. toto cap. 7.

Pestis remedia Politica.

Leges generales pro munienda vrbe a peste cap. 2. per totum.
Peste affecti, & suspecti a Sanorum consortio qua ratione separandi cap. 3. per totum.
Ministri qui & quot deligendi cap. 4. per totum.
Sacramenta tempore pestis quomodo dispensanda cap. 5. per totum.
Instrutione intorno a ciò di Monsignor Cosimo Bardio Archieuescouo di Fiorenza.
Nosodochia qua ratione gubernanda cap. 5. & 6.
Suppellex suspecta qua ratione purganda vel comburenda cap. 7. con vn' instrutione del sudetto Monsignor Bardio.
Corpora peste extincta qua cautela efferenda, & humanda cap. 8.
Religiosi, & Moniales qua ratione munire, & se seruare possint a peste n. 10. & 11.
Quarantænæ recta gubernatio cap. 12.
Tabula eiusdem ibidem.

Pestis nomen, quidditas, cause.

Pestis græcè dicitur morbus Pædemius; & Panecus id est communis, & vniuersalis par. 1. cap. 1. num. 1.
Pestis latine dicitur a pascendo, & cur num. 12.
Pestis dicitur etiam Epidemia, Endemia, & Pandemia; & quod nam sit inter hæc discrimen num. 3.
Morbum anno 1630. grassantem per vniuersam ferè Italiam non fuisse propriè pestem, sed simplicem Epidemiam num. 4.
Pestis quibus nominibus in Sæptis litteris vocetur num. 6.

Pestis quid & explicatur eius definitio num. 7.

Pestis interdum cum carbunculis, sæpe cum pullulis in inguine sub sinistro brachio sub auribus, non semel in oculis interdum in gutture num. 8.

Pestis causæ physicae plures, & variz n. 9.

Pestem tempore Davidis a populi peccatis profectam docuit Tostatus nu. 12.

& 13. Reprobatur hæc sententia n. 14.

Pestis tempore humana remedia silent, diuina sola profunt par. 2. cap. 1. num. 13. & cap. 3. num. 16.

Pestilens locus vide V. locus

Pestilentes vel de fuga suspectos an sub mortali euitare debeamus, & item illorum mobilia par. 2. cap. 6. num. 16. 17.

Pestilentes tenentur sub lethali monere sanos, ne ad se accedant n. 18. & 19.

Peste affecti vel suspecti An inuiti possint eijs e suis domibus par. 7. cap. 1. num. 1. & 3.

Expulsio ista est de iure naturali, Ciuili, & Canonico num. 2. ad 7. fallit in nobilibus religiosis, & Sacris Ministris num. 11. ad 17. si Sacerdos sit Pauper quomodo cum illo agendum. num. 18.

Pollutio.

Pollutio siue usus veneris An aliquibus morbis opportunum remedium par. 3. cap. 7. num. 3. 20. & 21.

Pollutionis spernens remedium, quo vitam sibi conseruaret, An martyr ibidem.

Precarium.

Precarium quid & quo annorum spatio amittatur par. 4. cap. 3. num. 30.

Præsciencia diuina.

Præsciencia diuina quomodo concordet cum peste morientibus ex fuga, vel sine fuga par. 1. cap. 6. num. 10. & 11.

Prædicatio Verbi Dei.

Prædicationem Verbi Dei An possit Magistratus secularis tempore pestis edicto vetare, vel id munus sit Episcopi par. 4. cap. 7. a num. 1. ad 7.

Prælati.

Prælati Ecclesiastici tempore pestis, An possint erigere tribunal distinctum

a seculari pro tuenda salute Clericorum par. 4. cap. 5. num. 3.

Prælati Regularis An deserto filio Carnali teneatur prospicere saluti suorum religiosorum, & quis in æquali necessitate sit preferendus, filius carnalis an spiritualis par. 1. cap. 31. num. 35. Affertur opinio affirmans Conichij, quæ reprobatur ibidem.

Præuilegium.

Præuilegium siue exemptio generalis ab omnibus oneribus nõ excusat ab oneribus impositis causa pestis, vel belli par. 7. cap. 8. num. 1.

Præuilegiati, & exempti ex causa famis, vel cuiusvis publicæ necessitatis possunt collectari num. 2.

Publica necessitas est præuilegio præferenda num. 3.

Immunitas generalis non trahitur ad onera belli, & pestis num. 4.

Immunitas ab oneribus cogitatis, & incogitatis, statutis, & statuendis, An excuset a solutione onerum causa belli num. 5.

Immunitas sub titulo oneroso excusat ab oneribus belli num. 6.

Princeps An possit reuocare immunitatem concessam sub titulo oneroso n. 7. & 10. Quid de immunitate concessa ob remunerationem meritorum num. 9.

Rex Catholicus compulsi Mediolanenses exemptionem prædentes ad onera extraordinaria num. 11.

Successores in regno, vel Ducatu, An teneantur conseruare præuilegia concessa a Prædecessoribus num. 8.

Immunitas non habet locum, ubi occurrit tam vrgens necessitas, vt aliter ei prouideri non possit, nisi exempti collectentur num. 12.

Ab oneribus causa Pestis nulli exempti excusantur num. 14.

Nullum tempus magis exigit derogationem præuilegiorum, quam tempus pestis num. 15.

Exempti obligantur ad onera pestis saltem in actione negotiationis in curia earum domo, & familia nu. 16.

Patres duodecim filiorum, Senatores, Iudices, & huiusmodi, An eximantur ab oneribus causa belli, vel pestis num. 17.

Præuilegium Officio Sanitatis Taurinensi concessum ab Augustissimo CAROLO EMANUELE decimadi futuræ hereditates ob expensas *ita.*
aus

fitas tempore pestis par. 7. cap. 9. a. num. 3. ad 13.

Princeps secularis.

Princeps sub lethali præcipere potest pugnam suis subditis in bello iusto parte 4. cap. 2. num. 3.

Princeps qui bona priuatorum ciuium abſtulit, quando pretium perſoluere teneatur, & quando non par. 7. cap. 3. num. 10.

Princeps peſte affectus, vel ſuſpectus volens ingredi aliquem ſui Domini locum, poteſt de iure a ſubditis repelli par. 7. cap. 4. num. 7.

Princeps An poſſit infringere, & reuocare priuilegium conceſſum ſub titulo pietoſo par. 7. cap. 8. num. 7. 10. & 11.

Succeſſores in Regno, Ducatu, Principatu, An obligentur conſeruare priuilegia conceſſa alicui a ſuis prædeceſſoribus num. 8.

Princeps in iis, quæ ſapiunt contractum conſideratur vt perſona priuata ibidẽ.

Princeps An poſſit reuocare priuilegia conceſſa a ſuis maioribus in recompenſationem meritorum num. 9.

Rex Catholicus compulſit ſubditos Mediolanenſes exemptionem præten- dentes ad onera extraordinaria nu. 11.

Princeps An poſſit concedere priuilegium, vt ſucceſſores in hæreditate ſoluant officio ſanitaris pro expenſis factis, vel faciendis tempore peſtis, vel pro conſtructione Lazareti par. 7. c. 9. num. 1.

Princeps ex cauſa publicæ vtilitatis poteſt alteri nocere in iure quærendo num. 2.

Princeps An poſſit auferre ius quæſitum ob publicam vtilitatem num. 3.

Princeps An rollens ius quæſitum ob publicam vtilitatem teneatur compenſare damna num. 4.

Reſertur opinio negans Surdi, ſed reprobatum num. 5.

Priuilegium Officio Sanitatis Taurinenſi conceſſum ab Auguſtiſſimo CAROLO EMANUELE decimadiſ- curas hæreditates ob expenſas factas tempore peſtis a num. 8. ad 12.

Principi ſupremo An liceat rollere bona, & ius quæſitum a ſuis ſubditis abſq; iuſta cauſa par. 7. cap. 10. per totum. Reſertur ſententia affirmans Angeli, & Decij num. 2.

Comparatur dominium Principis ſe- cularis in bona ſubditorum cum do-

minio Papæ in bona Eccleſiaſtica nu. 3. & 13.

Adducitur ius Regis in ſubditos ex fa- cris litteris num. 4.

Contraria nihilominus ſententia eſt cer- tiſſima num. 5.

Principatus eſt de iure gentium: natura- omnes ſunt liberi num. 6.

Principes ſubduntur legibus Decalogi num. 7.

Principes monet ſcriptura, ne bona ſub- ditorum rapiant num. 8.

D. Ioannes Chryſoſtomus vtorẽ Theo- doſij hæc de cauſa arguit num. 9.

Ius Regis quod reſertur 1. Regum 8. erat Tyrannicum num. 10.

Ius & iudicium in 5. litteris pro con- ſuetudine accipitur num. 11.

Proceſſio.

Ad Proceſſiones Num Epicoſcopus eſ- pellere poſſit confraternitates. Con- cluditur poſſe inuitare, ſed non com- pellere, & adducitur Decretum Sacre Congregationis par. 4. cap. 7. a nu. 7. Regulares An ab Epicoſcopo cenſuris compelli poſſint, vt accedant ad pro- ceſſiones. Concluditur non poſſe nu. 16. ad 19.

A proceſſionibus multi regulares ſunt exempti, inter quos nos Barnabita num. 2.

Q

Quarantena tempus.

Tempore Quarantene Num Epicoſ- pus abſq; aſſenſu Romani Ponti- ficis concedere valeat facultatem cele- brandi miſſam in publicis vijs, vel pri- uatis domibus par. 6. cap. 1. per totum vide V. miſſa, & V. Epicoſcopus.

Dum ſacrum in publica via celebra- tur, corpus Dominicum a ventorum ſtaribus qualiter cuſtodendum n. 13.

Tempore quarantene ad quem ſpe- ctet concedere facultatem egreſſus perſonis Eccleſiaſticis An ad Magiſtra- tum Sanitatis, vel ad prelatos Eccle- ſiaſticos par. 4. cap. 5. per totum.

Quid de regularibus An ad Epicoſcopum, vel ad Nuntium Apoſtolicum ſpectet eoſdem domi continere par. 5. cap. 3. per totum. Regulares habentes curam animarum ſubduntur Epicoſcopo num. 6. & 10.

Non accedentes in aliquam domo re- cecit. fundata ad numerum quode- narium

narum subduntur Episcopo num. 5. 7. & 8.

Tēpore quarantēz si Regularis egre di debeat ca usa excipiendi alicuius cōfessionem An facultatem impetrare debeat ab Episcopo vel a Nūrio Apostolico par. 3. cap. 4. per totum.

R

Regularis Prælatus.

Regularis Prælatus venit sub nomine Episcopi par. 4. cap. 3. nu. 20. Regularis Prælati non tenetur per se ipsum peste infectis subditis Sacramēta ministrare sed per alium subditum, quem potest præcepto cogere par. 3. cap. 2. num. 8.

Regularis Prælati non se habet erga Subditos, vt Parochus, sed vt Episcopus num. 9. & 10.

In defectum subditorum, vel si nolent obedire, tenetur subditis pestilentibus Sacramēta conferre nu. 11. Dominium Prælati Regularis in subditos maius est dominio Principis secularis in suos num. 4.

An & quando possit cogere subditos, vt corporalia, & spiritualia subditis, & extraneis ministrant pestis tempore videtur V. Regularis.

Regularis siue Religiosus.

An possit deferre monasterium, vt succurrat parentibus extremē indigentibus par. 6. cap. 4. nu. 35. & 36 & si-
sus par. 1. cap. 11. num. 29.

Religiosus iussus a suo Superiore, vt se conferat ad locum suspectum non tenetur obedire par. 7. cap. 11. num. 5. & par. 9. cap. 4. a num. 1. ad 6.

Religiosus An possit absq; sui Prælati licentia esse testis in testamento, & An peccet lethaliter par. 8. cap. 2. nu. 11. & 12.

Regulares a quo domi contineri debeant quarantē tempore uelegressus facultatem impetrare vide V. quarantēna.

Regulares in re ordinario Episcopi subdebantur, qui illis Abbates prædicabant par. 5. cap. 1. num. 4.

Regulares habentes curam animarum missis, quæ ad curam animarum pertinent, visitationi, & coercitioni Ordinarj plenē subiacentur num. 10.

Regulares in odiosis non subduntur Ordinarijs locorum, sed solum in fau-

orabilibus num. 11.

Regularis confessio excepta inuito Episcopo, aut sine illius approbatione est nulla par. 5. cap. 4. num. 5.

Regularis semel ab Episcopo absolute approbatus non potest iterum ab eodem Episcopo, sed bene a successoribus examinari num. 5. & 6. Refertur in id Pij V. definitio num. 7. Hæc constitutio non fuit a Greg. 14. reuocata nu. 8. & 9.

Regularis ex causa, quæ oritur ex ipsa confessione, potest ab Episcopo suspendi ab audiendis confessionibus 10. 11. & 12. vbi refertur sacre Congregationis decretum.

Regularibus omnibus vnus conuentus simul non potest Episcopus inconsulta Sacra Congregatione adimere facultatem audiendi confessiones, vel eam denegare num. 13. & 14.

Regulares a Capitulo sedē vacante priuilegijs non obstantibus possunt ad nouum examen vocari num. 15.

Regulares an teneantur obseruare vota, & ieiunia ab Episcopo indicta par. 5. cap. 5. a num. 21.

Regulares tenentur seruare festa ab Episcopo indicta, & eiusdem interdictum num. 25.

Quam facultatem habeat Episcopus in Parochias regulares vel militares, An propter non residētiā possit eas tollere a religione, & secularibus Clericis addicere par. 1. cap. 4. pag. 16.

Regulares non possunt censuris compelli ab Episcopo, vt accedant ad processiones par. 4. cap. 7. a nu. 16. ad 20.

Regulares habent priuilegium a Papæ, ne possint ab Episcopo suspendi, interdici, excommunicari ibidem n. 18.

Regulares an ab Episcopo cogi possint ad ministranda pestilentibus Sacramēta par. 5. cap. 1. per totum.

Regulares studio theologiæ incumbentes, grassante hæresi, tenentur prædicare, & docere veritates fidei Catholice non obstante mortis periculo ibidem num. 19.

Regularis subditus iussus a suo Superiore ad ministranda pestilentibus sacramēta quando obligetur obedire par. 5. cap. 2. insus, vt inseruiat pestelaborantibus eiusdem ordinis tenetur sub lethali obedire num. 1.

Cura inuicem, & mutua obsequia sunt intra regulam cuiusvis ordinis num. 2.

Regularis Prælati dominium in subditos maius est dominio Principis secularis

laris in Vassallos num. 3. & 4.

Caietani aurea verba de obligatione Religiosi inferuendi peste laborantibus num. 5.

Religiosus valde vilis ordini non est exponendus curę pestilentium, nec iste tenetur obedire num. 6. Iustus inferuire extraneis non tenetur obedire num. 7.

Prælati regularis non tenetur per se ipsum, sed per alium subditum Sacramenta suis pestilentibus dispensare n. 8. ad 10.

Remissio pensionis ob anni sterilitatem quando sit facienda, & quando non. par. 9. cap. 5. per totum, & cap. 6. & 7. per totum.

Reservatio casuum vide Verbo Casus.

Referuatio in odium delicti quando sit poena, & quando non par. 4. capite 3. num. 4.

Residentia.

Residentia Episcoporum, & Parochorum An sit de iure diuino par. 1. cap. 2. num. 6. & 7. pag. 7.

Tempore pestis An residere teneantur, & si non resideant, An peccent duplici culpa, a num. 1. ad 13. vide Verbo Episcopus, & Verbo Parochus

Residentia competit etiam Guardianis, Prioribus, Abbatibus, Rectoribus, vel Præpositis regularium præsertim tempore pestis num. 8.

Epistola D. Augustini de licita, vel illicita fuga tempore persecutionis integra refertur num. 21. pag. 10.

Prior eligens sibi Vicarium perpetuum non tenetur tempore pestis residere num. 17. pag. 9.

De poenis non residentium tempore pestis par. 1. cap. 3. pag. 14.

Episcopus per tres menses in singulis annis absq; licentia Papæ absens, & Parochus per duos menses absq; Episcopi licentia An peccent, & faciant fructus suos. Refertur duplex opinio num. 12. 13. 14. 15.

Absentia per octo dies posito substituto licita est Parochis absq; alia Episcopali licentia num. 17. secus tempore pestis num. 18. & 19.

Parochus absens, antequam Parochia priuaretur, debet personaliter citari, quod scitur vbi sit num. 20.

Quando nescitur vbi sit, citatur per urina edicta nu. 21. Quod habet locum etiam in Canonicis num. 23.

Si Clericus non residens personaliter

citur, sufficit vnica admonitio, & brevis temporis assignatio nu. 23. In electione Episcopi est priuare non residentem vel per prius a fructibus vel per prius a beneficio num. 24.

S

Sacrauentia Dux vide V. Carolus Emanuel.

Sacerdos.

Sacerdotes ministrantes Sacramenta infectis, vel suspectis an sint separandi a sanis par. 1. cap. 6. Florentiæ baculum album gestabat in manibus in signum suspicionis ibidem nu. 8.

Sacerdotes in defectum Parochorum An lege Charitatis Christianæ teneantur sub culpa lethali pestilentibus Sacramenta ministrare par. 1. cap. 9. vide Verbo Charitas.

Sacerdos in mortis articulo an possit absolvere a quibusvis peccatis etiam præsertim approbato vide plenè V. mortis articulus, & V. casus referuati.

Sanitatis præsertim vide V. Magistratus.

Satisfactorium opus vide V. opera satisfactoria.

Scriptura.

Scriptura An sit de substantia testamenti par. 3. cap. 3. num. 8.

Sola scriptura absq; testibus de manu testatoris conscripta An suppleat locum testamenti in causis pijs vide par. 5. c. 6. per totum, & V. Testamentum.

Sepultura.

Opus sepeliendi mortuos Reipub. vile ac necessarium par. 4. cap. 6. nu. 1.

Sepultura infectorum eadit sub præcepto num. 2. 3. & 4. qualiter faciendæ num. 6.

Societas ad offerenda cadauera destinata a tribus Imperatoribus multis aucta priuilegijs num. 5.

Societas Misericordiarum in Vrbe Florentina erecta laudatur num. 7. eiusdem pia instituta etiam pro pestis tempore num. 8.

Sepultura infectorum in templis an possit a seculari Magistratu impediri nu. 9. ad 12.

Infectorum cadauera an liceat, & expediat flammis tradere nu. 13. ad 18.

An id locum habeat solum in causa pia, vel etiam in profana n. 7. ad 9.
Testamentum relatum ad schedulam relictam in manu Confessarii An firmū par. 8. cap. 4.
 Valet secundum omnes quo ad legata tam pia quam non pia num. 1.
 Valet quo ad ipsam hæredis institutionem num. 4. §. 9. 10. 11.
 In hærede Nominando quæ forma seruanda num. 6.
Testamentum in quo nominatio hæredis alterius dispositioni committitur An sit validum tam iure Canonico quam ciuili num. 7. & 8.
Testamentum Hæbrei solemne relatum ad quandam scripturam ab eodē lingua Hæbraica conscriptam An teneatur num. 11.
Testamentum in tempore pestis conditum absq; debito testium numero An post pestem viuō testatore sit repetendum cum debitis solemnitatibus, & si debeat cum priori, An sustinendū par. 8. cap. 5. per totum.
Testamentum mulieris ante statutum iubens mulieres posse testari absq; interuentu duorum propinquorum An post statutum subsistas si mulier testamentum non reporat cum interuentu Agnatorum num. 2. & 7.
Testamentum Peregrini conditum in itinere absq; debito testium numero An valeat post reditum ad Patriam n. 4.
 Militis testamentum non solemne factum in militia An post annum a militia sit firmum num. 5.
Testamentum conditionale si moriar ex hac infirmitate post incolumitatem expirat num. 6.
Testamentum a testatore conscriptum absq; proprio nomine & sigillo arguit potius se voluisse præparare ad testandum quam testari voluisse par. 8. cap. 6. num. 1. & 2.
Testamentum non integrè factum est testamentum nullum num. 3.
Testamentum accipit suas vires ab ultimo puncto, & extremo actu n. 4.
Testamentum sola scriptura testatoris conditum absq; testibus etiam ad pias causas non valere multi D. D. tradiderunt num. 4.
 Opposita sententia eligitur, & multis rationibus probatur num. 5.
 An sit vera, & certa in foro animarum num. 6.
 An in foro externo sit certa n. 7.
 In testamento condendo scriptura testatoris supplet locum testium in cau-

sis pijs num. 8. 9. 13. 14. 22.
Testamentum ad pias causas etiam solis nuntius conditum sustinetur nu. 10.
 Scriptura conscripta de manu testatoris ad fauorem piæ causæ, & post obitum testatoris inuenta in mensa vel in arca ipsius potest a Notario in publicum testamentum redigi nu. 11.
Testamentum ad pias causas est magis priuilegiatum quam dispositio inter liberos num. 12.
Testamentum inter liberos valet sine testibus dummodo fuerit scriptum de manu testatoris num. 13.
 In pestiferato, suspecto, vel sequestrato non præsumitur voluntas testandi suspensa sed potius integra, & perfecta num. 15.
 In dubio pronuntiandum est pro testamenti valore num. 16.
 In ambiguis fauendum est testamento ad pias causas num. 17.
 Scriptura quæ stat loco testamenti fauore piæ causæ, qualiter debeat esse conscripta, & quibus cautelis munita num. 23. 24. 25. 26.
 Respondetur rationibus Cardinalis Mantica contra Menochij consultationem, & allatam doctrinam n. 27.
 In testamento non solemni facto per priuatam cedulam, si iuncta sint causæ piæ, dispositio inter liberos, & inter extraneos, testamētū illud An quo ad extraneos sustineatur p. 8. cap. 7. n. 1.
 An idem sit dicendum de vsu cedulæ iudiciali etiam ad eommodum extraneorum num. 2.
 Quid de iure communi num. 2.
Testamentū minus solemne est de exorbitantibus a iure, ideo restringendum num. 5.
Testamentum inter liberos non solemne scriptum de manu patris non predeste extraneis num. 6.
Testamentum non solemne ad pias causas non valet quo ad extraneos in eo nominatos num. 7.
 An idem sit dicendum de testamento pestiferato num. 8.
Testamentum balbutientis, vel inarticulatè loquentis ob mortis propinquitatem An & quando sustineatur par. 8. cap. 8. per totum.
 Referuntur duæ sententiæ inter se contrariæ a n. 1. ad 10.
 Conciliantur distinguendo plures casus num. 10. ad 17.
Testamentum conditum ad Notarij Confessarij, vel propinqui sanguine interrogationem An valeat par. 8. cap. 9.
 M Valct

Valer si interrogatio fiat a Notario n. 1. & 2.

Non valet secundum aliquos si interrogans sit persona priuata nu. 1. valet si hæres institutus erat successurus ab intestato num. 4. & 5. valet si sit instituta pia causa num. 13. Non valet si interrogans sit persona suspecta nu. 6. item si æger veritatē se ad aliam lēcti partem num. 7. item si sit dubium an æger sit sanæ mentis nu. 14. 16. 17.

Testamentum mariti ad vxoris fauorem ipsa singula verba recitante, & marito eadem repetente est inualidum nu. 8.

Testamentum vxoris confectum a marito, & de eius dictatura prius a Notario conscriptum, quamuis ab vxore approbetur, non est validum nu. 9.

Testamētum postremum, sed factum ad alterius interrogationem nō reuocat prius conditum mente sana, & plenē libera num. 12.

Notario non creditur si dicat testatorem fuisse sanæ mentis, sed id probatur per testes num. 14. Premortui testes habentur pro recognitis ibidem.

Testamentum non lectum a Notario eorū testibus quando corrumpat, & quando subsistat nu. 17. 18. 19. & 20.

Testamentum ad alterius interrogationem conditum est firmum quando constat de sana testatoris mente articulata loquela, & ore proprio nominauerit hæredem suum num. 21.

Testamentum nūtibz factum non est validum par. 8. cap. 10. Procedit etiā in testamento facto ad fauorem liberorum num. 4. fallit in testamento ad pias causas nu. 5. fallit in legatis etiam profanis, fideicommissis, codicillis n. 7. 8. & 9.

Testamētum nūtu factum valet, quoties testatore coram Notario, & testibus declarauit, se velle de suis bonis disponere, sed voce statim amissa, nūtibz hæredem suum, vt potest, designat n. 10.

Testamētum militis nūtu factum est validum num. 11.

Testis.

Mulieres An possint esse testes in testamentis par. 8. cap. 2. num. 1. & 2. Quid de pestis tempore, An sint admittendæ. Refertur sententia negans. Probatum affirmans a num. 3. ad 10. Mulieres in testamento ad pias causas etiam extra tempus pestis possunt esse testes num. 9. & 10.

Religiosus absq; sui Prelati licencia.

An possit esse testis in testamentis nu. 11. & 12.

Consanguinei hæredis An possint esse testes num. 13. 23. 24.

An quando hoc pestis tempore vocari possunt quinq; testes, sufficiant tria num. 8.

Testator.

Testator inclusus intra cortinas, vel in.

Castro, qui a testibus non videtur, quamuis quo ad vocem agnoscat, An tempore pestis validè testari poterit. Probatum hoc testamentum esse firmum par. 8. cap. 2. a num. 14. ad 19.

Testator proprio ore hæredem suum nominare debet par. 8. cap. 10. nu. 2.

Theophili Raynaudi opusculū de martyrio ad pestem laudatur par. 1. cap. 7. num. 12.

V

Venditio, & Emptio.

Emptori fundi pro pretio non soluto, An propter anni sterilitatem fiat remissio pensionis par. 9. cap. 5. n. 38. Referuntur dominij in tali contractu stat loco hypothecæ n. 39. An si res ista periret, damno Emptoris, vel venditoris periret nu. 40.

Emptori cum pacto retrocessionis Nū ob anni sterilitatem debeat remissio pensionis remissio num. 41.

Vita.

Vitam exponere periculo in quibus casibus quis reneatur p. 1. cap. 4. nu. 20.

Vicarius Capituli Sede Vacante vide Verbo Capitulum.

Vicarius Generalis.

Vicario Generali an ex vi sui muneris competat facultas dispēdandi in omittendis denunciationibus matrimonij par. 6. cap. 3. num. 2.

Vnctionis extrema Sacramentum.

Extremam vnctionem, An Parochus obligetur ministrare peste laborantibus par. 2. cap. 2. num. 3.

Si infirmus non receperit absolutiōnem, nec Eucharistiam, nec recipere ista Sacramenta amplius possit, quia sensum amiserit, danda est extrema vnctio, dummodo Christiane vixerit num. 19.

Votum

Vota maiorum qua obligatione obliget
posterius ad illorum observantiam.
vbteferuntur plures opiniones Theo-
logorum par. 5. cap. 5. a nu. 5. ad 12.

Vota maiorum ob publicum bonum
emissa An obligent regulares exemp-
tos a nu. 21. ad 27.

*Vrbis Porta tempore Pestis vide V. Cu-
stodia.*

Egressus extra *Vrbem*. An & quando
pestis tempore permittendus par. 7. c.
5. num. 4.

Edicunt prohibens **egressum**. ab-
que venientissima causa est iniustum.
num. 5.

Factum pro solis religiosis est iniquis-
simum num. 6.

Habet anexam excommunicationem
num. 7.

Si in eodem lecto demortui depreh-
dantur vxor, & maritus, quis eorum
predefunctus presumatur ad effectum
lucranda dotem par. 8. cap. 11.

Mulier ratione sexus debiliore prius
censetur mortua quam maritus n. 5.
Quid si statutum requirat mariti su-
peruiuentiam, vt lucretur dotem nu.
3. 4. 5. 6.

Vxorem peste laborantem si maritus de-
ferat dotem amittit. & si vxor ma-
ritum, in bonis non succedit eidem
par. 1. cap. 10. sub num. 2.

Vxor non est pars substantie mariti, &
quomodo dicatur vna caro cum ma-
rito par. 1. cap. 11. num. 17.

Vxore existente in equali necessitate cu
filio, cui debeat maritus opitulari, si
non possit ambobus ibidem nu. 5.

Finis Prioris Indicis rerum vsque ad Problemata.

NOMINA AVCTORVM QVI IN PROBLEMATIBVS ALLEGANTVR.

A

Alexander Massarias
Alexander Benedictus
Alberus Magnus
Antonius Benedictus
Antonius Portus
Andreas Gallus
Aristoteles
Auicenas
Augustinus Bucius

B

Bartholomeus Galleffus

C

Carolus a Basilica Petri
Cardanus
Christophorus Iabellus

D

Dionisius Halicarnasæus
Discorides
Diomedes Amicus

E

Elebius Historicus
Euagrius

F

Fabius Paulinus
Fallopilus
Fernelius
Franciscus a Sancto Nazario
Franciscus Thomafius
Franciscus Stabilis
Franciscus Victoria
Franciscus Suarez
Franciscus de Torreblanca

G

Galenus
Gerardus Columba
Gentilis
Gregorius Tholosanus
Guidus Caulacius

H

Herodorus
Herculanus
Hippocrates
Hieronymus Rubens
Hieronymus Mercurialis
Hieronymus Fracastorius
Homobonus de Bonis

I

Iacobus Stollerius
Iacobus de Grassis
Iacobus Soldus
Ioannes Grillotius

Iulius

Julius Palmerius
Julius Scaliger

L

L Aurentius Ioubertus
Lemmius
Leonardus Lessius
Ljuius
Lucretius

M

M Arcus Varro
Marianus Capella
Matthiolus
Mattheus Villanus
Marsilius Ficinus
Martinus Deschus
Martinus Bopacina
Michael Mercatus
Michael Medina

N

N Atalis de Comitibus
Nissenus
Nicephorus Calistus
Nicolaus Massa
Nicolaus Monardes

O

O Vidius

P

Petrus Gregorius Tholosanus
Petrus Parisius

Pierius Valerianus
Picus Mirandulanus
Philippus Ingrassias
Philostratus
Plutarcus
Plinius
Procopius
Prosper Burgarius

Q Vintus Sirenus
Quintus Curtius

S

S Abellius
Seneca
Sigonius
Stephanus-Rodriquez a Castro
Sufius

T

T Heophrastus
Thucydides
Thomas Aquinas
Thomas Caietanus
Thomas Sanchez
Thomas Iordamus

V

V Irgilius
Valeriola

INDEX

INDEX RERVM QVAE IN PROBLEMATIBVS CONTINENTVR.

A

Ceti frequens usus a peste
seruat. eius vis mirabilis.
Historia cuiusdam qui A-
pidis veneno tactus. solo
aceto sanatus fuit proble-
mate 35. in fine pag. 59.

Aer Nō putrescat. cur ad
neget Philosophus. qua ratione expo-
nendus. An corrumpatur secundum
manifestas. & occultas solas qualita-
tes. An etiam secundum substantiam
problemate 21. pag. 29.

Aer an venturatur in venenum ibidem.

Aeris expurgatio optimum pestis reme-
dium. Hae expurgatio fit quatuor
modis problemate 34. pag. 49.

Anni constitutio in qualitatibus inuenit
futuram pestem portendit proble-
mate 20. pag. 27.

Annus praecedens. & subsequens pestem
maximè sunt salutares prob 23. in fine

Arsenicum duplex. Arsenici cristallini
gestatio regioni cordis accommodata.
seruat a peste. & cur probl. 34. remed.
10. pag. 52.

Auditus pestis interdum contracta probl.
21.

Auditus fit per realem soni ad aures de-
lationem. non per speciem intentiona-
les ibidem.

B

B Alneis pestis tempore noxia pag 49.
Basilici vicus speculo repercussus
mortem eidem incert problemate 32.
pag. 51.

Z. I. I. I.

Bubones vide Verbo Carbo pestilens. &
Verbo macule pestiferæ.

C

C Anni frequens rabies futuram pe-
stem indicat. & cur probl. 23. pag.
28.

Canis rabidi venenum in humano corpore
per 12. annos coheruerat. tam-
dem erupisse probl. 33. pag. 50.

Cadavera pestiferunt in omnem par-
tem flecti facillima cetera vera obli-
gescant probl. 9. pag. 12.

Cadavera peste. vel veneno extincta An
a canibus. & feris attingatur probl.
pag. 20. exempla multa sanum. qui
corpora huiusmodi dilaniant ibi.

Carceribus inclusit a peste magis im-
munes probl. 2. pag. 17.

Carbo pestilens est in inguine. sub a-
xis. & interdum sub auribus. & in ocu-
lus signatur probl. 17. pag. 23.

Carbo pestilens quod minor. eo deterio-
rius. quod plures. & latiores. eo magis vici-
pollicentur Discrimen obseruandum
inter carbones pestilentes. & non pe-
stilentes. Pestis tempore dari etiam
carbones non pestilentes ibidem. Car-
bo pestilens intra quartum sextum. &
nonum diem interficit ibidem.

Cauterium a peste insalubriter seruat. &
cur probl. 34. remed. 2. pag. 52.

Ciborum genera pestis tempore quæ no-
xia. & quæ salutaria probl. 25. pag. 53.

Columbe eius optimum pestis Annu-
tium. ibidem.

Cometæ. & cadentes stellæ inter finem
æstatis. & initium Autumni futuram
pestem

pestem indicant probl. 20. pag. 26.
Contagium ex contactu an perniciosius
illo, quod ex fomite, vel ex aere cor-
rupto oritur probl. 20. pag. 37.

D

Distantia a corpore infecto, ne quis
peste laedatur, quanta esse debeat
probl. 29. pag. 36.

E

Expultrix facultas Num post animæ
recessum in corpore humano per
aliquot tempus permaneat probl. 18.
pag. 24.

F

Fames Pestis inuidua comes. exem-
pla pestium, quarum origo fuit fa-
mes: ciborum copia pestilentes morbi
propulsari probl. 34. rem. 12. pag. 55.
Fuga a loco pestis optimum, & tutissi-
mum Antidorum. Hæc fuga qualis
esse debeat, item an ad montanum,
vel ad planum locum probl. 34. pag.
45.
Fulmen liquores, quos tangit, reddit pe-
stiferos probl. 20. pag. 26.

G

Gallina nigra, vel galli & columbe
stercus distillatum in peste Medio-
lansenſi optimum pestis Antidorum
probl. 34. rem. 6. pag. 51.
Gaudium a peste seruat probl. 34. rem. 8.
pag. 52. & probl. 2. in fine.

H

Hirci odor, & contractatio frequens
pestem auertit probl. 34. rem. 4.
pag. 50.
Antihæbæ indicæ quinta substantia
optimum pestis Antidorum: eius ori-
go, natura, qualitas, folia habet simi-
lia Hispanæ Fantagini probl. 34. re-
med. 13. pag. 56.
Historia Thucydidis, Procopij, & Eua-
grij de peste pag. 2.

I

Imaginatione, & metu An Pestis con-
trahatur: vis eius maxima: vis imagi-
nationis vnius Num alienum corpus
valeat alterare: probl. 24. pag. 32.

L

LVpori turmatim in oppida ingres-
sus futuram pestem portendit pro-
blemate 20. pag. 28.

M

Maculæ pestiferæ cur prius inuisæ
post mortem appareant proble-
mate 18.
Maculæ pestiferæ cur in dorso, & pecto-
re, non in facie conspiciantur probl.
19. pag. 25.
Malinconici cur minus pesti subdantur,
colerici magis, sed sanguinei multo
faciliter a peste corripiantur problem.
2. pag. 13.
Maleficorum Mediolanum deuastantiâ
remedium, quo se ipsos a peste serua-
bant quale probl. 34. rem. 14. pag.
57.
Eorundem data supplicia probl. 25.
pag. 33.
Malefici imaginatione, & fascinatione
Num pestem in aliqua regione pro-
creare valeant probl. 24. pag. 33. item
pulvere, vnguento, & sapone pesti-
li probl. 25. pag. 33.
Medici etiam doctissimi in pestis initiis
huius morbi naturam non assequen-
tes pronuntiant pestem non esse, cum
gravi Reipublicæ dâno, in dubio quid
tenendum probl. 1. pag. 12.
Mithridatica Antidorum contra pestem
probl. 34. rem. 9. pag. 53.
Moniales cur a peste minus lædantur
probl. 7. pag. 17.
Morbiliones, & variolæ cur faciè petant,
& eam maculent probl. 19. pag. 25.
Muscam a peste sanare qualiter accipi-
endum probl. 34. rem. 8. pag. 52.
Mulieres, & pueri cur magis pesti obno-
xij probl. 1. pag. 13. oppositum inter-
dum accidisse exemplis demonstratur
ibidem.
Muliebri menstruum specula inficit, nec
at segetes, & herbas veneni instar est,
cum muliere menstruata cohabitantes
lepram, & alios lethiferos morbos
contrahunt probl. 4. pag. 15.
Mulier a morbo gallico libera, virum
potest hoc morbo afficere probl. 10.
pag. 18.
Mulier veneno nutrita sola osculo
alios veneno necabat ibidem.
Mulieres Romanæ ad 170. damnatæ,
quod venena coquerent, ac Urbem
Romanam infectarent probl. 25. pag. 33.

Oculo.

- O** Colorum visis pestis sæpe con-
sta probl. 23. pag. 31.
Odoribus terris pestis contraxit exempla
multa probl. 22. pag. 30.
Odorum suauitate pestis arcetur probl.
34. remed. 2. in siq. & remed. 3. pag.
50.
Odor Hirci, & frequens contractatio pe-
stem auerit ibidem remed. 4.

- P** Ausperes Num pestis tempore in io-
cum vnum recludendi problemate
5. pag. 16.
Panis optimi, & ciborum copia pestem
auerit probl. 34. remed. 12. pag. 55.
Pestis futuræ in aliqua regione inditæ
quæ probl. 23. pag. 26.
Pestis ortus vere, vel autumnus, an estate
fiat probl. 26. pag. 34.
Pestis interitus qua anni parte contingat
ibidem
Pestis incipit a partibus meridionalibus,
& tendit in Occidentales problemate
12. pag. 20.
Pestis duratio in aliqua regione an excedat
triennium probl. 27. pag. 35.
Pestis per annos quindécim, & per an-
nos quinquaginta duos continuo de-
fensius refertur ibidem.
Pestiles tómes in vestibus laneis, lineis,
sericis, & similibus per triennium per-
durare potest probl. 28. pag. 36.
Pestis corpus aliquot inuadentis signa
viginti probl. 31. pag. 38.
Pestis qua diei, vel noctis parte magis de-
fensuat, & occidat probl. 26. pag. 34.
Pestis remedia spiritalia vide in appa-
ratu ad hunc tractatum.
De remedijs characterum probl. 33.
pag. 41. ad 43.
Pestis remedia naturalia 14. Probl. 34.
pag. 43.
Pestis Num bis eundem hominem affi-
ciat probl. 15. pag. 21.
Pestis tempore cur repentini interitus
absq; præcedentis morbi inditijs probl.
3. pag. 14.
Peste non affectus cur alios ledere peste
possit probl. 10. pag. 18.
Peste cur quidam ledantur, alij minimè
probl. 2. pag. 13.
Pestis cur morbus insanabilis probl. 1.
pag. 12.
Pestis infensi Numinis telum est probl.
1. & pag. 38. & in apparatu sub tit. Pe-
stis cur bellum diuinum.

- Pestis hystrospicum apud veteres erant
sagittæ in grecos immixtæ problem. 3.
pag. 13.
Pestis generatur putrefactione acceisa
circa eor probl. 12. pag. 19.
Pisces a peste Num sint immunes probl.
12. pag. 20.
Pira odorata pestis remedium opportu-
num probl. 34. pag. 50.
Reliqua suis quæque locis opportuna
querenda.

- R** Egiones a peste omni tempore
bene quæ probl. 12. pag. 19.
Robustiores cur pax exteris pesto pro-
strati probl. 16. pag. 21.

- S** Angulis emissio in febre pestilenti,
An facienda proble. 34. remed. 11.
pag. 54.
Saturni coniunctio eum Ioue, vel Mar-
te in signis aetels, præsertim Libra,
Aquario, & Scorpione, præserte So-
le, aut Luna pestem inducit. Problem.
20. pag. 26.
Ob Saturni domilulum in Syria pestis
septimo quoq; anno reuertitur. ibi-
dem.
Sanitati appropinquantes cur non sanen-
tur, sicut lepra, scabie, peste laboranti-
bus accedentes ægrotant problemate
11. pag. 18.
S. Sebastiani Patrocinium cur pro peste
auertenda coeperit a fidelibus implo-
rari probl. 8. pag. 17.
Siccitate regnante factas pestilentias, in
seu hyeme probl. 20. pag. 27.
Singultus quid. An fiat in gula vel in sto-
macho remissiuè probl. 31. pag. 40.
Sternutatio quid. Cur signum bonum
ex malacausis. Quando malum signi
probl. 31. pag. 39.
Sudoris emissio maxima pestem propel-
lit pro 34. remed. 5. pag. 51.
Ad sudorem prouocandum quæ adhi-
benda ibidem, & remed. 13. pag. 56.

Superfluo.

- V** Erba, & characteres an habeant
virtutem tanandi, vel præser-
di a peste. Agitur de quibusda char-
acteribus per vniuersam italian-
dispersis, quod Antidorum celeste
putabatur probl. 33. pag. 41. ad 43.

1. Eiusdem ~~permissio~~ a Sacra Inquisitione refertur.
2. Reprobatio eiusdem in Vrbe Florentina.
3. Responsum doctissimorum virorum de eadem questione.
4. Descriptio characterum, & eorumdem declaratio.
5. Multis rationibus reprobantur.
6. Pactum cum demone occultum ex quibus signis dignoscatur.
7. Verba, & si sacra non habere vim sanandi, vel præseruandi demonstratur.
8. Euangelium D. Ioannis, An liceat ad collum gestare.
9. Verbis non inesse vim supernaturalem sanandi morbos.
10. Verba sacra ad alium finem ordinata, quam fuerint a Christo instituta, signa sunt pacti demoniaci.
11. Verbis consecrationis quidam magus vulnera omnium sanabat.
12. Verba sacra, aut Credo, aut Pater Ave Maria Psalmum Danicicum, & similia miscere fornicium hæreticale est.
13. Characteres relati a peste seruantes in falsitate historiarum fundabantur.
14. Falsitas historiarum superstitionem indicat.
15. In dubio An aliqua verba vel res habeant virtutem. Sanandi ex reuelatione diuina facta alieni sancto viro, quid agendum.
16. Ex ipsa characterum declaratione colligitur superstitio.
17. Ambiguitas significationis suspicionem gignit superstitionis.
18. Mediolanensi Concilio Prouinciali reprobantur omnia verba vel scripta a peste seruantia.
19. Idem Characterum in specie Antidotum a Sacra Congregatione reprobatum anno 1630. 18. Septembris.
20. Verborum piorum vsum per modum impetrationis non sperando exiliscere salutem licere docent multi.
21. Verbis vel rebus sacris nullam inesse superstitionem, ex quibus signis dignoscatur.
22. Anuli confecti ex nummis argenteis Crucifixi in die Parasceues oblatis. An liceant, & valeant contra morbum contractionis membrorum.
23. An vtentes verbis vel rebus sacris superstitiosis ad Sanitates conferendas ex simplicitate a culpa excusentur. Refertur sententia Suarez negatiua. Probatum affirmatiua.

24. A crimine manifestæ heresis An excuset mulieris vel rusticæ simplicitas.
25. Trinitatem esse feminam quædam mulier credebatur.
26. Verba exorcizantia inusitata An liceant.
27. Exorcismorum nouus sed pius ritus tempore pestis a Federico Borromeo Mediolanensi Archiepiscopo inuentus.

T

Temperantia Socrates ab Atheniensibus peste se seruauit incolumem problemate 34. remed. 8. pag. 52.

V

- V**enti Australis status de mense Decembri pestis est inditium, & causa. Probl. 20. pag. 26. eiusdem obstrutio pestem pellit ibidem.
- Vento flante a pestilentera regione ad sanam pestis inducitur, cuius rei multa exempla proponuntur. Probl. 29. pag. 37.
- Venenum in humano corpore ex putridis humoribus Num naturaliter gignatur probl. 4. pag. 15.
- Veneri interni, & externi accidentia ita sunt similia, vt error facile esse possit in iudicando, quem veneno externo necarum, cum fuerit interno ibidem.
- Venenum An ita preparari possit, vt haustum post tres aut quatuor menses lædat, & interficiat, & non prius probl. 28. pag. 36.
- Venenum Canis rabidi in humano corpore inclusum post 12. annos in eodem conseruatum tandem erupit ibidem.
- Vespillones cur inter agmina cadauerum illæsi permaneant probl. 2. pag. 11.
- Vestes pestis tempore, quæ adhibendæ, quæ vitandæ. Probl. 36. pag. 59.
- Vini generosi vsus moderatus pestis est Antidotum. Aureo poculo haustum est salubrius probl. 31. ante finem pag. 52.
- Vngues, & Pili cur naturaliter teste Aristotele in demortuis augeantur probl. 18. pag. 14.
- Vngueta, & puluis maleficorum quo se a peste seruabant probl. 34. remed. 14. pag. 57.
- Vrbes populosiores cur pestis magis, & per prius inuadat problemate 6. pag. 16.
- Vrines humanæ porio pestem pellit problemate 34. remed. 6. pag. 51.

Additio-

ADDITIONES

- P**A R. 1. cap. 2. nu. 13. in fine adde. Duardus in comment. ad bullam in cena Domini lib. 1. cap. 2. quæst. 2. concl. 4. num. 35. Scipio de Rubéis in Aphorismis Episcopalis. V. Pests num. 1. Barbosa trac. de officio Parochi cap. 17. num. 17.
- Par. 1. cap. 2. num. 19. in fine adde.** Idem docet Emanuel Rodriguez in sum. par. 2. cap. 37. nu. 3. edit. ult. Gauanus noster in suo Manual. Prælat. in V. Pests num. 2.
- Par. 1. cap. 6. nu. 2. post Modernum ibi vsq; ad finem adde.** Auguf. Barbosa trac. de officio Parochi cap. 17. num. 16.
- Par. 1. cap. 6. num. 9. ibi de Ecclesijs ædificandis adde.** quinimmo Episcopi sumptibus vllis parcere non debent, vt ministros conducant, qui Sacramenta infectis ministrent, libiq; eis in tam pium opus vendere calices, & bona ecclesiæ, si alia via nequeat providere. Sic Bannes. 22. q. 33. ar. 3. dub. 4. Gauanus in V. Pests n. 4. & 5. in suo Manual. Prælat. Emanuel Sã V. Episcopus n. 42. Auguf. Barbosa trac. de officio Parochi cap. 17. nu. 19.

- Par. 3. cap. 4. nu. 1. post illud verbum** relatus adde. Naldus in V. Sacramentum num. 7. in fine. Gauanus noster in suo Manual. Prælatorum in V. Pests nu. 8. Ioannes de Chapeauille de modo ministrandi Sacramenta tempore pestis cap. 4. q. 39. Augustinus Barbosa trac. de Parochi officio cap. 22. num. 16.
- Ibidem num. 5. in fine adde:** & ideo hanc sententiam tenet expresse Venerus in examine Episcoporu lib. 4. cap. 46. nu. 47. vbi docet, cum cochleari argenteo oblongo tempore pestis licere Parocho Euchari stiam ministrare pestilentibus.
- Ibidem num. 6. post Bonacinam num. 10. adde** Barbof. de officio, & potestate Parochi cap. 20. nu. 47. Gauanus in suo Manual. Prælat. in V. Pests nu. 6. Suarez tom. 4. de Pot. nit. disp. 44. sec. 3. num. 17.
- Par. 6. cap. 2. num. 2. in fine adde:** & ideo hanc partem secutus est Venerus in suo examine Episcop. in V. Pests, & dicit sic practicatu fuisse in Vrbe Panormitana anno 1625. cui consenrit noster Gauanus in Manual. Prælat. V. Pests num. 9.

Errata

[Faint, mostly illegible text covering the majority of the page, appearing to be a list or index of items.]

